

2 / CARTEA ECHIPELOR / 2

H. H. STAHL
PENTRU SAT

H. H. STAHL

PENTRU SAT

2 — CARTEA ECHIPELOR — 2

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL"

CUPRINSUL:

PROFESIUNEA DE CREDINŢĂ A UNUI MONOGRAFIST

Adeseori suntem noi, şi mai ales noi cei tineri, foarte de sus, foarte de scurt, acuzaţi a ne improviza în folklorişti şi etnografi în loc de a rămâne la sociologia noastră. Poate că şi d-voastră, uitându-vă la pereţii aceştia, etnografi ne veţi fi socotind. Totuş noi ştim ceva care ne face să nu ne simţim datori nici măcar a da acel răspuns teoretic care, cu folos, se poate totuş da. Şi acest ceva, am dori să-l ştiţi acuma şi d-voastră.

Noi ştim anume că am plecat, în prima noastră monografie, ca simpli învăţăcei în ale cărturăriei şi că am avut în ajutorul nostru metode foarte complicate, foarte subtile, grele de controverse filosofice. Dar după cinci ani de contact direct cu realitatea vie a satului românesc de pretutindeni, am ajuns a ne întrece pe noi înşine şi din simpli aspiranţi la erudiţie, cum eram, am ajuns umili îndrăgostiţi ai acestei rea-

(Cuvinte rostite la deschiderea Muzeului celei de a 5-a campanii de Monografie sociologică, în 1929).

lități. An după an, toată învățătura noastră a tins spre a ne face înțelegători, din ce în ce mai buni, ai acestei vieți, și an după an am simțit cum toată așezarea noastră sufletească se schimbă, cum se naște în noi simțimântul unei datorii pe care o avem de îndeplinit în această societate a noastră, atât de adânc rurală și totuș atât de total neînțeleasă în ruralitatea ei. Deacolo, din viața aceea sătească, am tras noi îndreptările care trebuiau să ducă pașii noștri spre idealul ridicării acestei vieți la locul care i se cuvine. Am vrea acuma, ca satul și toată cultura lui străveche, crescută organic, armonios, adânc legată de neamul acesta, să nu mai fie ruda săracă pe care, cu rușine, o ții departe, în încăperile din dos, ci dreapta ta rudă frățească de care nu ți-e rușine când poartă alte straie decât ale tale. Vedem, departe, ziua în care vom ajuta noi, monografiștii, — și rândurile noastre cresc, devin tot mai dese și mai dârze — la creerea acelei culturi populare vii, născută din aplecarea cărturarului spre cei umili și ridicarea acestora spre țintele cele mai de sus ale cărturăriei. Am ajuns a fi, într'o generație din nou bântuită de un bonjourism pedant, confuz și fără bun simț, dornici de a creea dintru început din nevoile pământului acestuia o cultură a pământului acestuia. Și nu ne rușinăm nici măcar atuncea, când cei crescuți la altă școală, ne învinuesc — și măcar într'un anume sens, recunoaștem îndreptățită învinuirea, dacă învinuire poate fi — de a ne duce mai departe pe calea Sămănătorismului.

Par'că într'adevăr ceva ne spune că numai pe drumul acesta, al cunoaşterii depline a împrejurărilor reale dintr'o ţară şi a jertfirii întregii tale trude pentru această realitate, stă putinţa unei curmări a crizei culturii româneşti.

Şi ca o dovadă că nu greşim, să-mi fie iertat, domnule primar al Drăguşului, să te iau pe dumneata.

Ce a-şi putea să-ţi spun alta, decât ceeace i-am spus, cu deplină bună credinţă, şi primarului din Fundul Moldovei, atunci când astăvară a luat calea atât de lungă din Bucovina până în ţara Oltului, de dragul nostru? D-voastră, sătenii de pretutindeni, ne priviţi la început cu sfială şi teamă: este, dacă nu vina noastră, vina tuturor acelora, care din rândurile noastre nu vi-au venit totdeauna cu inima curată. Şi dacă nu ne scoateţi din „domni" (termen de destulă ocară pentru săteni), din „boieri", din „lufturişti", noi nu vi-am luat-o în nume de rău, pentrucă ştiam că la sfârşit veţi înţelege pentru ce am venit noi în mijlocul d-voastră. Ştiam că la plecare multe prietenii se vor fi legat între noi, că domniilor voastre vă va surâde putinţa unui traiu mai bun cu noi, iar nouă ne va rămâne amintirea chinuitoare a nevoilor d-voastră de tot felul, dorul din ce în ce mai viu de a face într'adevăr ceva pentru domniile voastre. Că ne-aţi îndrăgit — şi ştim aceasta, ştim prietenii buni pe cari fiecare din noi îi avem în umili săteni, cari îţi dau tot ce au şi casă şi masă şi hrisoavele cele vechi ale neamului lor şi sufletul lor întreg — aceasta

ne este semn că aveţi într'adevăr nevoie de cărturarul care să vă stea alături, în tot timpul, la zile bune ca şi la zile rele.

Cred că acuma s'a înţeles pentru ce noi „monografiştii", nu mai voim a fi nici etnografi, nici folklorişti, ci sociologi, ba mai mult încă decât atâta: oameni renăscuţi sufleteşte pe calea aceasta a monografiei sociologice.

Şi acuma, ca mulţumire pentru dascălul nostru — şi îndrăznim a spune, prietenul nostru mai mare — să nu-i spunem decât că această monografie sociologică, am făcut-o alături de dânsul şi prin dânsul. Aceasta va putea fi, pentru d-voastră, deslegarea tainei care ne-a dus la izbânda de astăzi şi ne va duce la izbânzile de mâine, pe care vi le făgăduim.

O DATORIE A VRANCEI

Sunt mari greutăţile de toate zilele în care bietul mocan al Vrancei se sbate. Dară nu e bine ca omul să cadă rob nevoilor. Am auzit spunând bătrânii, cari ştiu mai multe decât noi, că şi Vrancea de pe vremuri, deşi avea nevoi tot atât de grele ca şi de azi, ştia totuşi să-şi păstreze un suflet deplin, dârz, cu adevărat vrăncean.

De ce ni se pare astă-zi atât de greu de câştigat izbânda în cele ale sufletului? Ni-i gândul la bucata de pâine şi tot ce trece pe de-asupra e socotit lucru de prisos. Şi poate de aceea va veni cândva vremea în care se va spune că „Vrancea şi-a păstrat munţii, dar şi-a pierdut sufletul", deşi mai cu fală ar fi fost să se spună: „au rămas goi şi pe drumuri, dar sufletul nu şi l'au lăsat".

Astăzi cei tineri nu-şi mai amintesc de trecutul falnic al Vrancei.

Ei uită a fi vrânceni şi dacă vor merge lucru-

(Revista „Milcovul", 30 Septembrie 1928).

rile tot aşa, în curând le va fi ruşine să mai spuie că sunt vrânceni.

Dovada că lucrurile cele sfinte ale sufletului vrâncean se pierd? Meargă cineva la Năruja; oprească-se la umbra Bisericei; caute printre vechile morminte: va găsi poate locul unde odihneşte părintele Şerban Bălan, fără o cruce la căpătâiu, fără un semn prin care să se poată vedea că acolo odihnesc oase sfinte.

Părintele Şerban! Mă întreb: câţi vrânceni mai ştiu cine este părintele Şerban? Câţi mai ştiu că el a fost trup din trupul Vrancei şi suflet din sufletul ei? Ei bine, dacă ar merge uitarea de sine a vrânceanului celui de azi, până la a nu mai şti nici cine este părintele Şerban, întoarcă-se cu smerenie, măcar acum în ceasul cel din urmă, la cei bătrâni de acasă şi să le asculte vorba înţeleaptă: să afle că părintele Şerban este acel care prin priceperea şi destoinicia sa a scăpat Vrancea din mâinele hrăpareţe ale boerului Iordache Roset. — Să afle că dacă astăzi munţii Vrancei mai sunt ai Vrancei, aceasta se datoreşte numai părintelui Şerban. Atunci când toţi pierduseră nădejdea, când alţi trimişi ai Vrancei, vechili deplini răspunzători, trădaseră pe fraţii rămaşi acasă, părintele Şerban s'a pus în fruntea Vrancei şi ani de-arândul, ani grei de veşnic chin, a răbdat samavolniciile boerului, a îndurat greutăţile drumului ce ducea la Divanul din Iaşi, a strâns toată Vrancea la luptă, aşa cum se strâng degetele mâinii, în chip de pumn, când este vorba de a lovi, a luat sfat cu bătrânii

din toate satele, a pus să se colinde ţara în lung şi în lat pentru strângerea hrisoavelor ce trebuiau la judecată.

Şi Vrancea pe vremea aceea, asculta de omul pe care îl ştia deplin. Impilată din toate părţile de către toţi, silită se plătească dijmă boerească pentru delniţele pe care le avea din bătrâni, silită să muncească în pădure pentru boer, jecmănită de vestitele orânzi boereşti, Vrancea s'a ridicat la glasul părintelui Şerban, aşa cum se ridică un singur om. Scriu izvoadele bătrâne că atuncia când a fost să ducă jaloba, în proţap, în faţa Domnului, 600 de călări vrânceni, din toate satele, au pornit la Iaşi, cu preoţii lor şi 6 săptămâni au stat acolo cu părintele Şerban şi cu tovarăşii lui cei buni părintele Taftă şi părintele Târdea. Aşa făceau bătrânii şi tare ne este jale când ne gândim că astăzi nu s'ar mai putea întâmpla asemenea lucruri, de-ar fi chiar să piară Vrancea.

Apoi, când Divanul a înţeles că de partea Vrancei erea dreptatea, e lesne de ghicit bucuria pe care au avut-o mocanii şi cât de mulţumitori au trebuit ei să fie faţă de acel părinte Şerban care îi scăpase de la peire. Câtă răsplată nu i-au dat şi câtă cinste! In casa lui, sat după sat, venea să-i dea la mână zapis pentru ca să se ştie că de-apururea va rămâne Vrancea recunoscătoare faţă de el şi de urmaşii lui.

Scutiri peste scutiri din greutăţile obşteşti, bucurări la toate foloasele Vrancei i-au dat, întărite prin jurământ înfricoşat, spre a fi păzite de fi-

ciori, nepoţi şi strănepoţi de strănepoţi, în veci de veci.

Dar n'a trecut încă bine suta de ani şi mormântul celui care a avut în mână soarta Vrancei întregi, nu mai are cruce la căpătâiu. Părintele Şerban a murit astfel, a doua oară, mai greu: a murit din sufletul şi amintirea oamenilor. E semn că a murit şi sufletul Vrancei!

Dar poate că în vatra în care până mai eri ardea flacără mare, a mai rămas mocnind sub cenuşe tăciunele aprins de la care poate porni din nou vâlvătaia. Poate că sufletul Vrancei, dacă ar fi o mână de oameni cu gând bun, să-l priveghieze, s'ar putea din nou ridica, spre fala neamului.

Şi să dea Domnul, ca primul semn al deşteptării sufletului vrâncean, de-ar fi să 'nceapă, să fie punerea unei cruci de pomenire, — nu de către unul singur, ci de către toţi, prin strângere de daruri, de la sat la sat, a toată Vrancea, — în cimitirul din Năruja unde părintele Şerban odihneşte uitat de acei care se legaseră prin blestem să nu-l uite niciodată.

IN AMINTIREA UNUI POPĂ ŞERBAN, DIN VRANCEA.

O veste din Vrancea, îmi aminteşte de un Popă Şerban. Acest popă, în cinstea căruia voi scrie deci rândurile acestea, a murit de mult; acum un veac aproape. Este un popă despre care nimeni nu ştie: ai lui, pentrucă aproape l'au uitat; cei străini, pentrucă niciodată nu l'au aflat. Un popă cum desigur alţi mulţi trebuie să fie, un popă cioban şi ostaş, din vremuri bătrâne.

Cândva, acum trei ani, i-am văzut mormântul fără cruce la dreapta bisericii mici din satul Năruja, unde, neam de neamul lui, slujise. Şi, prin viu graiu şi literă scrisă, nădăjduiam Vrancei să-şi simtă obrazul şi să puie pe-acel colţ de pământ mărturia nădejdii creştineşti.

Căci Vrancea de azi nu mai este Vrancea „pe un picior de plai, pe o gură de raiu", a Mioriţei. Nouă ne place, cărturari urbanizaţi, în ceasurile noastre de romantism, să tragem nădejdea la un colţ de ţară în care să se păstreze izvorul viu

(Revista „Azi", 1931).

al vieţii populare, nerăstălmăcite, în nemijlocita apropiere a faptelor, tot aşa de naturale ca şi munţii, cerul şi firele de iarbă.

Şi atunci când mergem acolo să căutăm liniştea pierdută în sbuciumul oraşelor, ne supără sgura mitocănismului copleşitor, ne jigneşte şi ne turbură străduinţa celor de acolo spre primele trepte ale unei culturi, peste care noi de mult am trecut, cu oboseală, şi care pentru ei rămâne încă un ideal proaspăt.

In Vrancea, călătorul, după ce pleacă din Odobeşti, ultim popas al vieţii urbane, după ce trece dincolo de linia de podgorii, are, cu puţină imaginaţie, drum lung deschis într'o ţară românească de acum un veac. E o cale înapoi, pe linia întoarsă a vremurilor, recâştigate din urmă cu fiecare pas al tău.

Nu pot uita drumurile mele vrâncene. Pe Milcov în sus, pe la cetatea Crăciuna redeşteptătoare de cronici, pe la Mânăstirea Mierei, ctitorie cantemirească, cu cruce de biserică lucind acolo unde e mai frumos decât oriunde, cu popas la Poeniţă, cu drum pe „calea cailor", până când Valea Zăbala să se arate dintr'odată sclipitoare, în mii şuviţe de beteală, resfirate pe prundişul alb al pietrelor în soare. Acolo, în vârful dealului, poţi sta ceasuri întregi să priveşti. Munte cu munte, vale cu vale, pârâu cu pârâu, fiecare colţ îşi are povestea sa, pe care ai cetit-o cu trudă în litere vechi.

Vă rog pe d-voastră, cetitori poate neatenţi, să credeţi că nu-i pare rău aceluia care a putut,

din vârful dealului numit „Cişmeaua lui Şerban", a chiar popii dela care pornirăm, să ghicească Vrancea întreagă, lung sat resfirat pe ape: Năruja jos, cu biserica, Valea Sării, de unde astăzi încă scot Vrâncenii sare, scutiţi de monopolul statului şi mai departe, cu gândul, pe văi în sus, spre alte sate: Prahuda, Palten, Nerej, Spineşti, Herăstrău şi mai câte, cu nume ciudate, până dincolo de sate, la munţii cei mari pe care Vrâncenii i-au avut pe vremuri ai lor, în devălmăşie a toată Vrancea şi pe care acum îi au sat de sat, fiecare om, fie bătrân, fie tânăr, fie bogat, fie sărac, deopotrivă, ca în vremuri patriarhale. Păduri mari şi nepătrunse, cu copaci de veacuri, cu goluri de munte în care stânile stau laolaltă pe mari grupe săteşti, o imensă bogăţie, o insulă ciudată de proprietate ţărănească, aproape cât un judeţ întreg, rămasă — prin ce împrejurare, Doamne? — în ţara aceasta rumânească, în care veacuri întregi au trudit robii pământului.

Prin ce împrejurări? Apoi iată: şi Vrancea îşi văzuse odată pământurile sale copleşite de sila boerească. Târziu la 1801, un Ipsilante Constantin dăruise acest pământ al nimănui, căci vrâncenii ereau nimeni, unui boier Rosetti-Roznovanu. Certe-se astăzi încă, cine o vrea, pe texte scrise cuprinzătoare de controverse juridice. Dar ochii să-i avem aţintiţi spre acela care, bărbat în deplinul înţeles al cuvântului, a strâns tot norodul în jurul lui şi cu jertfa adevărată a vieţii lui, l-a dus la izbândă: spre popa Şerban.

Fiecare om, fiecare loc unde a fost viaţă de om, are o poveste. Dar povestea Popii Şerban şi a Vrancei lui, e mai frumoasă decât altele, pentrucă este povestea unui om care a ştiut să împace trebuinţele nelămurite ale mulţimii, din care se socotea a face parte, cu pornirile vieţii lui însăşi.

Au răbdat vrâncenii, vreo câţiva ani, sila boerească, pornind pe calea domoală la început, a clăcăşirei, plătind dijmă din ce în ce mai mare pe pământurile lor, sub privegherea ficiorilor boereşti şi a orândarilor, care se alegeau din ce în ce mai deşi din rândurile vrâncenilor. Dacă ar fi rămas lucrurile aşa, astăzi în Vrancea ar fi fost la fel ca în oricare alte sate din alte ţinuturi ale ţării.

Dar în Vrancea trăia Popa Şerban, ficiorul unui alt popă, la rândul lui ficior de popă, şi mai în sus, până la cele mai străbune din neamurile Vrancei. Şi Popa Şerban a găsit cu cale să nu se lase călcat în picioare, el, cu toţi ai lui şi toate satele care se plecaseră, speriate de teama boerului, s'au strâns din nou în vechea lor obşte a toată Vrancea, gata de luptă, Popa Şerban mergând din sat în sat, adunând dovezi, strângând bani, prin cisla grea a sărmanilor, câştigând prietenii la boierii Divanului, căpătă încredinţare, după un sfat între toate satele Vrancei, să le stea, vechil răspunzător, până se va isprăvi tot lucrul judecăţii.

Şi o judecată pe acea vreme nu era lucru de glumă. Inseamnă Popa Şerban, mai târziu, mer-

sul ei. Mai întâiu 800 de oameni în trei săptămâni, stau la Focşani înaintea Domnului Moruz Voevod, iar în judecată. Apoi, când a venit Măria Sa Domnul Scarlat Kalimah Voevod până în târgul Bârladului, s'au ridicat iarăşi vrâncenii, 100 de oameni. Şi cu îndelungă răbdare, aşa cum astăzi mai obişnuesc încă să se judece ţăranii, stând cu săptămânile la uşa judecătorilor, „25 de săptămâni au şezut în giudecată 80 de oameni, cu caii lor şi 9 preoţi, tot cu caii lor şi cu jalobele" şi tot aşa mereu, rânduri, rânduri de vechili, supt priveghereaa Părintelui Şerban, mergeau înaintea Domnului pentru dreptatea lor, dreptate pe care şi-o cereau în chip semeţ: „mai arată dumnealui Vistiernicul Iordache Ruset, spre ajutorul dumisale, că din letopiseţ nu s'ar fi aflând vre un Domn să dăruiască un ocol întreg Vrancei ţăranilor din Vrance. Că adică n'ar fi fost de cuviinţă a se face un dar atâta de mare la numărul celor mulţi; cât mai cu cuviinţă ar fi fost a se face dar, numai la unul; precum dumnealui s'au sălit să-l câştige". Insă arată Părintele Şerban „că Domnul stăpânitoriu, au dăruit, sau au întărit acelor ce au avut din în vechimi, a lor moşii, după curgerea cuviinţii şi a trebuinţii pe acele vremi" şi adaugă hotărît şi aspru „de la carile vremi cei din urmă fericiţi Domni nu s'au pomenit a sminti acest fel de hrisoave, făr de cât în vremea noastră, a ticăloşilor".

Vremi în adevăr ticăloase, în care Popa Şerban trebuia să-şi păzească viaţa în fiecare clipă,

căci pentru câştigarea moşiei, cel mai bun mijloc ce se găsise era moartea lui.

Spune legenda, pe care o mai ştiu unii bătrâni de astăzi, că Părintele Şerban făcea într'o Duminică slujbă în biserică, şi iată numai că îi vine veste că se apropie o ceată de arnăuţi să-l prindă. Popa Şerban îşi duce slujba până la capăt, fără grabă, cum se cuvine. Arnăuţii au înconjurat însă biserica. Atunci Popa Şerban pune sabia goală pe trup, îmbracă haine femeeşti şi scapă prin mulţime nevăzut. Se ascunde în dealul, care până astăzi poartă numele de „Dealul Primejdiei", într'o văgăună. Acolo stă săptămâni întregi, până când arnăuţii, care îl căutau nebuni, prin tot locul, află de veste şi merg grămadă la ascunzişul Părintelui Şerban.

Şi acum, vă rog ascultaţi sfârşitul povestei: Popa Şerban, nemai având încotro, scoate sabia şi începe a tăia în ceata arnăuţilor, risipindu-i. Şi abia atunci băgă el de seamă că de geaba îmbrăcase haine femeeşti. De aci înainte, cu sabia în mână, a smuls Părintele Şerban dreptatea Vrancei lui.

Şi când, după isgonirea boerului, după arderea tuturor cârciumelor boereşti, în sunetul „horii orânzilor", cu mare alaiu de lăutari, s'au bucurat vrâncenii de întoarcerea vremilor, cu dreptate pentru ei, s'au gândit cu toţii la Părintele Şerban, dela care „pornise rădăcina scăpării a toată Vrancea" şi s'au legat cu jurământ să-i păstreze amintirea atât a lui cât şi a urmaşilor feciori, ce va avea Sfinţia Sa, nici odinioară, în

... Precum şi Sfinţia Sa s'au silit şi au cheltuit mulţi bani pentru noi, şi ostenele cât nu le putem plăti niciodată". Şi i-au dat şi scutiri şi apărări, „să nu plătească nici un ban pe moşiile ce va avea în toată Vrancea".

Insă prefacerea celor omeneşti este aşa de iute, încât nici n'a trecut jumătate de veac dela moartea Părintelui Şerban şi Vrancea încăpuse din nou pe mâna altora. Numai era de data aceasta vre-un boer oareşicare, numai era primejdia trupească pentru fiecare în parte, ci numai cucerirea perfidă a vremurilor noastre, pe calea ocolită a societăţilor anonime forestiere. Este o poveste lungă, al cărui sfârşit este sărăcirea Vrancei, tăerea jefuitoare a pădurilor şi arderea lor târzie, ca să nu mai rămâie urmă, o poveste pe care nu o vom povesti, căci nu-i frumoasă. Este un prăpăd mohorât, fără eroism, pe bani, mărunt dela zi la zi, de-alungul căruia zadarnic ai căuta vre-un Popă Şerban oarecare. Vrancea de astăzi numai este a vrâncenilor, ci este o ţară a lui Moriţ Horn, emisar al societăţilor anonime forestiere de cumplită memorie. Iar locuitorii ei se împart în două: în ţărani robi ai pământului asupra căruia de fapt ar fi să fie stăpâni, vânduţi cu munca lor cu tot streinilor, şi chiaburi, gras hrăniţi din vinderea acestor săteni.

In sărăcia lucie a celor de jos, slabi, bolnavi, sifilitici într'un grad nemai auzit, — ei care erau „os din osul lui Ştefan" şi se „luptau până şi cu Dumnezeu, Şoimanul" — la Năruja, lângă biserică, printre bălării, de abia se vede muşu-

roiul care este mormântul Părintelui Iconom Şerban Bălan. Acolo la muşuroiul acela îşi poate da orişicine seama de ce a ajuns Vrancea de astăzi şi să-i pară rău de timpurile în cari glasurile de tulnic mai ştiau să cheme sat de sat, toată obştia Vrancei, la sfătuire pentru priveghérea dreptului ei la viaţă, după sfatul vre-unui Popă Şerban. Azi, după ce mai culegi ceva hrisoave vechi, mai stai de vorbă cu mocanii sărmani, şi mai te plimbi cu gândul în veacurile moarte, curând te goneşte viaţa de astăzi, urâtă.

Şi iată că am primit, totuşi, din Vrancea veste că s'a pus o cruce pe mormântul Părintelui Şerban. Să fie oare nădejdia în reînvierea Vrancei din vechi, pornită pe o cale în care s'ar putea păstra, înfrumuseţându-l, tezaurul de vechi tradiţii de cultură populară ce zace acolo? Să fi înţeles întru târziu, fruntaşii Vrancei, că sunt, toţi la olaltă şi fiecare în parte, vinovaţi de omor asupra sufletului vrâncean şi că, cu dreptate, îi va trage cineva la răspundere cândva?

Să dea Dumnezeu să fie aşa, ca să se poată bucura toţi acei cărora le este dragă viaţa cea adevărată, ţărănească, a satului românesc. Şi trebue să fie aşa, pentrucă a pune o cruce pe mormântul Părintelui Şerban, este mai mult decât o datorie creştinească faţă de un om trecut întru cei drepţi. Este o chemare la luptă pentru Vrancea întreagă, chemare pe care aşi vrea să o audă nu numai vrâncenii, ci şi toţi aceia cărora tinereţea le-a mai păstrat ceva bună credinţă şi dor de muncă pentru folosul celor mulţi.

INTRE „STANGA ŞI DREAPTA", O DATORIE

Un cetăţean care se respectă trebue să aibe un crez politic: aşa te cere lumea. Grăbit, tânărul intelectual aleargă deci la calea cea mai uşoară pentru constituirea unei gândiri politice, adică aceea a compulsării textelor.

Textele, la rândul lor, sunt, cu atât mai valoroase cu cât sunt mai la modă, deci scrise în limbi străine.

Află astfel neofitul întru ale politicei că în Occident există o „dreaptă" şi o „stângă". Şi atunci, temperamental, sau prin influenţa grupului căruia întâmplător aparţine, se hotărăşte şi el spre una din cele două atitudini. Şi învaţă crezul pe de rost, din broşuri de propagandă şi articole de ziar şi încetează astfel a mai fi un om cu care se poate sta de vorbă: orice împrejurare de fapt i-ai ridica, piedică, entuziasmului său, ea este gata soluţionată prin fraza broşurei de propagandă pentru care a optat. Mai dinainte ştii părerile pro şi contra, ce se vor ciocni, sin-

(Revista „Dreapta", Decembrie 1932).

gur elanul oratoric şi violenţa fanatică urmând să deosebească, de aci înainte, pe om de om.

Boala aceasta intelectuală o cunosc — acei cari o cunosc — de mult, la noi în ţară. Mai pregnant sub forma „bonjurismului", de care deseori râdem. Insă forma cea nouă a bonjurismului nostru întors cu ochii spre Răsăritul bolşevic, sau spre Apusul fascist, hitlerist sau maurrassist, nu ne pare ridicolă. Cădem astfel în aceleaşi greşeli pe cari la alţii le osândim.

Căci greşală este a scoate gândul politic din cărţi. Gândul politic se scoate din nevoia luării unei atitudini etice faţă de realitatea socială în mijlocul căreia trăeşti, care te doare sau ţi-este dragă, dar pe care în tot cazul o cunoşti. Cu atât mai serioasă va fi gândirea politică a cuiva, cu cât această cunoaştere istorică şi sociologică a realităţii este mai adâncă. Şi cunoaşterea aceasta nu se face numai cu intenţii bune şi nobil entuziasm, ci cu trudă umilă şi muncă, ani de ani, zi la zi.

Şi pentrucă azi scriu pentru cei dela „Dreapta" să spun, în acelaş şir de gânduri ce mă nelinişteşte în partea lor după cum şi celor din „stânga" le-aşi putea spune ceva tot aşa de grav, în credinţa mea.

„Dreapta" noastră tinerească şi-a făcut o specialitate protestatară. Se ţine de capul stângii s'o lovească. Işi mărgineşte activitatea la această urmărire pas cu pas a stângii şi la proclamarea, manifest după manifest, a „naţionalismului" şi „autohtonismului" ei. Nimic de spus.

Intreb numai: „naționalism", „autohtonism", foarte bine; dar pe ce se cunoaște? Pe frază? E rușinos ca cineva să se laude doar, cu naționalismul lui. Iubirea pământului în care te-ai născut e profund omenească, dar afirmarea dumitale că ești „naționalist", e altceva. In care eu nu pot crede atâta timp cât lucrul acesta nu te obligă la nimic în faptele tale de muncă. Ce prinos ai adus dumneata, prinos efectiv, fie cât de modest, la cultura acestei națiuni? Și „autohton" fiind, unde e străduința ta de a iubi cunoscând, acest fond autohton?

Dar la această întrebare, puțini ar putea răspunde.

Plecați dela țară, majoritatea odată cu lepădarea straielor țărănești (păstrate uneori demonstrativ politic, nu cultural) se leapădă de viața copilăriei care a rămas încă a rudelor lor. La oraș, se 'nghesuie, dând cu coatele, ca la praznic, să apuce măcar frânturi din cultura aceasta orășenească, ceiace însemnează o din ce în ce mai întreagă părăsire trădătoare a țării însăși, țară țărănească, țară de vechi tradiții culturale în toate domeniile spirituale, țară de veșnic spontană creație rurală.

O spun nu pentru-că am cetit-o undeva; ce am cetit, m'ar duce mai curând spre „stânga", ci o spun pentru-că, atât cât am putut, opt ani de zile, am cutreerat sate. Monografia sociologică (hulită uneori ca francmasonă sau mai știu eu ce) m'a învățat că în țara aceasta, pe care o iubeam din datorie abstractă, sunt oameni (și

cât de mulţi!) pe care îi poţi iubi şi altfel: adevărat! Dacă-i cunoşti.

Imi amintesc cum adeseori, în sate, mergând singur din casă în casă, ceteam seara, oamenilor adunaţi la odihnă, câte ceva din cărţi. Şi ţi-erea ruşine că n'aveai mult ce le ceti, căci ruşinos de puţini sunt acei cărturari care să fi creiat literatură românească, adică literatură pe care şi ţăranul să o poată ceti. Plecai cu ură împotriva oraşului acestuia mitocănesc care e oraşul românesc, oraşul în care fiul cutăruia sau cutăruia din întinsul plaiurilor ţării ajuns „naţionalist" cu tremolo în glas şi mari demonstraţiuni de stradă, scrie într'o limbă care nu mai seamănă a nimic, o literatură şi o ştiinţă care nu se potrivesc cu nimic.

Şi apoi aceiaşi „naţionalişti" ajung oameni de stat şi fac legi: De pildă fac un cod civil în care se interzice un mod de stăpânire devălmaş, — pe care nimeni nu-l ştie în amănunt — deşi cuprinde aproape 30% din Vechiul-Regat. Sau fac „coduri ale familiei" cari din fericire nu se aplică, altfel ar duce la dezastru, atât de străine sunt de realitatea socială. Sau ajung oameni politici cari, lasă rudele lor sărace, biata rumânime până mai eri clăcaşă, în cea mai cumplită mizerie higienică ce se poate închipui.

E un capitol lung şi nu acum îl vom spune întreg. Pentru această altă muncă decât cea a ziarului.

Muncă de umil cărturar pus în slujba înţelegerii nevoilor şi drepturilor pe cari le au cei

mulţi. Muncă ce nu trebue să fie neapărat şi numai decât politică.

De s'ar putea, aş dori ca la ea să se adune, fără comitete şi fără ligi, oameni de treabă mulţi. Să ajungă, prin legături veşnic păstrate, iarna în biblioteci, cu trecutul ei, vara de-adreptul dela om la om, cu prezentul ei, să-şi cunoască ţara, altfel decât cu fraze şi cu manifeste.

Apoi, va veni abea timpul ca să ne despărţim din nou şi să o luăm, unii la stânga — alţii la dreapta. Ceeace ar însemna însă, sunt sigur, cu totul altceva decât „stânga" şi „dreapta" frazei învăţate pe de rost.

„SĂ NE VORBEASCĂ ROMÂNEŞTE"

Când s'a creeat statul nostru modern, clasa conducătoare era acea a revoluţionarilor de la 1848, „bonjouriştii" şi „filfisonii", cu fraze gata învăţate în Apus. Ei au organizat, — tot ceeace voinţa omenească poate organiza, — după tipicul care le căzuse drag.

Proclamaţii peste proclamaţii au adus la cunoştinţa tuturora, schimbarea timpurilor. Şi apoi legi după legi s'au tipărit, spre înfăptuirea Occidentului, la noi.

Dar viaţa românească era în sate şi satele româneşti erau iobage. Iar iobăgia nu se şterge cu discursuri şi satul el însuşi poate să nu asculte de stat.

Ce-i drept, au chemat bonjuriştii o comisie, alcătuită din ţărani şi din proprietari, (bonjuriştii aceştia, care erau ei înşişi latifundiari) ca să rezolve „chestia agrară". Şi li s'a arătat ţăranilor pe îndelete, ce spune Jean Jaques Rousseau despre „cetăţean", „libertate" şi „egalitate" şi ce este „sfânt şi sacru": „proprietatea" (a

(Revista „Dreapta", 18 Decembrie 1932).

boerului, evident) şi „munca" (a ţăranului; iarăşi evident).

Ţăranii au ascultat şi au căutat să priceapă. Dar pe când vorbea un tânăr boer înflăcărat, mesianic sol al vremurilor noi, despre aceste principii de „emancipaţiune" a muncii şi de „sanctitate" a proprietăţii, ţăranii au spus ceva, într'un glas. Procesele verbale ale şedinţei menţionează:

„Dară, dară — spuseră ţăranii — să ne vorbească româneşte, să înţelegem şi noi".

Cine ar face istoria socială a României contemporane, ar trebui să pună drept epigraf, cuvintele acestea, ca dovadă a neîncetatei nemulţumiri, făcută glas, a ţării româneşti împotriva conducătorilor ei.

Conducătorii cari s'au socotit mai presus de mulţime, fermenţi ai unei culturi superioare, a cărei supremă manifestare era traducerea ad literam a culturii altor popoare. Că nu se potrivea cu ţara, că nu înţelegeau ţăranii, ce are a face? Vorba este: cât de frumoasă şi nobilă este România cea de pe hârtia tipărită. România din coduri, România din „Monitorul Oficial", România care figurează în biblioteci.

Aşa de frumoasă, încât de dragul ei, merită să rabzi ruşinea unui 1907. Aşa de *frumoasă*, încât face să ne prăpădim şi de aci înainte puterea de muncă pentru îmbunătăţirea ediţiilor ei viitoare.

Pornesc acuma, vijelioase tinereţi, spre această înfăptuire. Luăm o simplă pildă.

Se face un cod civil nou. Au apărut în străi-

nătate jurisprudenţe. S'au găsit formulări mai bune. „Dernier-cri"-ul juridic s'a schimbat. Şade ruşine să nu ne purtăm şi noi ca lumea. Reformăm deci codul cel vechiu, traducere a codului Napoleon, şi găsim alt text de tradus. E aşa de uşor: tot nu se aplică nici codul vechiu, de către săteni, în toate relaţiile lor zilnice! Nu se va aplica nici cel nou.

Satul rămâne să trăiască tot după cum ştie el, cu obiceiul pământului, şi orăşanului îi şade bine să fie erudit în cât mai multe limbi străine.

Acuma, că faptul acesta este o monstruozitate socială, că e de-adreptul crimă înpotriva neamului tău să legiferezi, adică să dai rezolvare juridică unor stări de fapt, unor nevoi şi unor conflicte, atunci când nu le cunoşti (şi în Ţara Românească cine este acela care ar avea îndrăzneala să spuie că într'adevăr cunoaşte viaţa satelor româneşti?) aceasta este altă socoteală. E aşa de penibil ca tu, legiuitor, să părăseşti comodul tău birou de lucru, unde în „pijama", bând cafea, consulţi ediţiile ultime ale Apusului, ca să mergi printre puturoşii ţărani români jignitori pentru văzul şi gândul tău! O! Atât de delicat!

Numai că, mergând mereu pe vechea cale, s'ar putea ca românimea aceasta să ne spue şi cuvinte care să ne doară mai mult încă *decât, plina de obidă vorbă de la 1848 „să ne vorbească româneşte; să înţelegem şi noi"*. Şi să nu ne pară rău, într'un târziu, de ţara românească pe care am avut-o cândva.

NEVOI CULTURALE ALE SATULUI DE AZI

Faptul că ne aflăm cu toţii adunaţi la nişte cursuri pentru bibliotecarii de sate, ne-ar face să presupunem că suntem înţeleşi asupra anumitor lucruri şi anume că este necesar să începem o întreagă activitate de ridicare a culturii la sate şi că cel mai bun mijloc pentru a ajunge la aceasta este cartea.

Cu toate acestea să-mi daţi voe să exprim câteva îndoeli ale mele, pe care am să vi le înfăţişez şi d-voastră pentru ca împreună să stăm şi să judecăm, astfel ca, în deplină cunoştinţă de cauză, să ne fixăm poziţiile şi să luăm oarecari hotărîri.

Pentru că ceeace s'a înţeles până acum prin cultură la sate, de către cei mai bătrâni decât noi, nu mi se pare a fi fost totdeauna exact în nota aceasta a nevoilor satului. Cei tineri — şi-mi pare bine că suntem aci în majoritate ti-

(Stenograma unei prelegeri, la Cursul de Bibliotecari organizat în 1933, de d-l Ministru D. Gusti).

neri — au defectul de a socoti că tot ceeace au făcut bătrânii este greşit. N'aşi vrea să spun de loc lucrul acesta. Imi dau perfect de bine seama şi de condiţiunile în care ei au lucrat şi de nevoile istorice care i-au determinat să lucreze astfel. Dar noi nu simţim asupra umerilor noştrii povara unor munci istovitoare şi, venind după ei, avem nunumai dorinţa, dar şi putinţa firească de a lucra mai bine. Şi primul lucru care ne supără în toată activitatea culturală care s'a dus până acum, a fost o greşită înţelegere a însăşi culturii la sate, pentru că, până acum, această cultură care se dădea la sate era o cultură căreia i-am putea spune o cultură cărturărească şi exclusiv şcolară, făcută pentru nevoi şi pentru un mediu care nu erau de loc acelea ale satului, ci ale oraşului.

D-voastră care sunteţi de profesiune oameni în legătură cu satul, vă puteţi da seama, încă mai puternic decât îmi dau eu, cât de ciudată era această învăţătură, turnată parcă cu pâlnia, cu sila, în capul unui copil mic care trebuia să memorizeze anumite lucruri pe dinafară, prevăzute în anume programe, uniforme pe toată ţara, şi cât de greşit se socotea că singurul semn al activităţii noastre culturale, ar fi „alfabetismul", ca şi cum în afară de litera scrisă satul nu putea avea o altă cultură, a lui.

Desigur că punând astfel problema aşi putea fi socotit obscurantist. De aceea ţin să declar dela început că, deşi am să fac apologia unei culturi ţărăneşti analfabete, totuşi nu sunt ob-

scurantist şi socotesc că o influenţă cărturărească se poate face la sate, dar pe alte căi decât acelea de astăzi.

Până acuma dar, spuneam că analfabetismul era socotit ca singurul criteriu de apreciere a vieţii culturale a unui sat, ceeace era o foarte mare greşală pentru că există şi o altă cultură, cu totul străină, prin firea ei, de aceea pe care o cunoaştem noi, oameni învăţaţi în şcoală, şi care are ca adânc temei al ei, analfabetismul. Anume este vorba de cultura ţărănească pe care să-mi daţi voe să o analizez, în foarte scurte cuvinte, înaintea d-voastră.

La noi în oraş, viaţa pe care o ducem are un anumit caracter social. Este o viaţă de oameni izolaţi. Fiecare dintre noi trăim pe socoteala noastră proprie, ne câştigăm viaţa prin munca noastră proprie, gândind de unul singur, învăţând carte, în majoritatea cazurilor, de unul singur, la noi, seara acasă; pe câtă vreme la sate, caracterul vieţii sociale este altul: acela al solidarităţii de obştie, acela al colectivităţii. Intreaga cultură ţărănească la noi este o cultură de obştie şi nu este dată putinţa unui individ izolat să se desprindă de ea şi s'o întreacă. Sunt oarecari legi care apasă asupra acestei vieţi de obştie care se manifestă într'un chip pe care noi de multe ori îl putem surprinde. Orişicare cărturar trebuie să cunoască — este un lucru curent la noi — că literatura populară pe care o avem este una din faptele cu care ne putem mândri. Insă una din condiţiile acestei literaturi popu-

lare nu este tocmai analfabetismul? Sunt unii folclorişti care au înţeles aşa de bine lucrul acesta, că acolo „unde vin cu drum de fier, toate cântecele pier", încât sunt într'adevăr obscurantişti şi când aud de o activitate de luminare a satelor prin carte, li se face de-adreptul rău, pentru că ştiu că această poezie populară este o poezie nescrisă, o poezie a nimănui şi a tutulor, o poezie care se ţine minte din rând de oameni în rând de oameni, în care tot omul este participant şi executant în acelaş timp şi că ea reprezintă un sistem de cultură care presupune, dedesupt, o anumită psihologie colectivă pe care noi nu o mai avem. Este aşa de adevărat lucrul acesta, că omul trecut prin cultură orăşenească nu mai aparţine acestei arii culturale a satului, încât el nu mai poate face poezie populară. Sunt exemple absolut tipice: de pildă acea „doină" pe care o ştim din cărţi că este foarte frumoasă şi ale cărei cuvinte, învăţate în varianta Alexandri ştim să le recităm cu toţii! Eu mă întreb: din câţi suntem aci în această sală, care am lucrat şi am trăit totuşi în viaţa satelor, câţi dintre noi am putea cânta o doină? M'aşi mira să găsesc vre-unul. Lucrul acesta se pierde odată cu învăţătura cărţii.

Şi nu este vorba numai de această literatură, de acest suflet popular care se pierde odată cu învăţarea cărţii, ci şi de multe alte lucruri. De pildă, în ceeace priveşte formele sociale, nouă ni se pare, ca oameni trăiţi la oraş şi crescuţi în şcoala oraşului, că singura formă de organizare

...ială care se poate închipui este aceea a oraşelor noastre. Dar de fapt, — ceeace se ştie mai puţin, dar este totuşi bine să se ştie — alături de literatura şi de muzica noastră populară, unul din lucrurile cu care nu putem iarăşi mândri în chip deosebit este dreptul nostru obişnuelnic, care are un caracter de originalitate neasemuit. Nu se poate găsi pereche, printre toate celelalte drepturi obişnuelnice, obiceiului pământului nostru. Desigur sunt multe lucruri care nu se cunosc îndeajuns. Se ştie vag, că ţara românească are forme deosebite de organizare socială dela sat la sat, că sunt sate de răzeşi, de moşneni şi sate de clăcaşi şi că fiecare din aceste sate îşi are organizarea lui juridică proprie. Insă aceste organizaţii juridice care — repet — sunt tot ce poate fi mai minunat ca tehnică juridică şi ca rezolvare a unor nevoi locale, ei bine toate aceste caractere juridice ale satelor româneşti dispar odată ce vin în legătură cu statul şi cu cărturarii statului. Şi dispar pentru a fi înlocuite prin lucruri nu tot aşa de bune pe cât erau acestea ale vechii tradiţii culturale a satului.

Deasemeni în materie de drept administrativ întâlnim acelaş lucru. Sunt anumite nevoi ale oamenilor pe care le ştiţi şi d-voastră; şi vechea cultură ţărănească, această cultură analfabetă tradiţională le dase o rezolvare, într'o viaţă de obştie solidară foarte frumoasă, care a dispărut şi ea. Satul este astăzi neluat în seamă şi de-asupra lui s'a aşezat ceeace numim „comuna" care este un aspect al vieţii cărturăreşti impuse de către

stat pentru nevoile lui. Ei bine această comună care s'a aşezat de-asupra satului nu rezolvă toate problemele obştiei săteşti — şi din nou lucrul nu este spre folosul vieţii oamenilor din sat.

La fel s'ar putea spune şi în materie economică. Am avut şi avem o tradiţie străveche economică. Neamul acesta este un neam de plugari, din generaţie în generaţie, de veacuri. Şi el ştie ceva, are o cultură a lui ţărănească în această materie, care astăzi se sparge pentru a intra în anarhie, datorită aceloraş influenţe a pieţii capitaliste şi ale cărturăriei.

Şi această şcoală, care este canalul prin care influenţa oraşului se face mai vizibilă, şi care are acest efect distrugător, fatal într'o oarecare măsură, a vechii culturi ţărăneşti pe care astăzi încă o mai avem, a pus ceva în loc? Că a reuşit să distrugă vechea civilizaţie ţărănească, foarte bine. Dar a creiat alta în loc? Pentru că dacă aşa ni se pune problema în fapt, am putea zice: o fi fost foarte frumoasă vechea cultură ţărănească dar ea era menită să piară. In vremurile pe care le trăim, a te sustrage dela viaţa cărturărească a oraşelor, este cu neputinţă şi ca atare, chiar dacă ne-ar părea rău, trebuie să ne resemnăm şi să apucăm drumurile cele noi. Dar trebuie să recunoaştem că drumurile cele noi, prin care s'ar fi putut ajunge la ţeluri folositoare, nu au fost apucate de către şcoală, pentru că în fapt şcoala a avut rezultate foarte mărunte pentru sforţări care au fost uneori foarte mari. Avem nu numai analfabetismul acesta cumplit pe care

îl putem constata în statistici, dar avem mai mult decât atât: avem un analfabetism postşcolar. Acei care au trecut prin şcoala primară şi care le-au absolvit cursurile, uită după aceea, cartea pe care au făcut-o şi devin din nou analfabeţi. Acesta este un fapt asupra căruia ne-am oprit foarte miraţi, ca să-l înţelegem, acei care am urmat ani de zile monografiile sociologice ale profesorului Gusti. Mai mult decât atât, chiar acei care au învăţat carte şi mai ştiu încă a se iscăli şi a ceti, nu obişnuesc niciodată această cărturărie în viaţa lor de toate zilele. Carte ştiu, dar cartea nu le foloseşte şi ca atare tot analfabeţi sunt dacă ar fi să-i socotim nu pe diplomă ci pe viaţa lor, deşi ştiu să scrie şi să citească.

Dar dacă acesta este, în scurt, rezultatul cărturăriei şcolii noastre, ne putem întreba dacă nu există, cum arătam puţin mai înainte, o contrazicere esenţială de neînlăturat, în potriva căreia nu putem lupta, între cărturărie şi această cultură ţărănească şi dacă nu ar fi mai bine, dacă nu o putem înlocui cu ceva, să păstrăm măcar ce avem, să păstrăm această veche cultură ţărănească? Aceasta este problema, pe care vi-o pun pentru că mi-am pus-o eu însumi, ca o îndoială foarte puternică şi foarte adâncă, văzând ceeace a reuşit să dea şcoala primară în satele din multele regiuni ale ţării pe care le-am văzut, — rezultat care este de-adreptul jalnic. Punând alături vechea noastră tradiţie culturală sătească, cu rezultatele politicii şcolare, m'am întrebat dacă nu ar trebui într'adevăr să optăm pentru cea din-

tăi. Ei bine îmi permit să cred că totuşi nu, pentru că la o mai atentă cercetare a fenomenelor am putut să-mi dau seama, împreună cu toţi ceilalţi care au cercetat această problemă şi ca şi d-voastră desigur, în bună parte, că în vechea cultură ţărănească de care vorbeam, nu se poate nega existenţa unor influenţe cărturăreşti. Această tradiţie ţărănească nu are o rădăcină exclusiv ţărănească ci are foarte multe însămânţări culte. Mi-aduc aminte cum acum câteva luni, de Crăciun, într'un oarecare sat — pentru că sunt de meserie monografist — culegeam un Vicleim. Şi am putut să urmăresc acest Vicleim cu Anton Pan în buzunar. Il aveam pe Anton Pan şi urmăream versurile pe care le spuneau ţăranii — natural cu oarecari schimbări şi adaptări la viaţa lor de astăzi — aproape rând de rând. Şi nu numai textul lui Anton Pan se poate găsi viu în viaţa satelor, ci în multe din satele din Făgăraş, Moldova, Maramureş şi Basarabia, întâlneşti texte din Dosofteiu. In afară de aceste lucruri pe care le poţi arăta precis de unde vin, cărora le ştii izvorul, sunt foarte multe din viaţa de toate zilele ale ţăranului, cum e de exemplu tot ceeace formează fondul însuşi al gândirii religioase şi magice a ţăranului, tot fondul de superstiţii, care poate fi adus la izvorul cult al gromovnicelor, trepetnicelor, zodiacelor şi călindarelor. Sunt întregi regiuni ale ţării, precum de pildă cele din nordul Basarabiei şi Bucovina, unde se poate determina precis un substrat vechiu bogomilic, pe care astăzi îl găseşti integrat

unei culturi tradiţionale săteşti, dar care fără îndoială este din nou de caracter originar cult. Nu aşi vrea să insist prea mult asupra acestui lucru, pentru că am trece mult dincolo de ceeace se cade să spun aci. Dar această împerechere dintre cultura ţărănească şi cea cultă o putem întâlni peste tot, astfel încât s'a putut încerca a se alcătui din ea o linie de sistematizare a întregii noastre activităţi literare, culte chiar. D-l profesor Iorga recunoaşte astfel două rădăcini, două isvoare în toată literatura noastră: unul exclusiv cult, care rămâne la oraşe şi în legătură cu centrele occidentale şi un altul în necontenită izvorâre populară, în legătură şi în amestec veşnic cu satul.

Dar nu numai în materie de literatură, ci şi în legislaţie poţi găsi de multe ori asemenea amestecuri, asemenea întâlniri ale vieţii orăşeneşti cu viaţa satelor. Iată de pildă la noi la sate codul civil este un cod care nu se aplică, ceeace se poate dovedi cu toată certitudinea. Tot ceeace prevede codul civil este perfect de bun, însă pentru viaţa de oraş; dar nu se aplică la viaţa de ţară. Deci o rezolvare a nevoilor satului de către codul statului s'ar părea că nu există. Cu toate acestea găseşti astăzi încă influenţe precise ale Regulamentului Organic. Sunt sate care trăesc astăzi, sau care acum o generaţie mai trăiau încă, după toate normele prescrise de Regulamentul Organic. A trecut dela înfăptuirea lui până astăzi veacul întreg şi cu toate acestea el este încă viu.

Lucrul acesta, oare, nu trebueşte să ne înveţe ceva? Dacă noi astăzi nu avem putinţa să influenţăm cărturăreşte viaţa satelor, atunci când lucrul acesta a fost cu putinţă pentru cei mai vechi decât noi, nu înseamnă că ei porniseră pe căi care nu erau greşite ca ale noastre?

Aşa cred că trebueşte pusă problema şi nu altminteri. Este vorba nu de a turna cu sila o cultură pe care o ai gata făcută dela oraş şi învăţată în şcoli, în viaţa satelor, ci dimpotrivă de a creea o cultură pe care satele să o primească, mai mult decât atât, care să crească organic din însăşi ridicarea satelor, pentru că orişicât de minunată ar fi cultura pe care o ştii dela oraş, dacă ea efectiv nu este întrebuinţată de către sat, atunci este exact ca şi cum n'ai avea-o. Ar fi mult mai bună o învăţătură modestă dar în perfectă adaptare şi potrivire cu nevoile reale ale satului.

Cum se poate face o asemenea cultură, o cultură care să nu fie învăţată pe dinafară şi păstrată pe din afara vieţii, ci o cultură care să se facă vie şi simţită cu binefacerile ei în toată viaţa de fapt a oamenilor? Cultură, nu este numai dacă eu ştiu să citesc, dacă primesc gazete, dacă mă ţin la curent cu politica, dacă am oarecari noţiuni despre istoria neamului şi geografia ţării, ci „cultură" se poate vedea şi acolo unde oamenii îşi duc viaţa lor de gospodărie. Credeţi că nu este problemă culturală aceea a groaznicei şi cumplitei stări higienice în care trăesc ţăranii noştrii? Credeţi d-voastră că prin

[illegible] învăţată după cele mai perfecte reguli pedagogice, d-voastră aţi făcut cultură la sate atunci când săpunul nu există? Şi când ţăranii continuă a trăi într'un hal de murdărie neînchipuită? Am întâlnit ţărani în Basarabia şi nu unul doi, în cazuri izolate, ci sate întregi, regiuni întregi, care nu ştiau ce înseamnă aceea a te spăla, care refuzau să facă bae. Nu fac bae prin acele părţi ale Basarabiei, decât ritual, atunci când se botează şi când se îngroapă. Aceasta nu este o problemă culturală care să se rezolve prin memorizarea unui program mai mult sau mai puţin încărcat.

Dar în materie de organizare economică propriu zisă, acolo credeţi că dacă ar fi într'adevăr cultură la sate nu s'ar simţi o schimbare? Dar şi în viaţa dintre oameni, viaţă morală în familie şi în obştie, credeţi din nou că cultura nu se poate face simţită? Şcoala poate să facă ceva, dar poate să facă prea puţin lucru, şi mai ales şcoala aşa cum este făcută în vremea noastră. Aci trebuie începută o cu totul altă muncă, atunci când este vorba de a da un răspuns la aceste nevoi culturale ale satului.

Şi această muncă cu totul alta decât cea de până acum, trebue să o facă cine şi cum anume? Am credinţa că nu se poate face printr'o organizare dela centru, ci că ea nu se poate îndeplini decât de cărturarul care trăeşte în mijlocul satului şi anume învăţătorul. Dumneata prin viaţa dumitale de cărturar trăind la sat, trebue să faci simţite şi vizibile efectele binefăcătoare ale culturii, în toată viaţa dumitale.

Nu este vorba numai de a şti carte — pentru că vă spun, eu personal, chiar în viaţa de oraş, nu am nici-o stimă pentru prea multa ştiinţă de carte care nu ajunge a preface în mai bine omul întreg — ci este vorba să dovedeşti că faptul că ştii carte te face să duci o viaţă mai omenească pentru tine şi mai folositoare pentru ceilalţi. Despre aceasta este vorba şi numai despre aceasta. Deci datoria învăţătorului este următoarea: să trăiască în viaţa satului său şi să participe la ea, ca la o viaţă pe care o iubeşte. Să caute să dea el însuşi răspunsuri culturale la toate nevoile vieţii săteşti, pentru că le trăeşte. Nu are voie un învăţător sau oricare cărturar, să vină în mijlocul vieţii satului cu toată mentalitatea pe care o are din oraş, mentalitate foarte potrivită ca să ajungi dumneata să fii funcţionar, dar care nu are nimic de a face cu nevoile omului care trăeşte la sate. Dumneata trebueşte deci să stai în mijlocul acestui sat pe care îl iubeşti şi trebuie să stai în aşa chip încât să fii personal peste tot, participant. Nu vorbesc aci de misiunea în sine a învăţătorului, adică cum se înţelege deobiceiu, de îndeplinirea datoriei lui la şcoală şi care odată terminată îi dă dreptul acestuia să încaseze ceeace are de primit dela stat, ci vorbesc de datoria cărturarului care este ceva mai grea şi mai adâncă. Cărturarul acesta are datoria de a fi de faţă în toată viaţa satului. Sunt anumiţi oameni care au făcut lucrul acesta şi trebuie din nou să constat cu părere de rău că mai ales cei bătrâni — de astă dată mă plec

mult înaintea bătrânilor — învăţătorii cei bătrâni, preoţii cei bătrâni aveau lucrul acesta: erau cărturari, fără îndoială, dar erau totuşi oameni ai satului. Şi efectul învăţăturii lor, mai bine zis a învăţăturilor lor, pe care le-au dat acestor oameni se vede încă şi astăzi. Pentru că am în faţa mea pe un învăţător cu care am stat de multe ori împreună într'un sat pe care l'am cercetat într'o monografie, mi-aduc aminte de pilda părintelui Făgărăşanu din Drăguş. Nu există putinţă de a cerceta cel mai mic fragment al vieţii acestui sat fără să întâlneşti pe părintele Făgărăşanu — a murit de mult. Nu este vorba aci de o statistică a ştiutorilor de carte din sat, că ştiu mai mulţi oameni carte în Drăguş pentru că a fost părintele Făgărăşanu un foarte bun învăţător; ci pe părintele Făgărăşanul îl întâlneşti unde vrei şi unde nu vrei. La lucrul câmpului îţi spun ţăranii că facem aşa pentru că aşa ne-a învăţat părintele Făgărăşanu şi pentru că aşa făcea şi el. In gospodărie, la munca în bătătură îţi spun că fac aşa pentru că aşa făcea şi părintele Făgărăşanu. Până şi în cele mai ciudate obiceiuri, care pot fi socotite străine de rostul unui părinte, precum sunt cele ale vieţii magice, — sătenii au o foarte puternică viaţă magică şi sunt operaţiuni tehnice care nu sunt totdeauna tot ce poate fi mai pravoslavnic — ei bine până şi acolo părintele Făgărăşanu pe cât i-a fost în putinţă, a adus îmbunătăţiri şi a dat îndrumări pentru o schimbare spre ceeace credea el că este mai bun. Am luat pilda dânsului, dar

aşi putea să iau atâţia alţii dintre cei bătrâni, căci ei au avut foarte mare dragoste de sat, nu se despărţeau de dânsul şi umblau îmbrăcaţi „cum umblă oamenii", nu în straie care să-i deosebească de ceilalţi. Şi aceasta să nu credeţi că este puţin lucru; ci este mult. Omul dela ţară trebuie să te simtă al lui şi nu reprezentant al unei idei de viaţă nu numai străină dar şi duşman lui.

Astăzi lucrurile s'au cam stricat. Cei tineri — aşa cum suntem noi cu toţii — plecaţi spre alte orizonturi, foarte dornici de a ne deosebi cu orice chip de mediul social din care am plecat, cădem într'o mare greşală de care nu ne dăm întotdeauna seama şi nu bănuim cât ne-ar putea costa, pentru că noi credem că suntem posesorii unicei culturi care există şi că ce ştim şi ce facem noi este un ideal de viaţă pentru toată lumea: nu ne închipuim că altcineva ar putea să vrea să trăiască altfel decât cum ştim să trăim noi. Şi dacă este vorba să dăm idealuri cuiva, apoi îi dăm idealul nostru şi ne supărăm când vedem că ţăranul refuză pur şi simplu să apuce pe calea pe care mergem noi. Şi atunci foarte solemn declarăm că poporul este menit analfabetismului şi ca atare lipsei de cultură, îndărătnic progresului şi prin aceasta ne împăcăm cu cugetul nostru.

Şi totuşi nu este aşa. Cel care afirmă că ţăranul român nu este apt de o viaţă mai ridicată şi că nu are nevoi culturale, nu-l cunoaşte. Am putut să văd anumite sate în care preoţii şi

învățătorii, ceva mai slabi — crescuți sub regim rusesc, unde era o politică de stat a menținerei satelor într'o viață cât mai joasă cu putință, — făcuseră tot ceeace credeau ei că este posibil pentru cultura satului: deschiseseră o bibliotecă și numiseră un bibliotecar — evident după ce conform obiceiului general care nu poate să lipsească, se certaseră între ei învățătorul cu preotul, primarul alăturându-se când unuia când altuia. Dar oamenii nu veneau la bibliotecă. Intrebând pe învățător de ce nu vin, îmi răspunde: nu vin pentru că sunt cu totul refractari orișicărei culturi. Ce îi puteam spune în față? Decât că s'ar putea să aibă dreptate; deși eu știam că în fiecare seară, veneau țăranii când unul, când altul și se rugau: vino și ne citește ceva. Și nu numai eu, ci o serie întreagă de prieteni mergeam de citeam seară de seară, când la unul când la altul, ba câte o întreagă carte, ba pe jumătate lăsând-o după aceea pe masă. Și dacă eram chemați de atâția, în cât nu mai puteam răzbi, înseamnă că acești țărani care nu mergeau la bibliotecă, erau totuși dornici de cultură. Insă de o altă cultură decât aceea pe care le-o putea da o bibliotecă alcătuită din cărți ce nu li se potriveau și condusă de un bibliotecar care îi disprețuia.

Să spunem însă că această pretenție pe care o avem față de cărturar, ca el să se simtă laolaltă frate cu sărmanii ceilalți, de a-i iubi, de a nu se crede picat cu hârzobul din cer și cu mult superior țăranilor, nu se poate înfăptui,

căci ar fi prea mare. Nu-i iubim. Fie. Dar măcar să-i cunoaştem. Este o necesitate practică, tehnică, dacă vrem ca activitatea noastră pur profesională să nu rămâie zadarnică.

Ignoranţa noastră în ceeace priveşte viaţa ţărănească este de-adreptul scandaloasă. Noi dacă vom rămâne prin ceva în istoria neamurilor, o să o datorăm ţărănimei noastre. Pentru că avem massa cea mai mare, cea mai compactă şi mai omogenă din câte există în toată lumea. Nu că nu ar exista în Franţa, sau în Germania ţărani. Dar ţăranii de acolo nu reprezintă una şi aceeaşi străveche civilizaţie ţărănească. Un ţăran dintr'o regiune a ţării nu se poate înţelege în Franţa cu un altul dintr'o altă regiune şi cultura populară pe care o au ei, tradiţiunea lor în materie de artă populară, de obiceiuri sau de credinţe, este cu totul alta dela regiune la regiune. Pe când la noi, oricare ţăran, de ori unde l'ai lua, se poate înţelege minunat de bine cu un alt ţăran, de oriunde ar fi. Nu numai în limbă, ci în tot felul lor de a fi. Cultura lor este exact aceeaşi, cu aceleaşi caracteristici, deosebit de originale din punct de vedere etnografic. Ei bine această ţărănime, această massă ţărănească este o temelie pe care am putea clădi ceva. Trebuie într'adevăr să ne dăm seama că această mare massă ţărănească trebuie să fie ceva de capul ei dacă a rămas aci în locul de bătaie al tutulor neamurilor. Şi totuşi această massă ţărănească este tocmai aceea pe care noi o dispreţuim şi de aceea nici n'o cunoaştem. Am fost atât de mândri de

România nouă pe care ne-au clădit-o generaţiile dela 1848 încoace, încât toată viaţa satelor noastre ne-a rămas complect necunoscută.

Unul dintre etnografii mai în vârstă, care toată viaţa lui a muncit pe acest tărâm, a afirmat odată, acum vre-o trei ani de zile, că ştim mai bine ce se petrece într'un sat de boşimani decât ce se petrece într'un sat românesc. I s'ar putea spune că nu are decât să se ducă într'un sat românesc ca să ştie. Dar socotind influenţele satului asupra culturii orăşeneşti, avea dreptate. Şi nu este vorba numai de cultura şi arta satului ci de tot ceeace hotărăşte necesităţile prime ale satelor, de ordin economic sau juridic, biologic sau spiritual. Suntem în desăvârşire ignoranţă asupra vieţii satelor şi de aceea toată cultura noastră orăşenească este clădită alăturea, — şi de multe ori împotriva acestei vieţi ţărăneşti. Poate că vor fi fost anume motive istorice care ne-au dus la lucrul acesta, dar astăzi după marea expropriere care a urmat după răsboiu, aceste motive istorice nu mai există ci dimpotrivă necesitatea unei organizări sistematice a culturii acesteia este o lege imperioasă a vremurilor şi pentru aceasta este nevoe să procedăm la o muncă de cunoaştere a acestui sat.

Acesta este gândul dela care fără îndoială a pornit profesorul Dimitrie Gusti când acum vre-o nouă ani a pornit să studieze cu ajutorul monografiei sociologice satele noastre. Ştiţi că s'a dus acolo cu toţi studenţii lui şi s'a apucat foarte sistematic să studieze toate problemele

vieţii satului; nu de altceva, dar pentru ca pe baza cunoaşterii acestei vieţi să se poată duce o politică apropiată de realitate, care să ne constitue ca un neam deplin în rândul celorlalte.

Este o mişcare foarte frumoasă asupra căreia nu putem insista aci. Altceva vreau să spun: orişicât de bine s'ar fi făcut aceste monografii, ele nu ne dau putinţa unor informări complecte asupra tutulor satelor româneşti. Sunt prea multe aceste sate, şi nu numai multe, dar neînchipuit de deosebite unele de altele, — deşi spuneam că există o mare massă omogenă ţărănească —, dar ea este nesfârşit de variată în înfăţişările ei dela sat la sat. Este dealtfel o lege a vieţii ţărăneşti: luaţi pilda măruntă a ouălor încondeiate care au un izvod după care se fac toate; ei bine cu toate acestea nu veţi găsi la fel două ouă încondeiate. O melodie populară are o schemă a ei, şi totuşi nu o veţi găsi niciodată totdeauna la fel, sau măcar un om care să o poată repeta aidoma. Această cultură populară este în veşnică creaţiune şi faptul ne duce la concluzia că şi formele de viaţă ale satelor sunt veşnic deosebite unele faţă de altele şi noi nu putem nici odată, înainte de a fi cercetat toate satele româneşti, sau măcar multe sate din toate regiunile ţării, să ştim precis ce se petrece în satele noastre. Munca aceasta întrece cu mult puterile unui grup de oameni ci trebueşte ca generaţii întregi de cercetători să se sacrifice pentru această operă. Evident cei cărora le revine această muncă, sunt cărturarii dela sate, nu numai învăţătorii, dar în

primul rând învăţătorii, lor le revine menirea de a înţelege cei dintâi ce se petrece acolo la sate şi de a informa şi pe ceilalţi.

Dar veţi spune: cum să se informeze? Nu ştiu ei de pe acuma ce se petrece la sate? Aceasta este una din marile noastre erori. Noi credem că ştim precis, că suntem bine informaţi asupra mediului social în care trăim, în care ne-am născut, în care am trăit şi ne-am făcut gospodăria. Cum să nu le ştie acestea învăţătorii? Ei bine, nu le ştiu, pentru că nu le este de ajuns că trăesc acolo. Şi nu le ştiu tocmai pentru că trăesc acolo. Este un lucru foarte curios, atunci când te gândeşti la el pentru prima oară: nu cunoşti tocmai acele lucruri cu care eşti obişnuit. Şi trebuie să vie o schimbare, fie din întâmplare, fie voită pentru ca să-ţi dai seama de aceste realităţi normale. Este exact ceeace se întâmplă cu faptul fizic al presiunii atmosferice pe care nu o simţim tocmai pentru că ne-am născut şi am trăit în ea. Trebuie ca o excursie pe munţi înalţi să te lipsească de această presiune atmosferică, pentru ca, năpădindu-te sângele pe nas, să-ţi dai seama de ea, din pricina lipsei ei. La fel trebuie o schimbare fie întâmplătoare, fie voită, pentru ca noi să putem înţelege. Mi-aduc aminte de o dificultate pe care o aveam cu oamenii care trăiseră mult la ţară, când îi luam cu noi în cercetări monografice. Astfel un coleg, care se întâmpla să fie tocmai învăţător — şi trebuie să spun că am lucrat foarte mult cu învăţătorii la monografie şi aceştia s'au arătat totdeauna ele-

mente excelente — dar colegul de care vorbesc era un om care tocmai pentru că abea venise atunci dela ţară, i se părea că ştie totul. Nu era cu putinţă să ne întrebăm, în discuţiunile noastre, oare de ce o fi aci analfabetismul de genul cutare, pentru ce nu se citeşte şi oamenii de ce niciodată nu vor să-şi deschidă ferestrele caselor etc. fără ca el să nu se ridice să spună: ştiu eu, domnule profesor. Ştia totul. Până când într'o bună zi a fost întrebat: dar dacă ştii, de ce mai vii să mai cercetezi? Era evident într'o greşală, căci după o săptămână şi-a dat singur seama că nu ştie nimic. Aceasta este greşala în care cădem cu toţii când credem că ştim totul şi în realitate nu ştim nimic. Trebuie să te uiţi atent, trebuie să te uiţi cu ochi critici la nevoile acelui sat, pentru ca să înţelegi ceva. Trebuie să spun că aceste cercetări sistematice de monografie a satului, de cunoaştere adevăratei realităţi sunt de o covârşitoare importantă pentru învăţători. Este părerea mea personală. Eu care trebuie să mă duc, bătând cu piciorul drumuri lungi, sau în căruţă din sat în sat, să trag la întâmplarea în gazdă la cineva, ştiu că atunci când nimeresc la un ţăran bătrân voi fi primit cum nu se poate mai bine. Dacă nimeresc la un învăţător, bătrân deasemeni, sunt iarăşi bine primit. Dar dacă nimeresc la un învăţător tânăr, nu mai sunt aşa de sigur că voi fi bine primit. Afară de cazul când nu aveam asupra mea hârtii din partea ministerului care arăta că am voie să fac cercetări în acel sat. Şi nu era vorba în această găzduire a lui, decât să mă

ajute în munca mea: să meargă cu mine, sau să cheme informatorii ce-mi trebuiesc şi să-mi dea lămuriri. Nu vă supăraţi de cele ce vă spun, pentru că suntem între noi. Sunt dator însă să vă spun că acolo unde am întâlnit un învăţător, chiar tânăr, dar folklorist, adică un învăţător care se interesa de viaţa poporului din satul lui, care făcuse câteva culegeri, aşa cum putuse, pe ici pe colo, cum avea răgaz, de atâtea ori întâlneam şi o înţelegere a muncii mele şi întâlneam şi un învăţător bun la şcoala lui. Este o foarte ciudată legătură între această preocupare a cunoaşterii satului, cu meseria de învăţător. Trebue iarăşi să mai adaog că nu numai folkloriştii sunt oamenii cei mai cumsecade la sate, ci mai sunt şi acei care au luat parte într'un chip sau altul, la o mişcare culturală în genere. Şi cei mai cumsecade dintre toţi, ţin de datoria mea să o arăt, sunt cei care au participat pe vremuri la mişcarea Sămănătoristă. Ii cunoşti de cum îi vezi, şi poţi spune despre ei: acest om a luat parte cândva la mişcarea Sămănătorului şi de aceea a rămas până astăzi un om de omenie.

Şi această omenie, această cunoaştere pe care o are cineva când cercetează metodic satul lui, este foarte folositoare chiar pentru însăşi nevoile învăţătoreşti şi eşti bun învăţător pentrucă eşti şi bun folklorist. Pentru că cunoaşterea mediului social în care lucrezi, nu este numai o îndatorire extraşcolară ci este o datorie profesională pe care o ai. Insăşi proectul de lege care se face actualmente şi care se referă la învăţământul primar,

deci la un fragment din necesităţile culturale ale satului, arată că această şcoală trebue să fie pusă în potrivire cu nevoile pe care le are satul. Nevoile pe care le are satul: dar cine să ţi le spuie? Centrul? Această reformă este făcută tocmai pentru că să împiedice darea unor directive de la centru şi să lase pe oamenii de acolo să trăiască cum este mai bine pentru nevoile lor de acolo. Dar pentru aceasta nu trebuie, când faci dumneata programul tău şcolar, orarul şi programul tău şcolar, să cunoşti nevoile dumitale de acolo? Aceasta nu înseamnă că trebuie să cercetezi cu deamănuntul acele nevoi şi, cu atât mai adevărat, când pleci de la mediul acesta al şcoalei şi cercetezi mediul mai vast al satului întreg, cum este de exemplu această bibliotecă pentru care suntem strânşi aci? Biblioteca nu se ocupă numai de copii ci de satul întreg. Trebue să-i dai fiecăruia ceeace îi trebuie. De unde să ştii însă ceeace îi trebuie fiecăruia? Dumneata nu poţi să presupui că fiecare îţi seamănă. Sunt atâţia oameni de deosebite vârste şi dumneata trebue să faci educaţiune nu numai cu copii, dar şi cu bătrânii şi cu femeile; iar dacă ai un sat amestecat, cu diferite categorii sociale, la urma urmei chiar cu ţigani, pe aceştia nu trebue să-i educi? Nu trebue să-i vezi, să-i studiezi ca să-i vezi cum sunt şi abea după aceea să te apuci de „culturalizare“ dacă aşi putea spune aşa ceva? Este adevărat că pentru a face o asemenea operă de culturalizare trebuesc sforţări foarte mari. Şi vreau să insist din nou asupra necesităţii

de a creea prin tine însuţi — este vorba de o iniţiativă pe care trebue să o ai, dar pe care trebue să ştii unde să o întrebuinţezi, ceiace nu e cu putinţă decât dacă cunoşti problema pe care o ataci. Ea nu poate urma decât după participarea la mediul social în care ai iniţiativă şi deci de la putinţa ta, ca om mai cult, de a găsi o soluţiune mai ridicată decât acelea care sunt astăzi.

La biblioteci, vedeţi, este un lucru mai greu de făcut. Dar în ceeace priveşte higiena personală a oamenilor, a locuinţelor, în ceeace priveşte gospodăria lor, tu poţi să fii pildă pentru ceilalţi. Când faci însă o bibliotecă, din nenorocire nu poţi să scrii tu însuţi cărţile care sunt necesare poporului; şi trebuie să recunoaştem că nu avem îndeajuns cărţi pentru popor. Sunt câteva care sunt cât se poate de bune, însă totuşi nu avem cu ce să umplem biblioteca populară. Cine ar vrea să râdă puţin de ceeace se poate găsi în bibliotecile săteşti, ar putea să o facă cu prisosinţă. Sunt lucruri pe care, în toată viaţa lui, un sătean nu le poate înţelege. Ca atare, de pildă, se pot găsi operile lui Kant în aproape toate bibliotecile săteşti, — intră în stocul care se trimite oficial. Fără îndoială că acestea nu se vor putea ceti de către nimeni. Şi nici nu trebuesc citite. Ce să faci cu ea, oricât de genial ai fi, chiar dacă o ceteşti? Aşa că este o problemă foarte grea, aceasta a cărţilor şi este de datoria cărturarilor, adică a celor care crează cărţile, de a creia şi în potrivire cu nevoile satelor. Nimeni nu zice să nu faci înaltă

şcoală universitară, ca să ţii cu mândrie rangul cu celelalte universităţi. Dar aceasta nu împiedică câtuşi de puţin, ba dimpotrivă te obligă, să dai hrană sufletească şi pentru cei de jos. Această cărturărie a oraşului este cu totul altă problemă decât aceea care ne preocupă pe noi aci. In orice caz învăţătorul nu trebuie să fie un reprezentant al acestei culturi orăşeneşti la sat, ci dimpotrivă un reprezentant al satului în cărturăria orăşenească. Să nu se creadă că este o glumă pe care o fac, pentru că neamul acestuia îi trebuie un suflet şi nu şi-l poate găsi decât prin cultură. Suntem într'o epocă de adânci şi mari prefaceri şi sufletul unui neam se face într'una. Nu este un lucru pe care îl moşteneşti şi-l dai acelorlalţi, aşa cum l'ai moştenit; ci trebuie să-l faci tu din nou, cu din al tău. In vremea noastră un astfel de suflet se face prin cultură. Neamul nostru fiind un neam de ţărani, sufletul neamului nostru va fi fără îndoială un suflet ţărănesc. Nici să nu se creadă că această operă ar putea întârzia: acum trebue făcută, cât mai este timp.

Dacă actualmente este o criză economică destul de mare, care ne doare pe toţi, evident că trebuie să o primim; nu avem încotro, căci întrece cu mult puterile noastre de acţiune şi oricâte de multe proteste am face, belşug prin aceasta, nu vom aduce în ţară. Insă în orişice caz criză sufletească nu este îngăduit să fie. Chiar dacă nu ar fi belşug sufletesc, dar din puţinul pe care îl avem, fiecare om este dator,

să fie, modest, la locul ce i se cuvine — şi locul care i se cuvine în vremurile noastre este locul de răspundere şi de datorie — omul trebueşte astăzi să se simtă părtaş la munca, nu numai a lui, ci a tutulor, care îl întrece cu mult, de ridicare a satelor. Muncă de ridicare a satului, de care el trebue să se simtă solidar, căci nu îi este îngăduit cuiva să creadă că se poate ridica cu prea mult peste semenii lui. Da!, să te ridici. Dar odată cu ai tăi, treptat, treptat, după cum se ridică şi ei. Eu pot să vă spun, că de multe ori, deşi rostul meu nu este să trăesc totdeauna la ţară, dar mergând la ţară, m'am simţit deadreptul ruşinat şi mâhnit de faptul că eu ştiam atât de multe lucruri pe care ceilalţi nu le ştiau. Gradul de mizerie în care trăiau ţăranii era pentru mine o ruşine de neîngăduit. Nu este îngăduit să te ridici prea mult, când alţii rămân aşa cum rămân. Toţi aceia care simt povara aceasta a temerii de semeni şi de Dumnezeu şi care ştiu că în viaţa aceasta nu avem nimic mai bun de făcut decât, pe cât putem, să fim cetaşii cât mai folositori ai marii obştii a semenilor noştrii, eu i-aşi ruga să simtă între ei tovărăşia aceasta mută, la o asemenea datorie a vremii. Şi mulţi fiind, nădăjduiesc că s'ar putea face, cu bună credinţă şi cu dintr'al tău gând, ceva de care să nu ne fie ruşine nouă, nici copiilor noştri, mai târziu.

ŞCOLI DE BIBLIOTECARI

O cronică socială, care să fie într'adevăr ceeace o arată numele, nu se face uşor. Poate chiar, nu se poate face de loc, pentrucă între ideile pe care le presupun cele două cuvinte de „cronică" şi „socială" este o oarecare contradicţie, de fapt. Cronică, înseamnă notarea din timp în timp a faptelor ce se petrec în viaţa contemporană, de zi la zi. Faptele sociale însă, au mişcări lente, de multe ori invizibile ochiului omenesc, sunt fapte mute, fără întâmplări răsunătoare pe care să le poţi povesti. Căci trebue să ne lămurim dela început: nu se cade să dăm cuvântului „social" numai sensul lui curent, de luptă între unele categorii sociale, cari acelea se pot într'adevăr însemna de un cronicar. In ţările din occident, asemeni lupte sunt un fapt foarte curent şi deoarece sunt acolo şi de cea dintâi însemnătate, am ajuns şi noi, care ne informăm întotdeauna dela acel occident, să le acordăm o importanţă pe care la noi în ţară nu o au. Dar cum nu avem de loc de gând să facem o cronică

(Cronica Socială, la Radio; 22 Martie 1933).

socială despre altceva decât despre ceeace se petrece la noi, căci ce se petrece în străinătate prea rare ori ne poate izbi direct, suntem siliţi să plecăm dela alte temeiuri decât acelea pe care ni le dau problemele şi informaţiile occidentului.

Socotim însă că făcând astfel cronica socială, vom fi mai folositori, pentru că trebue să recunoaştem, spre părerea noastră de rău; că în genere suntem mai bine informaţi despre cele din afară decât despre cele dela noi.

Nu numai din pricina unui defect al nostru, dar şi din pricina caracterului social al ţării, care ridică piedici destul de mari acelui care vrea să se informeze asupra ei, din acest punct de vedere. Suntem o ţară care astăzi încă avem un caracter adânc ţărănesc şi viaţa aceasta ţărănească este mută. Nici-un oficiu telegrafic, nici-un serviciu de presă nu există pentru a ne trimite despre ea, veşti. Şi totuşi veşti, ar fi bine să aflăm. Căci satul românesc, suferă schimbări adânci, economice şi sufleteşti, uneori bune alteori rele, sub influenţa unei vieţi a oraşului, care îşi are, de altă parte, şi el problemele lui.

Dacă un cronicar social ar putea deci să informeze mai întâi asupra acestor două realităţi sociale care sunt la noi satul şi oraşul, fiecare cu problemele lor speciale, dacă ar putea apoi, pornind desigur dela faptele de toate zilele, dar trecând dincolo de ele, să le arate sensul îndepărtat, integrându-l în lanţul prefacerilor lente

şi adânci din sânul lor, ar face într'adevăr o faptă folositoare.

Desigur, aceasta înseamnă că însemnarea în stil de cronică a faptului petrecut de curând, nu ar fi decât prilejul unei lămuriri analitice-sociologice a procesului celui mare social presupus de acel fapt, care scapă propriu zis cronicei. Mai mult decât atâta: uneori, atunci când faptul el însuşi lipseşte, cronica socială va trebui să fie însemnarea unor realităţi care, deşi contemporane şi de hotărîtoare importanţă pentru viaţa noastră socială, nu se manifestă vizibil în întâmplări, aşa cum de pildă e cazul tutulor realităţilor demografice, tutulor formelor de viaţă socială, tutulor problemelor de higienă socială.

Dar pentru cronica de azi, avem un fapt cert de o deosebită importanţă pentru viaţa noastră socială: este deschiderea, de către Casa Educaţiei Poporului şi Ministerul de Instrucţie, a unui curs pentru bibliotecari săteşti, care va ţine în tot cursul săptămânii acesteia la Bucureşti. Să ne înţelegem: nu vreau să spun că, în el însuşi, cursul acesta *este* un fapt social deosebit. Cursuri, de tot felul, se ţin şi se vor mai ţine. Ci numai că el *înseamnă* ceva deosebit, că sensul acestui curs arată ceva nou în îndrumările pe care cărturarii cu grijă de cultura noastră, vor să le dea, de o bucată de vreme încoace vieţii noastre sociale. Iată anume pentru ce credem aceasta:

România cea nouă pe care au clădit-o toate generaţiile veacului trecut, a avut de rezolvat

probleme sociale de o gravitate mare: ţara ţărănească, a trebuit să depună sforţări imense pentru a se ridica la o treaptă de cultură care să se poată ţine cu falâ la nivelul aceleia care ne servea drept model. Şi nu se poate spune că n'am reuşit. Avem azi o ştiinţă şi o artă românească de care ne putem mândri. Că organizaţia noastră socială are pe ici pe colo, n'aşi vrea să spun ca şi Carageale că anume „prin părţile esenţiale" — anume greşeli, este foarte adevărat. Dar nu trebuie să fim nedrepţi cu sforţările pline de bună credinţă ale atâtor oameni. Greşeli dacă vor fi, să luptăm spre a le îndrepta, mai mult cu fapta decât cu vorba. Una din aceste mari greşeli a fost însă că legătura dintre oraş, centru firesc de cultură, şi sat a fost pierdută. Oraşul s'a înălţat cu mult prea mult de-asupra satului. Şi mai ales s'a înălţat de unul singur, lăsând în urma lui, mult departe satul. Ceeace a dus la o dublă lipsă: mai întâi satul a rămas fără priveghiere cărturărească, absolut necesară oricărei vieţi omeneşti, priveghiere pe care mai înainte o avusese, prin toată viaţa bisericească strângătoare a întregii culturi de pe vremuri şi prin toată viaţa lumească cultă care îşi răspândea în sate o literatură a ei, care era şi pe potriva lor. In al doilea rând, ceeace este tot atât de grav, oraşul pierzând legătura cu mediul social românesc al satului, trăind în sfera restrânsă a unei vieţi artificiale care îşi trăgea seva din cultura altor popoare, a putut porni pe căi greşite uneori şi şi-a pierdut toată vlaga

pe care sensul social îl dă unei opere, chiar din punctul de vedere al valabilităţii ei interne. Sunt lucruri pe care acei care au urmărit pe vremuri mişcarea Sămănătorului a Profesorului Iorga, le ştiu prea bine.

Prefacerile sociale de după răsboi, dispariţia marei clase a proprietarilor de pământ, care ea avea oraşele, ne-a pus faţă în faţă cu această problemă, într'un chip din ce în ce mai violent. Ţărănimea, acum proprietară şi stăpână a dreptului de vot, a ajuns o realitate care se impune. Nu ca forţă brutală, ci dimpotrivă ca o problemă spre care oraşul se îndreaptă din datorie spirituală. Cărturarii de după răsboiu, reluând vechi tradiţii pierdute, se apropie din nou de sat, simţind că faţă de acesta au o datorie de îndeplinit. Ţărănimea ea însăşi are şi ea o pornire spontană spre cultură. Nu ne amintim oare cu toţii de năvala pe care au dat-o după răsboi ţăranii, spre şcoală? De toată ridicarea aceea uluitoare de şcoli noi, de care va rămâne legat numele D-rului Angelescu?

Dacă vremuri grele au dat peste noi, dacă şcoala a căzut pe tânjală din această pricină, aceasta nu trebue să ne desnădăjduiască. Pentru că ridicarea culturală a satelor, adică ajutorarea luminată a mişcării de creştere de sine a satelor spre cultură, poate fi ajutată şi pe căile spirituale, care nu au dreptul să se închidă din pricina nici-unei crize materiale. Cărturarii dela oraşe au datoria să scrie acele cărţi de care au nevoe satele. Aceste cărţi trebuesc să fie tri-

mise la sate, în biblioteci. Iar bibliotecile acestea trebue să încapă în mâna unor oameni pricepuţi care să ştie să fie oameni vii, însufleţitori ai acestor lăcaşuri unde sufletul unui neam îşi poate da seama de el însuşi şi deci să-şi capete deplina aşezare.

Am avut şi până acuma biblioteci. Dar ele, prea de multe ori cuprinzând cărţi pe care ţăranul, oricâtă bunăvoinţă ar fi avut, nu le putea ceti, şi priveghiate de oameni care nu ştiau că o bibliotecă nu înseamnă rafturi şi cărţi trecute în inventar, ci cetitori, nu erau decât încă una din destul de lungul şir al instituţiilor care figurau spre falsă fală, în rapoartele şi corespondenţa Ministerelor.

Cursul de bibliotecari din săptămâna aceasta are de gând ca, sfătuindu-se laolaltă toţi oamenii care prin munca lor au o experienţă în privinţa bibliotecilor şi a culturii satelor, să se ajungă la învăţăminte practice asupra felului în care o astfel de bibliotecă populară poate ajunge a fi înadevăr folosită şi deci folositoare. Şi mai mult decât atâta: asupra felului în care o astfel de bibliotecă trebuie să-şi afle loc în întreaga activitate culturală a satelor: şezători, case de sfat, teatru, radio, coruri, cercuri de tineri, care desigur există şi astăzi, fie din vechi deprinderi săteşti, fie din mai de deunăzi influenţe cărturăreşti, dar care trebuie neapărat să capete un suflet nou şi hrana unei munci mai îndărătnic sistematice.

Cursurile acestea fuseseră socotite la început

pentru un grup restrâns — vre-o 40 nădăjduiau inițiatorii — de învățători, preoți și revizori școlari. Iată însă că la ele s'au înscris și urmează regulat peste 300 de oameni. Sunt acolo, pe lângă oamenii școlii și ai Bisericii, număr mare de studenți și de intelectuali pe care nu îi cheamă profesia lor, ci numai dorul de a se lămuri și de a se întovărăși la munca aceasta pe care cărturarii o fac pentru obștia cea mare a poporului lor. Și cine i-a putut vedea, punându-se astfel în slujba unei munci pe care o știau că va fi grea, nu se poate să nu fi plecat cu o nădejde de mai bine pentru viața satelor și cu îndemn de a chema la această muncă unde bunăvoința fiecăruia poate fi folositoare, pe cât mai mulți. Această chemare vi-o repet și eu Dvs. cu tot dinadinsul, acum, la sfârșitul cronicei mele.

PRILEJ DE INDOIALĂ

La o răscruce de drumuri: spre o țărănie, o mitocănie și un stil „național"

O prejudecată curentă constă în credința că întreaga cultură a unui popor se clădește de-a-dreptul de către oamenii creatori din „pătura cultă". Mintea și sufletul acestora coboară, treaptă cu treaptă și întârziind, spre adâncurile inculturii populare, pentru ca să le lumineze.

Arta țăranilor de pildă, ar fi o imitație târzie a orașului. Costumul bogat al Argeșului și Mușcelului, o aducere aminte anacronică a costumului curtenilor de pe acolo; versul și cuvintele literaturii lor vorbite și cântate, o vagă și greșită aducere aminte a unor modele culte originare, cu mult mai pure; obiceiul pământului, o îndărătnică și confuză păstrare a unor dispoziții legislative, după ce ele au ieșit din vigoare. Cu alte cuvinte toată cultura populară ar fi alcătuită din adăogirea, una după alta, a unor asemenea „Gesunkenekulturguten" cum le numesc nemții.

Problema acțiunii de „culturalizare" a poporu-

(Revista „Criterion", 1 Noembrie 1934).

lui, ar consta deci numai în găsirea mijloacelor de a face astfel ca să pătrundă repede şi uniform repartizat, toată cultura orăşănească în toate straturile sociale.

In realitate însă o cultură se naşte anonim, viu şi dintr'o dată, din toate părţile unei societăţi. Fiecare grup, fiecare mădular alcătuitor al obştei oamenilor are darul de-aşi clădi singură psihologia, deprinderile, graiul şi operile de artă. Desigur că o trecere a unor bunuri dintr'o cultură socială la alta se poate face. Schimburi şi contaminări pot avea loc. Dar ele nu suferă niciodată o mişcare pur descendentă. Mai mult decât atât, nici nu poate fi vorba de o asemenea mişcare descendentă, deoarece culturile deosebite nu pot fi erarhizate. Nu putem spune de pildă că literatura scrisă şi făcută pentru cetit a Luceafărului lui Eminescu ar fi superioară literaturii Mioriţei, cântată veşnic altfel, „pe lung", de miile de cântăreţi anonimi cari o trăesc ca fapt viu. Ci numai că este vorba de altceva, de două culturi esenţialmente deosebite.

Inţelegerea acestui lucru este de o covârşitoare importanţă pentru orişice activitate culturală şi ea ne poate arăta pricinile adânci ale crizei noastre culturale de azi şi ale lungei şi fără de folos agonii a ţărăniei.

Intr'adevăr, ţărănia presupune o cultură organică, apucată din bătrâni şi păstrată tradiţional, trăită astăzi de o obştie solidară de oameni care nu ştiu de existenţa altor culturi şi nu şi le pot închipui.

Dar această cultură, pe care noi n'am cunoscut o şi nici nu voim să o cunoaştem, a fost sistematic distrusă printr'o „culturalizare". Nu numai unde vin cu drum de fier, ci mai ales unde vin cu şcoala, armata, partidele politice şi piaţa eftină şi proastă a oraşului, se ofileşte şi moare ţărănia. Ceeace îi ia locul este o copie a mahalalei mitocăneşti, care se întinde ca o lepră pe întreg obrazul ţării.

Pe de altă parte şi în sens paralel invers, oraşul copiază şi el anumite elemente din viaţa ţărăniei. A existat la noi un curent de snobism care tindea la salvarea părţii plăcute ochiului şi pitoreşti din această viaţă. A fost o vreme când o bună parte din elita noastră, deşi ciripitoare de limbă franţuzească, nu mai apărea la baluri decât deghizată în costume naţionale. Nobile sforţări au fost făcute pentru a transforma haina ţărănească într'o haină de gală. Femeile au ajuns să poarte „costumul" ori de câte ori se iveşte un prilej naţional: Soseşte un oaspe străin? Se pun cununi de frunză pe capul copiilor meritoşi din clasele primare? Imediat cocoanele noastre se îmbracă în „costum naţional". Cine ar îndrăzni să plece în propagandă culturală prin ţări străine, dacă soţia lui n'ar avea un asemenea costum? Ba pentru furnizarea costumelor s'au creiat şi societăţi comerciale. „Furnica", procură oricui asemenea costume, şcolile profesionale scot generaţii întregi de ţesătoare şi cusătoare de „motive naţionale". Până şi arta mobilierului s'a transformat, născându-se un stil Brumărescu, de

pirogravură națională în serie, foarte potrivită cu casele care au umplut, în anumiți ani, străzile Bucureștilor, case și ele tot „naționale", cu turle, cerdacuri, clopotnițe de mânăstiri, clopoței și gropnițe, stil Antonescu.

N'am putea avea decât cuvinte de laudă pentru izbânda acelor creatori de modă, dacă din nefericire arta aceasta „națională" n'ar fi înfiorător de urâtă. Țărănescul e un fapt estetic viu, de fermecătoare creație permanentă. „Naționalul" e seria fabricată industrial și anapoda. Te uiți la un costum național, și te întrebi; de unde o fi? Să fie haină de Gorj? Ia e din Muscel. Să fie din Muscel? Marama e din Gorj. Dar fota? Din Banat. Opincile, de la Mociornița. E un fel de pot-pouri de costume, anost și fals, uneori de-adreptul jignitor când e purtat de doamnele cu tocuri lungi dansând tango, monstruos când la necunoașterea duhului țărănesc se adaogă lipsa de bun gust, cum e cazul stilului Brumărescu, un adevărat atentat la bunul renume al țăranului român. Origina acestui stil „național" se vede cât de colo. El se naște dintr'un sentimentalism de paradă pentru o pătură socială în fond disprețuită și în tot cazul nu cunoscută. Stilul național aparține acelei vaste încercări de a transforma civilizația noastră după technica și chipul carelor alegorice: „Aici e Traian și Dunărea"; aici e „Mihai Viteazu"; aici surorile înstrăinate venind la sânul mamei lor „România", aici e „Dorobanțul" și însfârșit „ăsta este un țăran". Evident țăranul vine cântând din frunză, ca Cioro-

be marşul din Aida, are fluier la brâu, căciulă, panglicuţe tricolore şi o Rodică după el.

Stilul acesta „naţional“, făcut, iar nu născut, a trecut însă la mahala şi de acolo la protipendada satelor. Mergeţi într'un sat din jurul Bucureştilor; veţi vedea acolo cele trei costume neted deosebite. Bătrânele poartă îmbrăcămintea ţărănească; fetele, sunt în muselin de culori strigătoare; iar „domnişoarele“ adica fata popii a mai mare şi a mai mică, fata învăţătorului şi a chiaburilor, umblă „naţional“. Cu mare mirare regăseşti la ţară până şi modele uitate „naţionale“, de pildă vechiul costum al trupelor Moceanu, cel care a lansat prin cabareturi Banul Mărăcine, a pus fetelor căciuli de mocani în cap şi le-a încrucişat pe pulpe nojiţe tricolore cu clopoţei.

Iată dar că oraşul se vădeşte a fi uneori stricător chiar atuncia şi mai ales atuncia când e plin de intenţii bune.

Acuma se întâmplă ca în unele judeţe opera de ridicare culturală şi de „naţionalizare“ să fi început mai din vreme, când ţărănia era încă în plină vigoare. De pildă în Muscel, judeţ unde analfabetismul nu ne este prea ruşinos. Ei bine aceste judeţe sunt tocmai cele mai paradoxale.

Aparent, sunt pur ţărăneşti. Toţi intelectualii de pildă, indiferent de culoare politică, toţi cei din „elită“ umblă îmbrăcaţi „naţional“. Dar ţărănia propriu zisă, e aproape stinsă. Acolo se cântă „naţional“: însă coruri de Vidu, Cucu, Oancea. Se spun ghicitori, însă din culegerile tipărite. Vechiul strat ţărănesc e de mult mort.

Iar costumul muscelean e lămuritor: e un tipic costum „național". Pantalonii sunt de croială nemțească, însă albi, cu dungă; vesta e de stofă, însă croită cu gulerul după asemănarea hainelor cazone sau ale seminariștilor; haina e o haină pur nemțească. Numai cămașa, scoasă afară, e țărănească. Dar și aceea, nu e orișice cămașă, ci o cămașă „națională". Stilul acesta a fost și el făcut și răspândit, cu bună știință, prin propagandă, de la Dobrescu Argeș începând și până acuma (ca și costumul schilăresc al Olteniei, de altfel). Fără îndoială însă că vigoarea țărănească de acolo, deși nu a supraviețuit până astăzi statului nostru cultural, a avut destulă tărie ca să imprime costumului „național" un caracter plăcut, să-l rețărănizeze, după cum de pildă și orașul Câmpulung s'a păstrat până astăzi cu un caracter unic, adevărat țărănesc, nu numai sătesc, atât în privința arhitecturii sale, cât și în privința organizării în moșnenie umblătoare pe 42 moși. (Asta e altă poveste).

Mărturisesc că'mi aduc aminte de cuvintele unui bocet huniedorean: „draga maichii, după tine, îmi pare și rău și bine", căci problema ce mi se pune, mă aruncă în îndoială: calea viitoare a prefacerilor noastre culturale, care va fi? Și de partea cui să mă dau în lupta de moarte ce se începe? Să fie aceea a mitocăniei? Să fie aceea a costumului „național"? Nu e păcat de Dumnezeu să se piardă comoara de bun gust a țărăniniei? Sau poate țărănia va fi destul de puternică și noi destul de cuminți ca să lăsăm să se nască

un nou stil, în felul celui muscelean? Să ajutăm o asemenea transformare ca să scăpăm ce mai e de scăpat? Dar dacă nu vom face astfel nimic altceva decât să grăbim moartea țărăniei?

Hotărât lucru: problema e destul de complicată și nu ne poate părea deocamdată decât „și rău și bine".

SATUL

Forma caracteristică de viaţă a poporului românesc este aceea a satului. E un loc comun afirmaţia că oraşele noastre reprezintă o formă hibridă de organizare socială, în care şi-au găsit adăpost elemente nedorite şi nesigure; pe când satele sunt păstrătoarele curăţiei etnice şi a tradiţiilor neamului.

Cu toate acestea, aparent paradoxal, întreaga noastră grije se îndreaptă spre oraşe. Aci este locul unde se face politică, aci sunt categoriile sociale care pot duce o luptă politică susţinută şi aci e toată activitatea economică, capitalistă, care ne pune în legătură cu piaţa mondială. Satul rămâne ceva mai la urmă, jucând un rol mut în cultura noastră. Deşi satul reprezintă o structură socială şi o mentalitate aparte, nimic din duhul lui nu străbate în curentele de opinie publică. Desigur dorim binele ţăranilor, avem nevoie de ei ca massă electorală, vom reuşi poate să îndreptăm unele rele şi să deschidem şi satelor calea spre înainte. Dar satul, ca făptură socială tradiţională

(Revista „Criterion", 1934).

și a duh al lui, nu ne interesează. Soarta lui pare pecetluită; de pe acuma apar semnele pieirii. Iată, de pildă, ignoranța vădită a orășenilor față de ce e satul. Pentru majoritatea lor, satul nici nu există cu trăsăturile lui proprii, cu închegare în forme sociale justificate, cu o cultură proprie tradițională. Ci satul se definește negativ: e o *așezare neurbană:* adică e ceva care în fond e tot un oraș, însă neajuns la un grad deosebit de desvoltare: o sumă de case mici și sărăcăcioase, dispuse pe uliți întortochiate și murdare. Iar sătenii, la rândul lor, sunt niște viitori cetățeni urbani, cu condiția să scape de împrejurările vitrege care i-au ținut până acuma într'o stare de semisălbăticie (de troglodiți: spunea de curând un scriitor serios). Tot ca un alt fel de ignorare, trebuie să socotim și sistematica idealizare a satelor, țăranul ajungând să fie o temă lirică mulțumită căreia îți poți exprima, pe ocolite, disprețul față de o cultură orășenească neplăcută.

In publicistica de acuma se poate vedea clar cum gândirea celor mai mulți este polarizată necritic spre „pro" sau „contra". Pentru cei de extremă stângă sau dreaptă, este cu desăvârșire inutil să se întârzie pe o problemă de înțelegere a satului: mâine, în ziua scontată a victoriei politice, o nouă formă de viață socială se va impune, de-opotrivă tutulor, „pro" sau „contra". Satul va fi ce-l vor face acei care vor avea în mâinile lor aparatura Statului, și se vor urbaniza satele sau se vor ruraliza orașele, după voie.

Trecutul nu prea îndepărtat al țării ne-a ară-

tat totuşi primejdia ce ne pândeşte dacă pornim pe această cale. Generaţia care a creeat România modernă avea şi ea un ideal politic înverşunat şi credinţa în atotputernicia voinţei Statului. Dar Statul pe care l-au creeat a rămas totuşi un stat de suprafaţă. In adâncuri, organizarea capitalistă şi liberală, venind în contact cu formele de viaţă săteşti, a dus la ceeace s'a numit, cu drept cuvânt o „neoiobăgie", scump plătită, uneori cu sânge şi, definitiv apoi, prin spulberarea marei proprietăţi. Aceasta pentrucă în lupta dintre cele două forme de viaţă, orăşeneşti şi săteşti, realitatea nu a fost atât de vădit numai „pro" sau numai „contra" formei de viaţă orăşăneşti, ci a împerechiat forma conştientă a Statului cu formele nelămurite, veşnic spontane şi îndărătnic tradiţionale ale satului.

Aceeaş soartă ne poate pândi şi de aci înainte: avem de aceea datoria să cunoaştem satul, amănunţit şi sub toate laturile lui, dacă vrem să nu pornim pe aventuri mari de natură politică, pe care apoi să le răscumpere generaţii întregi de suferinţă. Şi mai mult decât atât, suntem datori să purcedem la lămurirea ce este şi ce poate fi pentru noi satul, ca structură psihologică şi spirituală, pentru că aceasta este singura cale de constituire a noastră ca naţiune modernă.

Inţelegerea noastră a ce este o viaţă de sat, ar fi putut să fie o înţelegere directă, a celuia care trăeşte efectiv, ca simplu membru al obştiei, într'un sat. Iar pentru orăşeni, putea fi participarea la viaţa unui stat ţărănesc, într'o societate

rămasă rurală, în toată structura ei socială şi psihologică. Un asemenea stat a încetat să existe însă la noi, încă din veacul trecut. Clasa boierească pământeană, a avut la noi putinţa să ducă mai departe, pe seamă proprie, viaţa de stat, atunci când Impărăţia turcească evacuă părţile sudestului european. Pentru noi a fost astfel pierdută putinţa rămânerii la un ruralism modest dar trainic, aşa cum l-au avut şi Serbia şi Bulgaria.

Dar dacă ne este închisă calea aceasta a înţelegerii directe, prin participarea la o viaţă ţărănească, mai ne rămâne calea înţelegerii critice, prin atente studii şi necontenite altoiri a ce gândim cu ceeace am aflat la sate. O naţiune se deosebeşte de o populaţie, sau o hoardă oarecare, prin faptul că naţiunea are o conştiinţă naţională, adică prin faptul că opinia publică, ia conştient seama la ceeace este neamul căruia aparţine şi societatea în care trăeşte. Cunoaşterea ştiinţifică a satului este o datorie naţională, pentrucă singură ea, ne poate duce, pe calea cunoaşterii naţiunii, la o conştiinţă naţională în sensul cel adevărat al cuvântului.

Dacă acest lucru nu s'a putut face până acuma în condiţii mulţumitoare, desigur e şi pentru că au fost pricini obiective istorice, care au stat piedică.

In primul rând o problemă de înţelegere a satelor nu se putea pune înainte de expropriere, atâta timp cât grava problemă agrară dela noi nu fusese rezolvată.

Ceeace interesa pe atunci nu era satul el însuşi, cu arătarea a tot ce este el, ca deprindere de viaţă şi mocnit suflet, ci mai ales relaţiile exterioare pe care acest sat, ori care ar fi fost el, le avea cu stăpânitorii de pământ, stabilirea contractelor de muncă, acele exasperante forme ultime ale procesului de disoluţie complectă a iobăgiei.

Deaceea cărţile în care s'a gândit cel mai adânc asupra problemei satului, au o coloratură practică săritoare în ochi. De pildă „Cercetări istorice cu privire la viaţa agrară a Românilor", a profesorului N. Iorga, e tipărită în 1908. Cartea lui Radu Rosetti, „Stăpânii, pământul şi sătenii", e urmată la 1907 de cartea cu titlul deschis „Pentru ce s'au răsculat ţăranii", „Neoiobăgia" lui Dobrogeanu-Gherea e şi ea din 1908. Iar „*Iaşi 1918*" este data celeilalte cărţi capitale a profesorului Iorga, „La question agraire en Roumanie".

Pentru seninătatea cu care asemenea opere puteau fi primite, ne stă mărturie cartea de ură împotriva lui Rosetti „O mistificare istorică" a lui Panu, sau atitudinea, deseori revoltătoare, a deputaţilor cari ascultau, pe la 1907, cuvântările prof. Iorga. (Vezi „In era reformelor", N. Iorga 1909).

Aşa dar, în lipsa unei structuri ţărăneşti a Statului nostru şi în mijlocul unor stări de fapt care sileau la concentrarea atenţiei în jurul unei probleme practice agrare, prilej de luptă înverşunată, se înţelege pentruce recunoaşterea satului nu a ajuns să fie parte integrantă din structura in-

telectuală a românilor de la oraş şi de ce nu a intrat în conştiinţa naţională propriu zisă.

Aceasta nu înseamnă că nu s'au făcut încercări folositoare de a se înţelege satul, ci numai că ele nu au pătruns în spiritul public. Astfel putem deosebi mai multe şcoli:

In primul rând trebuesc să fie socotite cărţile profesioniştilor agronomi, cum de pildă seria de monografii ale lui Ion Ionescu dela Brad sau „Politica agrară la Români" a lui George Maior. Cuprinzând date foarte lămuritoare, aceste cărţi au rămas însă fără de nici o influenţă asupra spiritului public.

Mişcarea Junimei, care pe altă tărâmuri a luptat cu atâta folos împotriva formelor sociale goale, nu a dus totuşi nici-o luptă pentru „fondul" social sătesc de la noi.

Eminescu, care fără îndoială mai mult decât oricare altul a înţeles ce este viaţa românească, rămâne o întâmplare cu totul fericită care nu apără însă junimismul de învinuirea de a se fi dovedit sterp în tot ceeace priveşte viaţa satului.

Cu mult mai folositoare a fost vechea mişcare socialistă dela noi, care sub forma Gherismului a arătat pentru problema sătească o înţelegere pe care puţini dintre contemporani o aveau. (Vezi: Este socialismul o floare exotică?, Cuvinte uitate şi Neoiobăgia). Intreg gherismul porneşte de la înţelegerea că stările sociale de la noi erau datorate unei altoiri a unei vechi forme sociale, care era aceea a satului, cu o influenţă nouă capitalistă occidentală. Neoiobăgia e rezultatul hi-

brid al satului românesc cu influenţa capitalistă. Dar dacă gherismul a cunoscut prea bine ce era capitalismul care ne influenţa, nu ştia decât prea puţin despre ce era satul el însuşi, asupra căruia se exercita influenţa capitalistă. Cele câteva studii începute în sânul mişcării socialiste pentru înţelegerea satului, au fost intrerupte prin trecerea la liberali a generoşilor şi mai târziu, prin distrugerea gherismului odată cu năvala bolşevismului urâtor al satelor şi credincios „violenţei creatoare".

Material interesant s'a mai strâns şi prin seria de anchete monografice asupra satelor româneşti, pornită de ministerul de domenii şi mai ales din anchetele făcute cu prilejul dureros al lui 1907. După înăbuşirea în sânge a răscoalelor, a urmat o scurtă epocă de atenţie pentru sat şi rapoartele acelora însărcinaţi cu potolirea răscoalei au vădit deseori o înţelegere, care din păcate a dispărut prea curând şi n'a avut răsunet.

De aceea mişcarea cea mai de seamă pentru cunoaşterea satului rămâne tot aceea a Sămănătorului. In vremea de astăzi e o modă să se ponegrească acest Sămănătorism, sub cuvânt că el nu ar fi alt ceva decât o tendinţă de a vedea romantic viaţa satelor. Intr'adevăr Sămănătorismul a ajuns poate a fi aşa ceva, la acei cari nu l-au înţeles. Dar la început, în gândul aceluia care l-a creeat, Sămănătorismul nu era decât o deznădăjduită încercare de a lega, cât mai era timpul, firul tradiţiei noastre culturale rupte, între cărturar şi sat, adică între cultura noastră

şi neamul nostru, cu toate tradiţiile şi felul lui de a fi. Dacă Sămănătorul a rămas numai o şcoală literară, care uneori valorează puţin, din lipsa de talent a câtorva, dar însemnează alteori şi tot ce a dat mai cu adevărat bun neamul acesta, atunci când, la talentul scriitorului se adăoga şi toată adâncimea pe care o are acela care gândeşte pentru întreg neamul său şi-şi spune gândul aşa ca să fie pe înţelesul acelui neam, este datorită numai faptului că nu exista atunci o clasă socială matură, pentru a duce o luptă politică neoligarhică. Tot de aceea, înfăptuiri nu a putut face nici mişcarea poporanismului, deşi era o mişcare accentuat politică. Prea era mare dispreţul „proprietarilor de pământ", faţă de „proprietarii de idei", şi prea puternici erau, ca să se fi putut face ceva înainte de expropriere. Ce ne-a rămas totuşi dela Sămănătorul, e neînchipuit de mult; fondul gândirii noastre despre sat, chiar a acelora care se declară antisămănătorişti, este fără să o vrem sămănătorist, în măsura în care din îndemn sufletesc, înţelegere, sau interes politic, ne apropiem de clasa ţărănească.

Reforma agrară a însemnat o rezolvare în faptă a problemei noastre sociale; însă nu o rezolvare spirituală.

Spargerea violentă şi sub teroarea unor evenimente pe care nimeni nu le mai putea stăvili, a vechilor relaţii neoiobage în favoarea clasei ţărăneşti, nu a fost precedată câtuşi de puţin de o înţelegere a satului. Ci dinpotrivă a fost un pri-

lej de a se dovedi cât de puţin cunoaştem problemele satului. Din nou, rezolvarea pe hârtie, cu principii juridice, ni s'a părut că poate ţine loc organizării economice a realităţii sociale, aşa cum era de fapt. Problema satului a rămas tot deschisă şi tot gravă.

In zilele noastre abea, sunt date putinţele unei înţelegeri adevărate a satului. Votul universal a făcut din ţărănime factorul cel mai important din punct de vedere electoral. Opinia publică, în mod fatal deci, trebuie să se simtă aplecată spre a primi şi a folosi studiile asupra satului.

Incă de la Iaşi 1918 ideia unui Institut de cercetări a realităţii sociale în vederea reformei sociale, fusese emisă. Profesorul D. Gusti şi şcoala monografică din Bucureşti a reuşit apoi să creeze o serie întreagă de cercetători specializaţi ai vieţii rurale.

Problema satului se pune acuma clară, ca o datorie pe care o avem noi, ca proprie a noastră.

Nimic nu ne mai stă în calea datoriei noastre de a ne pregăti cu privire la două probleme gemene: participarea sufletească la viaţa neamului de ţărani de pe urma cărora trăim şi pentru care trebueşte să trăim şi cunoaşterea lui amănunţită, care singură ne va da putinţa să ducem acea acţiune practică, politică şi culturală, care să nu fie fantezia noastră nesăbuită ci necesitatea impusă de realităţi.

Care sunt liniile mari de forţe care se desprind din viaţa acestor sate şi care sunt proble-

mele de viaţă practică ce ni se pun? Să încercăm o scurtă expunere a lor.

In primul rând, adevărul de la care trebuie să pornim este acela că realitatea satului există, ca un fapt capital pentru noi. Spre deosebire de alte popoare, românii se caracterizează în istoria culturilor lumii printr'un fapt care nu-şi găseşte perechea: este tocmai acela de a fi o ţărănime creatoare foarte puternică. Nu numai ca massă numerică şi întindere spaţială, dar şi ca structură. Intr'adevăr, pe când în alte locuri, fiecare colţ de ţară formează o arie dialectală precis determinată, cu limbă deosebită, fel de a fi şi rosturi deosebite, ţăranii români, în ciuda faptului că au trăit sub dominaţiuni de stat atât de diverse, sunt până astăzi un bloc omogen de puternică creaţie originală, semnul sub care vieţuieşte această ţărănie, fiind acela al obştiei creatoare.

O deosebire esenţială între viaţa orăşenească şi aceea a satului consistă în faptul că la sat nu există persoane depozitare a toată cultura sătească, ci depozitară este însăşi obştia. Atuncia când, de pildă, se întâmplă în viaţa satului un eveniment deosebit, naştere, moarte, nuntă, etc., nimeni nu ar putea să-ţi spuie ce anume se va întâmpla ca reacţiune din partea obştiei. Ci aci există o mentalitate colectivă, în care fiecare om în parte, ştiind câte ceva, face gesturile care se cad, obştia închegându-se firesc, cu fiecare prilej nou. Dar închegarea aceasta se face pe temeiul unei memorii sociale deosebit de atente, aşa

cum numai civilizaţiile pe bază de tradiţie orală o pot avea. Un fond comun străvechiu există deci pentru întreaga noastră ţărănie. Din Ţara Ouaşului, la Dunăre şi din Banat în Basarabia, obştia ţăranilor reacţionează la fel, pe aceleaşi linii mari de înţelegere a vieţii şi uneori surprinzător de asemuit până în cele mai mici amănunte. După ce ai cunoscut o parte din ţară, nu mai poţi avea mirări prea mari în alte călătorii ale tale. In gândurile lor despre moarte, despre viaţă, despre puterile nevăzute, bune şi rele, care ne stau deasupra, despre chipul în care se cade să se poarte oamenii unii cu alţii înăuntrul familiilor şi dela familie la familie, toţi ţăranii noştri se arată părtaşi la aceeaşi veche civilizaţie. Tocmai de aceea schimbările care se ivesc în sânul satului nu pot fi uşor siluite de către o voinţă exterioară. Asupra unui orăşan poţi exercita o teroare şi să-l sileşti să facă ceeace vrei tu. Ii poţi schimba conştiinţa şi ca atare toate gesturile pe care le are sub supravegherea acestei conştiinţe. Dar clătinarea unei conştiinţe individuale nu este deajuns pentru a sparge conştiinţa colectivă a obştei, căci aceea nu e controlată de raţiunea individuală, ci de ceva cu mai mult adânc şi mai tainic. Este vorba aci de o anumită sensibilitate a satului întreg faţă de viaţă şi împrejurările ei, care nu dispare uşor. In Transilvania au fost desnaţionalizate unele grupe de români. Desnaţionalizate însă în măsura în care o asemenea operaţie se poate face cu sila: o părăsire a limbii, a credinţii, poate chiar a conştiin-

ței de neam. Dar dedesubtul acestora, deprinderile obștiei, reacțiunile sale, cu o anumită sensibilitate și anumită technică și ritual tradițional, au rămas aceleași ca pentru întreaga obștie românească. Iată un fapt care trebuie să ne arate că și de-asupra noastră, orășeni bătuți de vânturile marilor drumuri, se cade să străjuiască duhul obștiei, dacă vrem să nu rămânem stingheri în mijlocul neamului nostru. Păstrarea unei permanente legături cu această obștie este o datorie de taină a noastră. Putem desigur simula o asemenea legătură. Putem afirma sus și tare, la nevoie costumându-ne în costum național, că ne prăpădim de dorul țăranului. Putem face literatură cu eroi din toate hanurile țării, numai cu țărani și țărance. Și totuși felul nostru de a reacționa, sensibilitatea noastră să fie absolut străină de cea a poporului pentru că, la un moment dat al „desvoltării noastre sufletești, am rupt legătura cu obștia și ne-am desprins din zodia colectivității, singura sub care putem într'adevăr fi ceeace suntem.

Nu înfățișăm aci un ideal reacționar. Dinpotrivă. Este în obștie o putere creatoare pe care nu o au mediile orășenești îmbolnăvite de frământările prea mari spre o individualitate, care se cere înfăptuită chiar cu prețul unei grotești originalități sau unei istoviri fără leac. Ci omul este așa făcut, încât, întocmai ca și Antheu, recapătă puteri în contact cu pământul și cu colectivitatea în mijlocul căreia și pentru care trăește. Avem în fața noastră nu copierea a ceeace s'a fă-

cut, pentru că aşa s'a apucat să se facă, ci idealul creării veşnic noi, a unor lucruri cât de îndrăzneţe, cu singura chezăşie că pornim dela un temei sigur, acela al neîntreruptei legături cu felul de a fi al colectivităţii.

Satul el însuşi ne dă pilda: trăsăturile cele mari asemănătoare ale tutulor satelor româneşti, nu împiedică deloc necontenita prefacere a înfăţişărilor. Nu sunt două sate care să se asemene, pentru că fiecare în parte să rezolve problemele ce i se pun, printr'o modificare a ceeace era mai dinainte ştiut. Este în domeniul vieţii sociale rurale, ceva asemănător cu fenomenul bine cunoscut al literaturii populare.

Există teme general răspândite, un anumit sistem metric, un anumit fel de scandare, deosebit dela o proză la cântec, un anumit fel de emisie a vocei, anumite scări ale muzicei. Insă fiecare cântăreţ, cântă altfel, adăogând şi orânduind versurile după inspiraţia creatoare şi talentul pe care îl are. Tot astfel şi felul lui de trai e veşnic schimbat, după nevoi.

Cât de interesante nu ar fi deaceea inventarierile atente ale tutulor formelor de viaţă cunoscute de români. Dar noi nu am făcut până astăzi inventarul acestor bogăţii ale noastre şi n'am strâns spre învăţătura noastră dovezile vii ale geniului creator popular. Iată de pildă, noi nu ştim în momentul de faţă care sunt formele de stăpânire ale pământului dela noi din ţară. Ştim precis că aceste forme nu sunt cele ale codului. Dar atâta tot. Avem de pildă părţi întinse ale

ţării (pare-se o treime) care sunt stăpânite în forma, necunoscută de codul civil, a devălmăşiei. Mai ştim că această devălmăşie se împarte în două tipuri mari: una absolută, alta „umblătoare pe bătrâni" şi mai ştim că aceste forme umblătoare pe bătrâni au măsurători în sisteme diverse: de greutate (dramuri, ocale), de capacitate (litri, baniţi), de suprafaţă (stânjeni, pogoane, funii, palme, palmace, degete), sisteme monetare (lei, parale), sau pe vite (oi, boi, sau numai picioare), în forme senzaţional de interesante şi de necunoscute. Mai ştim că sunt unele oraşe (Câmpulungul, Curtea de Argeş) care întrebuinţează curent aceste sisteme de proprietate, însă nu putem face o listă complectă a tutulor acestor forme şi să arătăm care sunt regiunile şi numărul de sate care le folosesc astăzi. Fiecare obştie sătească ştie care e sistemul pe care îl întrebuinţează ea, însă cunoaşterea tutulor obştiilor nu se poate face decât printr'o operaţie critică ştiinţifică. Desigur, o lege — legea scrisă pe hârtie — prevedea la 1910 terminarea acestei operaţii de inventariere în timp de doi ani. Materialul întreg informativ trebuia să fie strâns la Casa Pădurilor. Insă până astăzi în 1933 aceiaşi ignoranţă şi incurie pare a fi legea noastră.

Şi acesta este un simplu semn, pe care îl aleg întâmplător. Dar aceeaş lipsă de pregătire o avem cu privire la absolut toate ramurile vieţii noastre ţărăneşti. Reforma codului nostru, de pildă, se face în acest moment pe acelaş tipic, cu colecţiile jurisprudenţelor occidentale de faţă,

însă în lipsă totală de informaţii serioase cu privire la realitatea noastră socială. Şi organizarea noastră economică se face tot astfel, în haos, nimeni neştiind dacă în viaţa satelor trebue să aplecăm cumpăna spre una sau spre alta din tendinţele ce se vădesc, dar pe care nimeni nu le ia în seamă. Construim fals, legi cari cad alături de problemă, organizaţii economice, străine de felul de a fi al satelor, o literatură pe care nu o înţelege decât cenaclul respectiv. Ne pregătim astfel, cu bună ştiinţă, înfrângerile de mâine şi ne facem, cu mâinile noastre, soarta cea rea a prăpădirii.

De aceea problema satului mi se pare aceea dintre problemele care singură este, pentru generaţia tânără, o problemă de răscruce: asupra ei aşi vrea să se oprească întreaga atenţie a celora de-o vârstă cu mine şi cu prilejul ei, aşi vrea să se dovedească întreaga noastră putere de muncă.

Pentru ca să nu se poată spune că nu ne-am avut rostul în mijlocul societăţii româneşti, ci am trăit zadarnic, numai pentru folosul nostru.

ECHIPELE STUDENŢEŞTI DIN CORBI ŞI STANEŞTI JUD. MUSCEL

Echipele regale studenţeşti care au fost trimise de către Fundaţia Culturală Regală Principele Carol, în comunele Stăneşti şi Corbi din judeţul Muscel, au avut de întâmpinat greutăţi destul de mari, pe care însă în bună parte au ştiut să le învingă.

Valea-Doamnei, unde se află aşezate aceste sate, este un colţ ciudat al Muscelului. Muscelul reprezintă în Vechiul Regat un judeţ deosebit de ridicat culturaliceşte. Judecând după statisticile pe care le avem, nicăiri analfabetismul nu este mai scăzut decât aci. Invăţătorimea vestită a acestui judeţ a ştiut să-şi facă deplin datoria, iar ţăranii, ei înşişi, au păstrat foarte puternic tot tezaurul lor de cultură populară. Ni s'a ridicat chiar obiecţia: de ce am trimis tocmai în Muscel echipe de muncă culturală, când alte judeţe aveau poate mai multă nevoe de un ajutor. Insă, Valea Doamnei din Muscel reprezintă o insulă de emigranţi români din Transil-

(Conferinţă la Radio; 8 Noembrie 1934).

vania, aşezaţi în stare de clăcăşie în mijlocul masei de răzeşi musceleni. Pe de altă parte, după cum s'a vădit încă dela începutul lucrărilor noastre, simplul fapt al ştiinţei de carte nu înseamnă neapărat rezolvarea tuturor problemelor de cultură. In primul rând, sănătatea acestei populaţii de pe Valea-Doamnei lasă cât se poate de mult de dorit. De pildă, la Stăneşti o anchetă din casă în casă ne-a arătat existenţa a 70 de guşaţi, 19 sifilitici, 10 tuberculoşi, 12 pelagroşi. Locuinţele oamenilor, cei mulţi şi sărmani din aceste locuri, sunt proaste, cu odăi mici suprapopulate, cu geamuri cari nu se deschid niciodată, uneori alcătuite dintr'un simplu ciob de geam, lipit deadreptul în tencuiala zidului. Felul lor de alimentaţie, deasemeni cu totul rău.

Şi aci, deci, se arată unul din aspectele problemei culturii săteşti: am avut prea puţină grijă de igiena sătească chiar şi în regiunile unde şcoala şi-a făcut datoria. Nu se poate ridica obiecţia că săteanul este refractar igienii: dovada o avem în activitatea echipelor regale. Cele două echipe medicale, care au instalat într'un vechiu dispensar părăsit un dispensar model, sub conducerea d-lui dr. I. Dumitrescu şi a studenţilor Turcan şi Novac, în satul Corbi, iar în Stăneşti un dispensar improvizat în localul şcolii, sub conducerea d-lui dr. Vlădescu şi a studenţilor Gherasim şi Matei, au fost încă din primele zile asaltate de bolnavi, cari veneau nu numai din satele acestea, ci din toate satele regiunii, uneori dela distanţe de câte 40 de km.

departe din judeţul Argeş. Din cele 1365 de consultaţii date în Stăneşti, 676 privesc bolnavi veniţi din toate satele vecine. Iar din cele 1546 consultaţii date în Corbi, 209 erau veniţi din alte comune. Este de ajuns, deci, ca să se dea sătenilor putinţa unei îngrijiri medicale printr'un dispensar dotat cu ce-i trebue, adică medic bun şi doctorii îndeajuns, pentruca igiena să înceapă a deveni folositoare. Obiceiul echipelor regale de a pleca în sat, din casă în casă, într'o campanie generalizată de igienă publică, s'a vădit deasemeni a fi de un folos deosebit. Cele dintâi case vizitate erau într'o stare de murdărie de nedescris. Pe măsură însă ce ancheta se continua, înregistrându-se evident statistic observaţiile făcute, gospodarii se simţeau datori să-şi cureţe casele, aşa că la sfârşit întreaga înfăţişare a satului era schimbată cu mult în bine. Nu numai acţiunea directă medicală joacă aci un rol deosebit, cât mai ales pilda. Echipele studenţeşti, sub conducerea şefilor de echipă respectivi, Vasile Cotigă şi Serafim Berbeniţă, au început, de aceea să curețe ei înşişi locuinţele lor, locuinţa comună a şcolii şi drumurile publice, măturând, astupând gropile, secând băltoacele, săpând şanţuri, dovedind că nu este pentru nimeni o ruşine să muncească cu braţele spre folosul public. La început, echipele studenţeşti, au fost privite cu neîncredere, socotite drept echipe de propagandă politică, sau echipe de anabaptişti. Apoi au produs mirarea satului, care încetul cu încetul s'a strâns în jurul lor şi a sfârşit prin a

se apuca şi el de treabă. In Stăneşti, o stradă lăturalnică din cătunul Poduri a fost transformată astfel într'o stradă model, de o curăţenie perfectă, cu şanţuri bine săpate, cu podeţe, scaune la poartă, adăpost pentru trecători, din lemn vopsit cu var, astfel că e o plăcere să treci acum prin locuri cari altădată erau o baltă de noroi.

Aceeaşi metodă de lucru, mai mult cu fapta decât cu vorba, a fost întrebuinţată şi pentru celelalte laturi, deobicei nebăgate în seamă, ale vieţii săteşti. In gospodăria lor sătenii mai au încă multe de învăţat. Invăţătura aceasta nu poate fi dată însă prin cărţi, sau prin conferinţe. Sunt mult mai bune şcolile practice de pomicultură, altoit, stropit, curăţat, cules de poame care au fost organizate de către inginerii agronomi Dan în Corbi şi Tudose în Stăneşti, cu ajutorul — pentru care trebueşte din nou să mulţumim — a Secţiei Camerei Agricole din Muscel, de sub conducerea d-lui Iosif Poenăreanu. Deasemeni, sunt cu mult mai bune lecţiile practice făcute din casă în casă, sau pe grupele strânse de gospodine, aşa cum le-a făcut maestra de menaj, d-ra Dandu. Tot astfel, mergând din casă în casă, cu instrumentele necesare şi muncind alături de săteni în toate împrejurările gospodăriilor lor, echipele regale au reuşit să facă mai multă educare a gospodarilor în trebile lor gospodăreşti, decât ani întregi de zile de şcoală.

Cei cari au trăit în mijlocul unor asemenea echipe, nu pot uita afluenţa din fiecare dimi-

neață, nu numai în fața dispensarului, ci și la locuința medicului veterinar și a agronomului. Fiecare în parte dorea ca agronomul și veterinarul să treacă cât mai curând prin gospodăria lui ca să-i spue dacă este bine ceeace face și să-i arate cum trebue să facă mai bine.

Pe măsură ce satul era astfel câștigat, fără de discursuri, ci prin dovedirea zi de zi a folosului pe care îl aduce un om de cultură bine pregătit și săritor la muncă, s'a putut porni de către echipele regale la o muncă ceva mai grea, și anume la munca culturii intelectuale și morale.

Este munca cea mai grea, pentrucă dacă un medic, un agronom, un veterinar își cunosc meseria și știu ce trebue să facă într'un sat, un om trăit și crescut în școlile orașului nu știe tot atât de bine ce trebue să facă în domeniile vieții sufletești a satului. De aceea, dacă satul a avut ce să învețe dela tehnicienii echipei, în egală măsură a învățat și echipa dela sat. Cu multă prudență s'a alcătuit programul de lucru, cu privire la cultura intelectuală și morală, sau mai bine zis acest program de lucru s'a născut zi de zi din colaborarea prietenească dintre sat și echipă. Munca ne-a fost foarte mult ajutată de prezența în mijlocul echipei a delegaților O.N.E.F.-ului, cari aveau însărcinarea de a încerca o educație preregimentară sătească, însărcinare pe care și-au dus-o foarte corect la capăt, educând prin tir, exerciții de gimnastică și sport, 76% din toți tinerii cari cădeau în pre-

vederile Legii pregătirii preregimentare, dar cari au reuşit să facă încă mai mult decât atât prin constituirea cu ajutorul acestor tineri a unui nucleu de muncă culturală pentru satul întreg.

Pentruca să se înțeleagă mai limpede, în scurtele cuvinte ce-mi sunt îngăduite aci, felul nostru de a lucra, aşi vrea să dau pilda şezătorilor serale ale echipei Stăneşti. Tinerii, pregătiţi peste zi preregimentar de către instructorul Barbu, se adunau seara să facă cor sub conducerea aceluiaş. In foarte scurtă vreme, pe lângă aceşti tineri au început să vie şi oameni în vârstă, femei, fete şi copii. La început s'au făcut numai coruri. Insă, din simplul fapt al adunării atâtor oameni laolaltă, şezătorile s'au născut fără să vrem. Sătenii, ei înşişi, ne cereau să le cetim ceva. Sau vroiau să citească chiar ei. Cimiliturile întrerupeau cu glume plăcute repetițiile corului. Cântăreţi săteni, se ridicau în fiecare moment. Sfaturile şi îndemnurile echipei puteau să fie amestecate în şezătoare, fără ca lucrul să fie supărător sau plictisitor. Toţi intelectualii satului veneau şi ei seară de seară în aceste şezători, în care participarea echipei aproape nici nu era simţită. Ei, oamenii se adunau şi ne cereau să facem ceeace socoteau ei că era nimerit. Aci, în aceste şezători s'a hotărît programul nostru de lucru. Aci, în aceste şezători s'a născut entuziasmul general al satului pentru munca făcută de echipe şi pentru statornicirea ei în forma unui Cămin Cultural, pe care am avut fericirea să-l şi vedem ridicându-se cu temelii de piatră so-

lide înainte încă de plecarea noastră de acolo. Şi de aci s'a lăţit pe toată regiunea dorul unei munci laolaltă a tuturor oamenilor de bine, strânşi la treaba cea bună a Căminelor Culturale. Când am plecat, am lăsat în urma noastră 6 Cămine bine închegate, o metodă de lucru pe care o deprinseseră dela noi toţi intelectualii din acele părţi, o înţelegere a tuturora că nu înseamnă cultură numai învăţarea buchelor scrise pe băncile şcolii, ci truda ridicării spre trepte mai înalte a întregei vieţi săteşti.

Şi mai ales am lăsat în urma noastră, lucru pentru care ne mândrim cel mai mult, sufletul satului cu totul schimbat pentru orice activitate de felul celei a echipelor regale. Nu mai putea fi vorba la sfârşit de o neînţelegere a satului, de o teamă a lui sau o neîncredere, ci dimpotrivă de o părere de rău pentru plecarea noastră prea timpurie, o dorinţă vie de a ne reîntoarce pentru a putea duce mai departe munca începută. Avem pentru aceasta dovada nu numai momentele dramatice şi duioase ale satelor care ne-au întovărăşit plângând la plecarea noastră de acolo, ci şi freamătul târziu al satului, care prind chip, de pildă, aşa cum se întâmplă în viaţa ţărănească, în versuri populare cântate. Aşi vrea să închei cu vreo câteva din ele. Aşi vrea să aduc în sprijinul dovezilor noastre de muncă, şi aceste câteva versuri, de duioasă factură, care se cântă astăzi în Corbi:

Şi-am zis verde trei granate
Veni un om de departe
Fost trimes de Majestate
Cu alţi domni şi domnişoare
Foşti trimeşi în cercetare
Cercetă pe toţi de-arândul
Şi-au cutreerat pământul
Invăţături şi sfaturi bune
Au răspândit multe 'n lume
Şi frumos au premiat
Pe mulţi gospodari din sat
Şi-au lăsat ca suvenire
Cărţi, icoane şi Albine
Vrednici sunt de mulţumire
C'au făcut în sat mult bine
Ne-au învăţat a sădi
Pomi, legumuri şi-orice-ar fi
Şi oricine a cerut
Sfaturi bune a avut.

Echipierul este astfel descris:

Dimineaţa 'n zori pleca
Seara târziu că venea
Căci avea sarcină grea
Dela Majestatea Sa
Timp de vre'o trei luni de zile
Am avut tot sfaturi bune
Majestatea să trăiască
Şi echipa studenţească
Şi noi sănătoşi să fim
Şi la anul să-i primim.

EXPERIENŢA ECHIPELOR REGALE STUDENŢEŞTI

Cele douăsprezece echipe studenţeşti care au fost trimese, din Inalta iniţiativă a Maestăţii Sale Regelui, ca să lucreze timp de trei luni, în cadrul unor cămine experimentale, la ridicarea culturală a satelor noastre, s'au reîntors la Bucureşti şi au organizat, în localul Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol, o Expoziţie de lucrări a cărei bogăţie se impune chiar şi atenţiei vizitatorului grăbit.

Sunt atât de multe şi de grave problemele ce s'au pus acestor echipe, este atât de nouă metoda întrebuinţată, încât este de datoria noastră să ne oprim în faţa lor, căutând a trage toate foloasele experienţei făcute şi concluzii asupra chipului în care trebue să se procedeze de aci înainte, pentru ca această primă experienţă să poată da, în viitor, roade încă mai bogate. Trebue să căutăm a înţelege de pe acum, mai întâi felul în care aceste echipe au a-şi duce munca pentru cc să ajungă a fi deplin *eficace*, fără iro-

(„Revista Fundaţiilor Regale" 1 Ianuarie 1935).

sire zadarnică de puteri; în al doilea rând, să se *generalizeze* pe un număr din ce în ce mai mare de sate din toate regiunile țării și mai ales să se *permanentizeze*, ajungând a fi o operă de zi la zi urmărită temeinic și până la capăt și, în același timp, *controlată* de organele în drept.

In rândurile care urmează vom căuta, în ceea ce ne privește, să expunem problema așa cum am înțeles-o, ca o consecință logic desfășurată din rezultatele actuale, înfățișate în expoziția amintită.

Să lămurim mai întâi ce sunt aceste echipe regale. In primăvara anului acesta, Maestatea Sa Regele a pornit dela gândul că menirea studenților nu este numai aceea de a studia în timpul anilor lor de studenție. Ci, datoria pe care ei o contractează astfel față de societatea românească, care cu multă trudă le pune la dispoziție mijloacele învățăturii, trebue să fie răscumpărată printr'o contra-prestație de muncă, în folosul țării. Menirea studenților trece deci dincolo de viața internă a universităților, trece chiar dincolo de marginile orașului în care studiază, trebuind să ajungă a cuprinde întreg întinsul țării, unde mase mari de oameni nu s'au putut încă bucura de binefacerile unei organizații de stat perfecte. Măcar o parte din învățătura pe care studențimea o dobândește peste iarnă la cursuri, în biblioteci, în săli de spitale și în laboratorii, trebue să fie împrăștiate tuturor și să devină bun comun.

Dacă există o problemă gravă de cultură, la noi în ţară, apoi este tocmai aceea pe care o naşte primejdia permanentă a unei despărţiri, uneori prea violente, între cultura satelor şi aceea a oraşelor. Cu orice chip trebue găsită modalitatea ca prăpastia să fie astupată şi să se creeze mijloace de comunicaţie spirituală între lumea satelor şi aceea a oraşelor. Trimeterea studenţilor la sate cu încredinţarea de a face acolo o operă culturală este chipul cel mai nimerit pentru educarea noii generaţii de cărturari în sentimentul acestei datorii pe care o avem faţă de satele noastre.

Şi alte universităţi, din alte ţări, au pornit cândva la o activitate asemănătoare. De pildă, universităţile americane au fost de mult preocupate de problema pe care o ridica în viaţa statului american, prezenţa unui număr mare de imigranţi, împrospătaţi periodic, şi care nu-şi găsesc o aşezare definitivă în patria lor de adopţiune. Aci stă originea vestitei mişcări universitare a setlementurilor, — de pildă a Hull House-ului sau al setlementului universităţii din Chicago, — care au peste 60 de ani vechime şi al căror rost era ca, prin studiu şi acţiune directă, să treacă patrimoniul cultural american şi acestor grupe răzleţe.

Nu vrem să spunem că aceeaşi este situaţia şi la noi în ţară; într'o privinţă e mai bună, într'alta mai rea. Mai bună pentru că acei cărora această cultură trebue să fie împărtăşită nu sunt grupe de imigraţi străini, ci băştinaşi. Dar

este şi mai rea, pentru că nouă nu ni se pune problema ridicării unor grupe răzleţe, ci problema ridicării vieţii tuturor satelor româneşti. Problema ridicării culturale este la noi o problemă de viaţă şi de moarte pentru statul întreg.

Echipele studenţeşti trimise pentru a încerca o asemenea activitate, experimentală deocamdată, au fost de aceea astfel alcătuite, încât toate domeniile culturii să aibă putinţă de acţiune. La recomandarea universităţilor respective, s'au trimes studenţi din toate facultăţile şi anume au fost 17 medicinişti, 10 veterinari, 14 agronomi, 28 studenţi în litere, 11 în drept, 5 în ştiinţe, 7 în teologie şi 6 eleve ale şcolilor de menaj, în total 98 de studenţi repartizaţi în 12 grupe.

La aceşti studenţi s'au adăogat, pentru ca munca lor să poată fi mai bine îndrumată, şi un corp de tehnicieni în număr de 56, dintre care 12 doctori, 9 ingineri agronomi, 7 medici veterinari, 6 surori de ocrotire, 6 maestre de gospodărie, plus un grup de 16 profesori şi studenţi dela Oficiul Naţional de Educaţie Fizică, care aveau în special menirea de a încerca (ceea ce se făcea pentru prima oară în ţară), o educaţie preregimentară sătească.

Aceste douăsprezece echipe, prin bunăvoinţa deosebită a ministerelor, au fost aprovizionate cu întreg materialul farmaceutic necesar dispensarelor ce urmau să înfiinţeze, precum şi cu acela necesar muncii agricole, pus la dispoziţie de Camerele de agricultură respective. Fundaţia Culturală Regală Principele Carol a dat şi ea 12

biblioteci, 1.200 de icoane şi alte multe obiecte.

Alegerea satelor în care au fost trimese aceste echipe s'a făcut astfel: în fiecare regiune istorică s'a ales cel puţin câte un sat, avându-se în vedere să fie în număr aproape egal satele de câmp, de munte şi cele de apă. S'au ales astfel satele: Sadova din jud. Câmpulung (Bucovina), loc de veche aşezare a răzeşilor ocolului câmpulungean; satul de mazili Năpădeni, (jud. Bălţi), din vechea regiune a codrului moldovenesc; satul Nerej, unul din principalele centre ale răzeşilor vrănceni; satul Văcăreni, aşezare de pescari şi agricultori, români şi lipoveni, de pe marginea Dunării; satul Miron-Costin, foştii Brănişteni din vechea moşie a cronicarului; satul de aşezare nouă, Ferdinand I din judeţul Constanţa, cu populaţie română, germană şi tătărească; grupul de sate Stăneşti, Corbi şi Nucşoara, din judeţul Muscel, de pe acea vale a Doamnei, în care o imigraţie relativ recentă de ungureni a dat naştere unui tip muscelean deosebit de cel al moşnenilor vechi băştinaşi; satul Goicea-Mare din judeţul Dolj, sărac şi de plină câmpie; satul Fibiş, judeţul Timiş, din acel Banat în care o aparentă bună stare economică este scump plătită printr'un fenomen de subnatalitate; şi, în sfârşit, satul grănicerese al Leşului, de lângă Năsăud.

După toate rapoartele, care se pot găsi la Fundaţie, reese că aceste echipe au fost întâmpinate de săteni cu o neîncredere, care mergea uneori până la duşmănie. Prezenţa unui atât de

mare grup de studenţi în mijlocul satului este un fapt neobişnuit. Afirmaţia lor că au venit doar cu gândul de a căuta să facă din răsputeri tot binele pe care-l vor putea, ca să-şi ţină cuvântul dat Regelui Ţării când Acesta le spusese „Duceţi în sate o parte din sufletul şi din dragostea Mea“, părea de domeniul, dacă nu al basmelor, cel puţin al unor intenţii ascunse care nu îndrăzneau să se dea pe faţă. Uneori nu numai sătenii, ci şi intelectualii satelor au arătat aceeaşi neîncredere. Au fost însă suficiente câteva zile de lucru, a fost deajuns ca echipa să deschidă dispensare, în care zi şi noapte bolnavii erau îngrijiţi fără plată, a fost deajuns ca echipa să se apuce de săpatul şanţurilor şi secarea băltoacelor, a fost deajuns ca medicii veterinari, agronomii, maestrele de gospodărie să înceapă a intra din casă în casă, pentru ca întreaga atmosferă să se schimbe, toată lumea să înţeleagă rostul precis al echipei şi să bănuiască rezultatele pe care o asemenea acţiune le putea avea, dacă la studenţime şi tehnicieni se adăogau bunăvoinţele şi puterile de muncă ale băştinaşilor.

Până la sfârşit, rezultatele au fost bune. De sigur, unele echipe, fie din pricina împrejurărilor prea grele cu care au avut de luptat, fie din pricină că le-a lipsit măcar ceva din multele calităţi pe care trebue să le aibă acei care pornesc la asemenea lucru, au dat rezultate mai modeste. Marea majoritate însă a ajuns la rezultate excelente şi vreo câteva din ele la rezultate cu

totul deosebite. Pentru a înfăţişa, într'un singur tablou rezumativ, care au fost problemele atacate de echipe şi rezultatele la care au ajuns, am putea să ne folosim de următoarele date şi anume:

In domeniul *sănătăţii*, s'au dat 18.012 consultaţii şi s'au aplicat tratamente; s'au făcut 5.381 injecţii, 590 vizite medicale la domiciliu, 155 analize şi s'au înjghebat 12 farmacii model.

In domeniul *muncii*, s'au dat 3.330 consultaţii agronomice, s'au ţinut 22 conferinţe şi lecţiuni practice, s'au arat şi însămânţat sistematic 345 ha, s'au deparazitat şi altoit 3.473 de pomi. Veterinarii au dat şi ei 5.029 consultaţii şi au făcut 6.522 injecţii şi 2.150 vaccinări.

In ce priveşte *edilitatea*, s'au făcut 22 poduri de ciment, 397 podeţe de lemn, 30.600 m. de şanţ, 60.450 m. şosea, 1.500 mp. teren de sport, s'au vopsit şi reparat 200 de case, s'au construit 16 grajduri, s'au asanat 16 fântâni, s'au reparat 6 şcoli şi 2 biserici. S'au dat apoi 160 lecţii de gospodărie practică şi s'au construit 5 silozuri cu o capacitate de 53.000 kg.

Sub raportul *educaţiei preregimentare*, s'au pregătit 329 de tineri.

S'au mai ţinut 89 de predici religioase şi 36 de conferinţe, s'au împărţit 1.200 de icoane, 1.500 volume de cărţi, s'au făcut 96 de şezători, s'au premiat vreo 240 de gospodari harnici şi s'au început clădirile de Cămine, din care unul, de pildă cel din Stăneşti, a ajuns acum până la acoperiş.

Trebue să ţinem seama că în aceste cifre nu se

poate înfăţişa nici unul din rezultatele sufleteşti obţinute de echipă. Şi cu toate acestea, rezultatul cel mai important al muncii echipelor nu este acela al unui şanţ săpat ori al unei consultaţii date, ci al prefacerii mentalităţii satului în sensul unei treziri a interesului public pentru problemele de cultură. Nici una dintre echipe nu s'ar socoti judecată obiectiv, dacă am ţine seama în aprecierile noastre asupra muncii ei, numai de datele mai sus înfăţişate. Ci toate ar cere să se ia în seamă buna amintire pe care au lăsat-o în sat şi terenul deosebit de favorabil pe care l-au creeat prin munca lor. Iar mulţi intelectuali din sat s'au văzut sprijiniţi în munca pe care o duceau ei de mult şi o vor duce de acum înainte cu alte metode de lucru, cu mult mai serioase decât acelea care până acuma aveau exclusiv curs în viaţa Căminelor noastre Culturale.

Oricât de satisfăcătoare ar fi aceste rezultate, problema cea gravă care ni se pune acum este aceea de a căuta să înţelegem chipul în care tehnica de lucru a echipelor culturale poate să devină încă şi mai eficace. O primă concluzie ce se poate desprinde este aceea că cele mai frumoase rezultate s'au obţinut de acele echipe care au avut la îndemână tehnicieni buni în domeniul sănătăţii şi al muncilor în gospodărie. Lucrul nu trebue să ne mire; mai mult decât atât, el putea să fie mai dinainte bănuit.

Dacă stăm şi judecăm problema culturii să-

teşti şi plecăm dela înţelegerea acestui adevăr hotărîtor că satele nu reprezintă, din punct de vedere cultural, o treaptă inferioară culturii orăşeneşti, ci deseori numai *un alt fel de cultură*, o cultură nescrisă, de zestre tradiţională, moştenită prin viu graiu, din generaţie în generaţie, vom ajunge la concluzia că rostul unei activităţi culturale la sate este în primul rând acela de a da săteanului ceeace într'adevăr îi lipseşte, adică igienă şi bună stare economică. Civilizaţia de plin folklor a satului este o zestre a ţării pe care trebue să căutăm nu a o preface, ci, pe cât ne stă în putinţă, a o păstra. Drept este că o bună parte din înfăţişarea bătrână a satelor piere, în mod fatal, sub presiunea influenţelor orăşeneşti şi că va trebui să se nască de undeva o nouă cultură sătească pe potriva nevoilor satelor româneşti moderne. In sarcina cui cade crearea acestei noi culturi săteşti? In bună parte în sarcina satului însuşi. Dacă este adevărat, de pildă, că vechiul strat de cântece populare este astăzi dispărut, prea rare şi prea puţine regiuni ale ţării fiind acelea care mai pot improviza melodie şi vers dintr'odată, într'un stil regional caracteristic, nu e mai puţin adevărat că astăzi pe tot întinsul ţării se naşte un nou folklor popular, foarte frumos. Putem nădăjdui ca asemenea manifestări să apară şi în alte domenii decât acelea ale muzicii. In al doilea rând, crearea unei culturi populare cade şi în sarcina cărturarilor cu talent. Ceeace pe vremuri a ştiut să facă un Dosoftei Mitropolitul sau un Anton

Pann, ale căror versuri au fost primite de săteni şi integrate folklorului lor, de ce să nu nădăjduim că va putea fi repetat de alţii?

Nădejdea aceasta însă nu trebue să ne facă să uităm că, deocamdată, o asemenea cultură sătească nu avem şi ca atare munca echipelor studenţeşti este foarte îngreuiată. Dacă am avea o cultură sătească pe care să o putem duce de-a gata dela oraş la sat, atunci menirea echipelor studenţeşti ar fi foarte limpede: studenţii n'ar fi decât propagandiştii acestei culturi. In lipsa ei, nu putem cere studenţilor să creeze ei această cultură. De aceea, activitatea cea mai rodnică a fost, şi va fi încă multă vreme, cea tehnică. Dacă încercările de a schimba ceva din cultura folklorică a ţării nu au dus până acum la alt rezultat decât la stricarea a ceeace era frumos, fără putinţa înlocuirii prin altceva măcar tot atât de frumos, în schimb străduinţa de a aduce mai multă igienă în sat, de a îmbunătăţi tehnica de lucru în gospodăria săteanului, de a organiza sistematic întovărăşirea tuturor gospodarilor laolaltă, pentru ca împreună să poată face faţă mai uşor împrejurărilor momentului economic, aceasta nu poate fi niciodată lipsit de folos. Aci nu poate fi acţiune pornită greşit, nici străduinţă rămasă zadarnică.

Concluzia care mi se pare că se impune din aceste experienţe de până acum, este aceea că, dacă e vorba de o educare în munca aceasta a echipelor studenţeşti, această educare nu poate fi decât îndoită: a satului de către echipă, dar

mai ales a echipei de către sat. In domeniul sănătăţii şi al muncii, în domeniul organizării sociale, echipa studenţească are calea deschisă. Datoria ei este clară şi putinţa de înfăptuire uşoară. Insă în domeniul vieţii sufleteşti, pentru ca străduinţele echipei să ducă la bun rezultat, este bine ca o campanie de lucru să servească mai ales pentru observarea umilă şi pentru legarea prin iubire şi cunoaştere ştiinţifică, de realităţile vieţii de obşte a ţăranilor români, viaţă pe care studenţii, chiar dacă au cunoscut-o cândva în copilăria lor, n'au mai avut apoi prilej să o întâlnească în nici unul din anii învăţăturii lor prin şcoli şi în nici una din împrejurările vieţii orăşeneşti, atât de străine de ceeace este viaţă sătească.

Asemenea formă de muncă, împerechiată, teoretic şi practic, s'a mai încercat la noi în ţară — şi poate că este bine să se remarce această asemănare — de Seminarul de Sociologie al d-lui profesor D. Gusti, în cursul campaniilor de monografie sociologică. Şi acolo grupul restrâns al monografiştilor pornea pe această dublă cale: a cercetării vieţii săteşti, în scopul de a ajunge la înţelegerea limpede a ei, în dorinţa de a găsi astfel un temei pentru o acţiune practică ulterioară. Dacă de data aceasta echipele studenţeşti sunt menite să pună în primul rând accentul pe acţiunea practică, nu trebue să se piardă din vedere că numai acţiunea condusă în deplină cunoştinţă de cauză poate să ajungă la bun capăt. Şi în tot cazul naşterea culturii să-

teşti prin cărturari nu poate fi decât ajutată prin educarea unei generaţii noi de studenţi la o permanentă preocupare a problemelor săteşti şi la o încercare de asimilare sufletească a vieţii populare. Din sânul acestor tineri, care astăzi se străduesc să facă munca practică ce li se cere şi să se înfrăţească sufleteşte cu satul până acum uitat, se vor putea naşte oamenii de talent care să creeze literatura şi sufletul cel nou al culturii săteşti viitoare.

*

Pentru ca munca echipelor regale să iasă din faza de simplu experiment în care se află până acum, trebuesc găsite mijloacele pentru ca acţiunea lor să fie generalizată. Atâta vreme cât se vor putea trimete în ţară numai douăsprezece echipe pe an, în timp ce avem 15.201 sate în toată ţara, rezultatele, fără îndoială, nu vor putea fi decât locale. Trebue să ţinem seama, de sigur, de faptul că pilda dată într'un anumit sat este contagioasă uneori pentru întreaga regiune şi sunt unele echipe, cum e de pildă cea din Goicea, care au reuşit să creeze până la opt cămine, în opt sate învecinate; totuşi limitarea şi mai departe la un număr atât de mic de echipe înseamnă condamnarea dela început a acestei noi mişcări culturale dela noi. Poate că nu ar fi lipsită de sens măsura de organizare internă a universităţilor noastre care să ceară, în mod obligator, trecerea unei probe practice de muncă culturală, o dovedire a cunoştinţelor culese, prin-

tr'o muncă în sânul unei asemenea echipe trimese la sate. In lipsa acesteia, o întinsă propagandă, prin toate mijloacele cu putinţă, trebue începută, pentru ca de buna lor voe studenţii să se apuce de această muncă şi, la nevoe, din iniţiativa lor să se organizeze în vederea ei. Să nu se creadă că numai entuziasmul poate fi deajuns; o bună pregătire este absolut necesară. Văd ca o necesitate absolută înfiinţarea unor cursuri de îndrumări sociale pe lângă toate universităţile, care să nu aibă alt scop decât acela de a găsi putinţa unei aplicări a teoriei învăţate, la realităţile sociale ale populaţiei noastre. Pentru ca munca echipelor regale să poată fi dusă la bun capăt, trebue ca universităţile toate să-şi adaoge un seminar practic, al cărui vast câmp de aplicare să fie ţara întreagă, şi mai ales trebue ca întreaga studenţime, în tot timpul şcolarităţii sale, să se transforme într'o echipă de lucru, care să aibă în vedere, nu numai învăţătura cărturărească pentru ei, dar şi răscumpărarea acestei învăţături prin difuzarea metodică a celor folositoare în mijlocul poporului, într'o permanentă cazană de adaptare a lor la ce este bun în mediul social românesc şi de ridicare a acestui mediu la nivelul la care s'au ridicat ei, prin carte.

*

Din câte s'au văzut până acum, noi toţi cărturarii oraşelor, luaţi în masă şi cu atât mai mult studenţimea, nu avem de dat satului, as-

tăzi, în mod cert, decât binefacerile pe care le poate aduce după sine igiena şi buna rostuire a trebilor gospodăreşti. Toată viaţa sufletească, tot ceeace formează într'adevăr cultura superioară trebue să nască spontan dela sat chiar. Sunt lucruri care pot fi obiect de propagandă şi altele care trebue să fie doar un simplu prilej de creaţie. Faptul nou pe care îl implică echipele studenţeşti este că acest prilej de creaţie culturală sufletească la sate se iveşte prin punerea laolaltă a cărturarului de la oraş cu viaţa vie a satului.

Oricât de refăcuţi sufleteşte ar fi studenţii care se întorc după o campanie culturală la sate, chiar dacă s'ar întoarce an după an în aceleaşi locuri, satul tot rămâne multă vreme singur şi studenţii tot se întorc din nou în bibliotecile, clinicile şi sălile lor de cursuri, pentru ca apoi, la un moment dat, să fie smulşi de profesiile pe care le vor avea. Trebue de aceea să existe la sat o înjghebare permanentă de lucru. Sforţări oricât de rodnice, dacă sunt numai întâmplătoare, ajung să se irosească şi locul cândva desţelenit recade în paragină. Aci începe problema cea mare a căutării mijloacelor prin care să se poată permanentiza acţiunea începută.

Singura soluţie cu putinţă este aceea a folosirii tuturor elementelor cărturăreşti care există la sate. Studenţii din echipe nu sunt din fericire cei dintâi şi nici singurii care au încercat o ridicare culturală a poporului; ci la sate se găsesc acei îndrumători fireşti ai poporului care

sunt învăţătorii şi preoţii. Orice muncă făcută la sat fără să se ţină seamă de aceştia, fără să reuşească a şi-i alătura şi a-i face ca şi după plecarea echipelor să continue singuri munca începută, este zadarnică. Nu se poate spune că până acum intelectualii satelor n'au făcut nimic pentru sat. Dimpotrivă, dacă există o îmbunătăţire oarecare în felul de viaţă al săteanului, lor le-o datorăm. De aceea rolul echipelor regale nu poate şi nu trebue să fie altul decât de a se pune în slujba cărturarilor care trăesc în sat, în dorinţa de a-i ajuta, materialmente şi sufleteşte, în lupta pe care ei o începuseră dinaintea venirii echipelor şi pe care o vor continua după plecarea lor. Singura problemă este numai aceea de a găsi chipul în care acest ajutor poate fi dat, metoda de muncă ce trebue întrebuinţată pentru transformarea tuturor intelectualilor, fie dela sat, fie dela oraş, laolaltă, într'o echipă de permanentă luptă.

La acest rezultat nu se poate ajunge decât prin formula Căminului Cultural. Ceeace zădărniceşte uneori cele mai bune intenţii este faptul că intelectualii satelor trăesc răzleţiţi unii de alţii, dacă nu chiar în duşmănie. Căminul Cultural îi chiamă însă într'un loc unde certurile politice şi personale trebuesc să dispară. Căminul Cultural înseamnă unirea laolaltă a tuturor oamenilor de bine dintr'un sat, pentru ca acolo să se poată înjgheba începuturile unei ridicări continue a satului întreg.

De aceea echipele studenţeşti au fost dela în-

ceput puse în slujba acestor Cămine Culturale. Ele nu au fost deci trimise ca să lucreze de capul lor şi singuratice în sat, ci dimpotrivă, să se integreze Căminului Cultural şi să lucreze ca membri ai lui. De aceea căminele în care s'au trimes echipele studenţeşti trebuesc să fie socotite ca nişte cămine experimentale, în care s'a încercat, şi în bună parte s'a reuşit, să se creeze un program de muncă şi o tehnică de aplicare a acestui program, care să poată fi după aceea primit de toate Căminele din ţară. Sunt atât de multe bune voinţe, atât dor de a face bine, în toată ţara, încât ar fi păcat ca ele să nu poată fi folosite. Şi, deocamdată, cam aceasta este situaţia; căci oamenii de bunăvoinţă nu ştiu ce anume trebue să facă, n'au în faţa lor o pildă pe care s'o urmeze. Se mărginesc, de aceea, să creeze o bibliotecă cu puţine cărţi, dintre care încă mai puţine sunt cu adevărat folositoare poporului sau să dea serbări şi şezători artistice, al căror folos este iluzoriu şi repede se transformă într'un prilej de petrecere a intelectualilor din sate, în loc să fie un mijloc de ridicare efectivă a satului. Mai ales de aceea, pilda echipelor studenţeşti regale este folositoare, pentru că accentul a fost pus în munca lor nu pe discursuri ţinute la prilejuri festive sau la şezători, ci pe o muncă practică şi directă în jurul dispensarului şi a gospodăriei ţărăneşti. Toate căminele culturale trebue să înţeleagă că a sosit momentul când e nevoe să se părăsească propaganda orală pentru o îndreptare spre acţiunea

directă. Pilda omului care el singur munceşte, deşi intelectual, cu casmaua, la asanarea băltoacelor din sat, care singur altoeşte pomii din modeste pepiniere, care trece din casă în casă pentru a deschide ferestrele şi a arăta cum trebuesc îngrijiţi copiii şi oamenii maturi pentru ca sănătatea să le fie bună, este singura care poate fi urmată de sat, pentru că numai ea vine de îndată cu un folos practic ce nu se poate tăgădui.

Această transformare a metodelor de lucru ale Căminelor Culturale este ţinta cea mare pe care trebue s'o urmărească echipele regale. Să presupunem că o echipă studenţească în cele trei luni de zile cât a stat în sat a îngrijit toţi bolnavii din comună. După plecarea ei însă, nemai fiind un doctor care să dea îngrijiri, oamenii vor rămâne tot neîngrijiţi. De aceea s'ar putea socoti o asemenea muncă, atâta vreme cât nu poate fi făcută permanent şi în toate satele, drept un simplu gest de filantropie, foarte frumos, dar foarte puţin eficace. Insă echipele studenţeşti au căutat să facă şi altceva: anume să găsească metodele prin care se poate duce o campanie de igienă publică în tot satul, ceeace nu presupune neapărat prezenţa unui doctor. Ingrijirea sănătăţii prin igiena elementară, supravegherea prin vizite domiciliare a tuturor lehuzelor şi sugacilor, iată de pildă acţiuni care sunt numai aparent modeste; în realitate ele sunt de mare valoare: mai întâi, pentru că atacă adevărata problemă gravă, aceea a sănătăţii popu-

lare şi în al doilea rând şi mai ales, pentru că această acţiune poate fi dusă mai departe şi în timpul iernii de membrii permanenţi ai Căminelor. De asemeni, dacă echipele regale n'ar fi reuşit să facă decât munca brută a săpării şanţurilor, i-am putea uşor confunda cu serviciile tehnice ale Ministerului de Comunicaţii. Insă rostul urmărit a fost altul: acela de a schimba mentalitatea satului cu privire la problemele edilitare şi mai ales a da în sarcina Căminului local grija îndeplinirii şi pe mai departe a acestui program de lucru, care nu cere o pregătire deosebită, ci numai o sinceritate în nevoile noastre de trai civilizat şi un spirit de jertfă pentru binele obştesc.

Activitatea echipelor regale trebue deci să tindă la crearea pe tot întinsul ţării a unor Cămine Culturale cărora să se lase o pildă de urmat şi un program practic de aplicat.

Munca echipelor în sânul Căminelor Culturale mai are încă un folos şi anume acela al controlului ce se poate astfel face de organele în drept. Trebue să recunoaştem că, în lipsa unui control, o asemenea mişcare, mai ales dacă, după cum nădăjduim, va lua proporţii din ce în ce mai mari, ar putea să fie şi primejdioasă, prin faptul că s'ar putea abate dela scopul precis pe care trebue să-l urmărească şi care este exclusiv acela al ridicării satului spre trepte de mai înaltă omenie. Organizarea ei în sânul Căminelor Culturale permanente, a căror întreagă activitate este controlată şi îndrumată de orga-

nul central al Fundației Culturale Regale Principele Carol, poate duce la crearea unui cadru deplin închegat, care să garanteze seriozitatea lucrărilor şi neabaterea lor dela scopul ce trebue să-l aibă.

Ținta generală pe care trebue s'o urmărim nu poate fi deci alta decât crearea, pe întreg întinsul țării, a unui mare număr de Cămine Culturale. Să nu mai fie sat în care să nu existe un Cămin Cultural şi să nu fie Cămin Cultural care să nu fi reuşit să mobilizeze pe loc, la o muncă culturală, pe absolut toți oamenii care pot fi de folos sătenilor. In cadrele astfel formate, prin organizarea Căminelor, să se integreze echipele studențeşti, nu numai pe timp de un an, ci, dacă s'ar putea, an după an, chiar după părăsirea universității, astfel ca să apară tuturor intelectualilor țării o datorie foarte firească, obligația lor de a munci nu numai în ramurile profesiei lor orăşeneşti, ci şi în rândurile unui Cămin Cultural sătesc.

Infăptuirea unui asemenea plan de lucru ar aduce după sine o schimbare totală în atmosfera vieții noastre intelectuale. Cercetarea atentă şi ştiințifică a vieții populare ar face vie întotdeauna, viața sufletească a sătenilor, ca o problemă de existență națională, în mintea tuturor cărturarilor țării. Iar grija găsirii mijloacelor prin care această intelectualitate poate fi de folos marilor mase populare ne-ar împiedica dela prea desele abateri ce se fac de atâta vreme în cultura noastră, dela un ideal cultural propriu nouă. In a-

ceste împrejurări putem nădăjdui la colaborarea unei serii de cărturari, care să își aducă întreg prinosul lor de talent și suflet pentru crearea valorilor culturale de folos popular și astfel să ajungem la astuparea prăpastiei primejdioase deschise între sat și oraș și la legarea din nou a firului tradițional, o bună bucată de vreme întrerupt, care unea duhul și nevoile reale ale satelor cu creațiile cele mai înalte ale culturii orășenești.

PREFACERI ŞI TRADIŢII

Activitatea unei echipe regale este, fără îndoială, o activitate de prefacere a satului. Iată pentru ce foarte mulţi dintre iubitorii adevăraţi ai lumii săteşti se bucură şi nu prea de aceste echipe, teamă fiindu-le ca nu cumva prin asemenea încercări reformatoare să nu se prăpădească partea aceea frumoasă a vieţii satului, parfumul arhaic şi poezia veşnic proaspătă legată de stările de fapt patriarhale.

O parte de adevăr se cuprinde în această teamă a unora. A spus-o şi Eminescu: „unde vin cu drum de fier, toate cântecele pier". Iată de ce este nimerit să privim problema în faţă şi să ne întrebăm: vrem noi să schimbăm satul total, să-l ştergem de pe faţa pământului şi să-l înlocuim cu altul „model", după un şablon unic scornit aici la Bucureşti? Hotărît lucru, nu avem de gând să facem aşa ceva! Suntem cu mult mai realişti şi vedem problema fără de aceste naivităţi pe care poate ni le doresc unii.

Şi problema, oricât s'ar ascunde după deget

(„Curierul Echipelor"; 18 Iulie 1935).

îndrăgiţii de patriarhalism, este aceasta: satul românesc este astăzi în prefacere, fie că o vrem fie că nu o vrem. Numai că prefacerea aceasta se face orbeşte şi fără destulă cuminţenie. Sătenii îşi părăsesc vechiul lor fel de a fi şi intră într'o altă viaţă pentru care nu sunt îndeajuns de pregătiţi. Lumea modernă îşi are relele sale. Dar îşi are şi părţile ei bune. Până acum însă, satul nu s'a bucurat îndeajuns de părţile acestea bune ale vieţii moderne. A luat ce-i urât şi rău, dar n'a luat ce-i bun. Dacă de pildă din oraşe se răspândeşte sifilisul, nu suntem datori să aducem tot din oraşe şi neosalvarsanul? Se poate afla cineva care să nu se bucure de sănătatea poporului? Şi putem să ne punem noi înşine, vre-o stavilă în lupta pe care o ducem pentru higiena satului? Sau pentru întreaga noastră campanie de lucrări edilitare? Recitiţi cuvintele rostite de M. S. Regele la plecarea echipelor şi veţi vedea că accentul în programul nostru de lucru este pus tocmai pe această lature a problemei satului: pe sănătate, pe higienă.

In al doilea rând, pe muncă. Dacă lumea modernă a oraşelor, cu economia ei capitalistă, a spart şi a risipit vechile noastre organizaţii sociale dela sate, nu suntem datori să luăm pentru săteni măsuri de apărare şi să căutăm a le da o organizare care să-i apere şi să-i facă a sta în faţa altora cu arme egale, în lupta economică? Iarăşi întrebăm cine ar avea curajul să spune că rău face o echipă când deschide o şcoală de altoit sau de menaj, când deprinde pe săteni cu

o gospodărie raţională sau îi organizează în tovărăşii şi cooperative?

Rămâne deci ceva de discutat numai în ce priveşte activitatea de prefacere sufletească şi intelectuală. Aci într'adevăr am fi greşiţi dacă, în regiunile unde viaţa sufletească s'a păstrat neatinsă, am veni noi să le stricăm tradiţiile şi să-i „culturalizăm" cu sila. Dimpotrivă în asemenea regiuni echipa este aceea care trebuie să se puie la şcoala satului şi să înveţe dela sat, cu luare aminte şi cu dragoste, lucrurile minunat de frumoase de acolo: muzică, poezie, jocuri, sport. Iată de ce şi studiile de monografie au şi rostul acesta de a face mai strânsă legătura sufletească între viaţa satului, păstrată şi iubită aşa cum este, şi echipă.

Dar acolo unde viaţa aceasta frumoasă a fost înlocuită cu o copie proastă după mahalalele oraşelor, acolo unde portul s'a pierdut, muzica s'a prostit şi puterea de crearea folklorului a sleit? Nu e de datoria noastră să căutăm cu orice chip a le reînvia, a face din nou astfel ca tradiţia să fie păstrată, a convinge oamenii, a lansa chiar o modă între săteni, pentru reîntoarcerea la cele bătrâneşti? S'ar putea ca să nu reuşim în această încercare a noastră. S'ar putea uneori să greşim în executarea gândului nostru. S'ar putea chiar ca, ceeace încercăm noi, să fie o utopie şi viaţa bogată în folklor a satului să fie sortită fără scăpare pieirii. In tot cazul, noi ne vom fi făcut datoria, şi nimeni nu va avea dreptul

să ne spuie că n'am înţeles problema şi că am greşit atunci când ne-am pus ca program: *reformarea totală a satului din punctul de vedere al sănătăţii şi a organizării sale gospodăreşti, înverşunată păstrare a tradiţiei în domeniul vieţii sufleteşti şi intelectuale.*

PENTRU UN CREZ DE MUNCĂ AL CELOR TINERI

Dacă am avea sume enorme de bani, medicamente, maşini agricole şi vite de rasă, câte am vrea, fără îndoială că am putea ridica un sat, din punct de vedere cultural, cu mult mai uşor. E deci firesc ca multe echipe să fi căutat să-şi procure aceste mijloace şi noi trebue să ne bucurăm, frăţeşte, de câte ori una din ele, prin străduinţele ei, reuşeşte să mânuiască fonduri mai mari, spre folosul satului unde lucrează.

Dar iarăşi nu trebue să se mâhnească prea mult, acei din echipele mai bătute de soartă. Pentru că trimiterea unor Echipe Studenţeşti la sate, este ceva care are un rost cu mult mai adânc şi mai tainic, un rost pe care este bine să-l mai spunem încăodată, ca să nu-l uităm.

Echipele trimise sunt echipe experimentale şi studenţeşti, având menirea să experimenteze, adică, ce poate face o mână de oameni de bine, într'un Cămin Cultural. Oamenii aceştia de bine, pentru ca experimentul să fie doveditor, trebue

(„Curierul Echipelor"; 27 Iulie 1935).

să lucreze în condiţii normale. Din nefericire, ştim care sunt condiţiile normale de lucru la sate. Noi nu vom putea, pentru multă vreme încă, să strângem, pentru toate satele, mijloace din cale afară de mari.

Iată deci de ce noi, în Echipele Studenţeşti, trebue să dovedim că o mână de oameni tineri şi de inimă, poate face mult, în ciuda lipsurilor şi în ciuda greutăţilor, chiar şi în cel mai oropsit sat din ţara românească, chiar şi atunci când alţi oameni, pe care ni i-am dori tovarăşi, se uită la noi cu ochii neîncrezători şi răuvoitori. Aceasta este pilda pe care trebue să o dăm, noi cei tineri, pilda cu care ne vom putea mândri, căci este singura ce va putea fi urmată de toată lumea în vremurile acestea de grea lipsă. Căci dacă milioane nu avem, ca să le dăm drumul să curgă ploaie peste sate, cel puţin suflet şi dragoste de sat, atârnă de noi să avem şi să facem din ele un semn al nostru, al celor tineri.

Bucuraţi-vă deci şi fiţi mândri, dacă veţi putea face să se simtă în sat sufletul vostru, în ciuda mizeriei hâde şi a lipsei de mijloace care te gâtueşte. Să se facă simţit, muncind ţărăneşte, înverşunat, strângând din dinţi, la nevoie. Căci dacă astăzi trudim întunecaţi în greutăţi, mâine vom fi blând luminaţi de raza bucuriei aceleia, care vine din izbânda pe care o ştii că nu este numai a ta, ci a tuturor acelora pentru pilduirea cărora ţi-ai trăit viaţa.

IMPOTRIVA UNEI HARNICII OARBE

Fără îndoială că munca este sfântă. Dar pentru aceasta, ea trebue să mai fie şi însufleţită de un crez şi luminată de un gând. Crezul ne este: jertfă a noastră pentru obştie. Gândul nostru, e acela că avem datoria să ne jertfim, astfel încât să fim pilduitori pentru alţii.

Zadarnic am munci, din răsputeri, dacă toată truda ne-ar rămâne ascunsă, ca o făclie subt obroc. Astăzi toată lumea e dornică să facă ceva pentru sate. Dar mulţi se sbat zadarnic greşind drumurile, adulmecând răscrucile, zăbovind în locuri de primejdie. Fiecare porneşte iarăşi calea dela început, uitând că şi alţii au lucrat înaintea lor şi că, poate, mereu lucrând, au apucat să şi înveţe ceva.

Dar nu e numai vina lor, ci şi a celor care ştiu şi tac. Vina acelora care nu ştiu spune cum trebue, învăţătura primită. Vina acelora care din lene nu-şi simt chemarea de dascăli şi de luptători ai gândului.

Iată noi, Echipele, suntem tovarăşii de oa-

(„Curierul Echipelor"; 6 August 1935).

meni cu un rost în cultura cărturărească a ţării. Prin creşterea ce ni s'a dat, mânuim condeiul, folosim vorba şi ne spunem cuvântul, fiecare la locul nostru. De aceea munca noastră nu se sfârşeşte în satul celor trei luni de vară în care trăim, ci mai departe, trebue să ducem tuturor vestea cea nouă, a luptei pornită pentru mai multă omenie între oameni şi mai multă cultură. Ce folos dacă suntem harnici, trei luni, într'un colţ pierdut de ţară, dacă alţii nu vor face la fel cu noi? Dacă alţii nu vor putea trage foloase din experienţa noastră?

Chiar dacă am cădea istoviţi, seara de pe urma muncii făcute, hărnicia noastră tot oarbă rămâne, dacă nu vom şti să scăpăm din ea, ce este de scăpat: învăţătura.

Suntem *echipe experimentale;* adică trebue să ne întoarcem acasă, cu o experienţă, pe care alţii să o poată apoi folosi.

Iată de ce nu trebue să uităm nici-o singură clipă datoria noastră de cărturari: să scrim pe hârtie studiile trebuincioase înţelegerii muncii făcute; să arătăm, monografic, care ne era satul şi să înfăţişăm în rapoarte gândurile noastre şi experienţa câştigată muncind.

O şcoală, în adevăratul înţeles al cuvântului, iată ce trebue să fie o echipă. Şi să dea Dumnezeu ca la această şcoală, cât mai desăvârşită, să vie toţi cărturarii cu dragoste adevărată pentru ţară.

SATE DIN GRANIŢA NĂSĂUDULUI.

Pentru călătorul neatent, sunt toate satele la fel. Desigur că ceva se schimbă de la regiune la regiune, măcar în înfăţişarea exterioară a caselor şi în chipul de a se întocmi gospodăriile. Insă cine nu se opreşte, ca să înţeleagă, cu grije, viaţa adâncă a satelor, nu poate niciodată să-şi dea seama cât de bogată este, în schimbarea felurilor ei de a fi, mereu veşnica şi proaspăta înoire a priveliştei vieţii sufleteşti a satelor. Fiecare sat în parte este o făptură deosebită, care te uimeşte prin originalitatea ei, aşa cum te uimesc şi oamenii când viaţa lor tăinuită începe a ţi se desluşi. Sunt sate bătrâne cu rosturi bine închegate, deşi puţin obosite de vremuri. Sate tinere şi năvalnice. Sate mute şi încordate de îndârjire, sate pline de avânt şi de încredere, precum şi sate desnădăjduite. Sunt amestecate aci trăsături şi culori felurite, ca în paleta unui maestru, iscate din tradiţia veacurilor, născute din soarta istorică a fiecărui colţ de ţară în parte, frământate de felul pământului şi a muncii oa-

(Conferinţă la Radio; 12 Noembrie 1935).

menilor sau de chipul în care trăesc laolaltă, cu anumite obiceiuri şi deprinderi, viaţa lor.

De aceea, este totdeauna un lucru plin de ispită, plecarea cu o echipă de muncă la sate, cum au fost echipele pe care şi în anul acesta le-a trimes Fundaţia Culturală Regală Principele Carol, pentrucă niciodată nu poţi afla mai dinainte cum va fi satul în care te vei opri trei luni de zile şi nu poţi deci nici să înţelegi care va fi rostul tău acolo. S'ar putea ca satul să te primească cu bucurie, să ştie el însuş ce vrea şi să te pue de îndată la treabă, chiar din ziua sosirii tale; dar poate că te va lăsa să munceşti din greu şi singur, câştigând în fiecare zi câte un suflet, înaintând abia pas cu pas în pustia neîncrederii.

Foarte pe scurt aşi vrea în astăseară să vă povestesc ce anume au întâlnit echipele care au lucrat tocmai în nordul ţării, în granița Năsăudului şi anume în două sate de acolo, Leşu şi Şanţu.

In anul trecut avusesem o echipă în Leşu. De acolo aflaseră şănţenii ce anume treabă face o echipă şi cât folos vine de pe urma ei şi hotărîseră ca să facă tot ce li-o sta în putinţă ca să aibe în anul acesta şi ei o echipă a lor. Cu nenumărate jalbe către Fundaţie, şănţenii spuneau că ar fi gata să sară şi în ajutor, măcar cu casa şi masa, aşa ca nu cumva echipa pe care şi-o vroiau, să fie vreo povàră pentru cineva. Am plecat deci acolo, mai întâi puţini, ca să vedem cu ochii noştri dacă într'adevăr satul vroia o echipă pe care să şi-o ţie singur. Nu pot uita, deşi sunt

multe luni de atunci, adunarea mare de oameni pe care am găsit-o într'o Duminică din luna Mai, aşteptând după vecernie, să venim să stăm la sfat împreună. Ne-au iscodit, ne-au întrebat ce făcuserăm prin alte sate şi ce făgăduim să facem în satul lor. Ne-au arătat ce socoteau ei că trebuia făcut. Şi aşa, ca nişte gospodari cuminţi, fără de entuziasm de o clipă numai, ci bine cumpănind lucrurile, am căzut la învoială să încercăm împreună să facem tot ce vom putea mai bun pentru ridicarea satului. Dar mai ales ceeace de pe atunci mi-a atras luarea aminte, era mereu repetata lor cerere, să venim să le dăm porunci, să luăm conducerea, să ştim precis ce vrem şi apoi să începem a exercita în sat o acţiune de disciplinare la care toţi se arătau gata să se supue de bunăvoe. Am rămas cu totul mirat de nevoia aspră pe care o aveau de a se simţi cu un comandant în frunte. Abia mult mai târziu am putut să înţeleg tâlcul adânc şi roadele bogate ce se puteau scoate din această dorinţă, cu totul ciudată, a unui sat care îşi vroia un stăpân. Aşa se întâmplă în toate satele din graniţa Năsăudului. Este acolo o dorinţă de ordine şi de muncă sub conducere, pe care rareori o întâlneşti aiurea. Poate doar în celelalte ţinuturi de graniţă; dar acolo mi s'a părut a fi mai ştearsă şi mai tulbure. Căci în ţinuturile acestea de graniţă oamenii mai trăesc încă zodia unui trecut rămas viu în felul de a fi al oamenilor, o amintire a vremii când toate satele acestea cunoscuseră o astfel de comandă, care pe atunci

era militară. Stăpânirea de pe timpuri, în domnia Mariei Terezia, organizase regimente de graniță dealungul hotarelor. Aci la noi în Transilvania erau trei asemenea regimente: cel bănățean cu centrul în Caransebeş, cel din Țara Oltului cu centrul în Orlat şi cel din Năsăud cu centrul în Năsăud. In Graniță domnea fără de stavilă, voința conducătorilor militari, cari erau în acelaş timp administratori şi judecători ai întregei vieți regionale. Se amestecau în treburile satului, cu stricte legiuiri, în gospodăria fiecărui om în parte, ba chiar şi în viața de familie, creind o stare de spirit cu totul specială de supunere şi de bună rânduială. O supunere plină de mândrie însă, pentrucă a fi grănițer, a fi „cătană neagră" era o mare fală şi de un mare folos, căci satele din Graniță aveau averi mari pe seama lor, din care se foloseau cu toții, aveau libertăți deosebite, dintre care unele erau libertăți naționale, scump prețuite. Cătănia aducea după sine o boerie jinduită mult de bieții țărani iobagi „din țară". Mai apoi, această orânduire s'a stricat. Regimentele s'au desființat şi vechiul steag al Năsăudului, pe care se putea vedea chipul lui Rom şi al lui Rem sugând la lupoaică, a trecut la muzeul local, acel frumos şi bogat muzeu din Năsăud, unde se poate vedea şi astăzi. Dar ceva din vechea stare de lucruri a rămas. Mai întâi, averea întreagă, munții mari şi plini de păduri, n'a fost răpită, ci lăsată celor 44 de sate cari alcătuiseră Granița. O parte din munți s'au împărțit pe sate, printr'o defalcare anume,

care astăzi nemaiajungând, a început să fie o foarte grea şi plină de primejdii problemă a Graniţei. Dar asta e altă poveste, asupra căreia nu acum şi nu aici se cade să vorbim. Cea mai mare parte din păduri a rămas însă avere cumulativă a celor 44 de sate, adică o pădure în devălmăşie, exploatată deosebit, de o singură conducere pentru toată Graniţa.

Dar mai ales a rămas de pe acele vremuri ceva poate mai de preţ decât averile: a rămas sufletul Graniţei. Cătanele negre au urmat a se purta ca pe vremea lor de glorie. E un spectacol rareori întâlnit, acela al adunării sătenilor, după ieşirea din biserică, în faţa primăriei, „la porunci" cum li se spune. Aci s'au deprins ei să vie şi să afle care este munca obştească pe care trebue să o pornească, adică porunca ce li se dă. Cuvântul însuşi de „poruncă" are un înţeles dialectal deosebit. A porunci înseamnă şi a da veşti, a spune ceva cuiva. Aşa este stilul sufletesc al Graniţei: nu se lucrează decât în porunci. In Graniţă nu te ridici niciodată să spui, bunăoară, că echipa studenţească regală crede de cuviinţă să se taie dealul prea rău aşezat drept în mijlocul satului, unde se poticnesc mereu carele grele încărcate cu lemne. Ci te ridici şi spui că „echipa studenţească porunceşte să se taie dâmbul numit al popii". Oamenii ascultă, judecă, îşi măsoară puterile şi, dacă ajung să cadă cu toţii la învoială, atunci se alcătueşte o listă de cum trebue să urmeze lucrările „pe rândul satului". Şi ce s'a hotărît se şi îndeplineşte. Asta e legea

Graniței. Dintâiu la „poruncă", apoi îndeplinire „pe rândul satului". Așa se face treabă. Așa au ridicat de pildă, șănțenii, deosebit de frumoasa lor biserică, mare cât o catedrală, atât de impresionantă când slujește în ea părintele patriarh Grapini, desprins parcă din șirul frumoaselor figuri biblice pictate pe tâmplă de Schmigelksi; așa au făcut și școala și așa au lucrat și anul acesta, la porunca echipei.

Sunt unele sate pustii în cari omul e un singuratec, uitându-se cu teamă la vecinul său. Aci în Graniță, dimpotrivă, satul întreg e veșnic adunat în obștie, gata de pornit ca un singur om. Parcă nu se mai satură oamenii de stat împreună. Echipa s'a gândit într'o bună zi să facă o școală sătească. In fiecare seară, — dar seară de seară, fără greș — am chemat oamenii să vie să învețe la școala noastră. Nu s'a întâmplat niciodată să fie mai puțini de 50—60 de ascultători, deși munca peste vară e grea pentru oamenii de la munte. Plecau departe la polog și se întorceau târziu, cu carele cu fân sau otavă, coborâtă din vârf de munte pe sanie sau pe gâteji. Plecau și la pădurărit, adânc în codru. Soseau noaptea acasă, istoviți. Și cu toate acestea, când suna clopotul la școală, nu se îndurau să nu vie. Măcar Sâmbăta seară și în după amiezele de Duminică, gemea sala de sute de oameni, bărbați și femei.

Și-acuma rămân uimit la amintirea celor 40 de țărani și țărance din Leșu cari veneau seară de seară la repetiții de cor. Erau câțiva cari fă-

ceau câte 5 kilometri dus şi alţii de întors, noaptea, doar de dragul să ne audă şi să cânte. Acesta este semnul unui suflet cu totul deosebit şi o dovadă că şi munca făcută era bună. Corul din Leşu e unul din cele mai bune coruri ţărăneşti din ţară. Nu exagerez. Dealtfel bucureştenii îl vor putea auzi curând şi poate că şi D-Voastră, iubiţi ascultători, îl veţi putea auzi, la Radio. Iar şcoala din Şanţ este aproape un lucru de necrezut. Mai ales prin faptul că noi am dorit de la început ca ea să devie o şcoală permanentă a satului, să nu se închidă odată cu plecarea noastră, şi de aceea i-am lăsat, de cu vreme, pe şănţeni singuri, sub privegherea atât de harnicilor lor conducători fireşti, să-şi organizeze şedinţele de seară. Era o nespusă bucurie să auzi cuvântul sătenilor, discutând rând pe rând, toate problemele pe care şi noi le ridicam neîncetat. Prin glasul lor înşile am putut noi să facem cea mai bună propagandă pentru cunoaşterea problemelor de sănătate, de curăţire şi de îngrijire a satului, a gospodăriilor şi a oamenilor, de creştere a vitelor de prasilă şi de muncă, de îmbunătăţire a islazurilor şi grajdurilor, de bună rostuire a tuturor treburilor gospodăreşti. Şi tot ei au fost aceia cari au citit mai frumos şi au tâlcuit mai înţelept poveştile de învăţături bune, sau singuri şi-au dat seama, prin sfat, asupra nevoii pe care o aveau de o cooperativă şi de un local pentru ea, local a cărui ridicare începuse la îndemnul şi cu ajutorul echipei. Şi ca să nu fie şcoala noastră prea greoaie, avea şi par-

tea ei veselă, la care atât badea Constantin cât şi badea Tănase erau neîntrecuţi. Scenetele lor improvizate, adevărat şi fermecător teatru ţărănesc, se urmau din seară în seară spre hazul şi folosul celorlalţi. Primesc acuma veste din Şanţ că şcoala noastră de peste vară nu a murit. Se mai adună şi acuma şănţenii să asculte sfatul lui Dumitru Cotu sau Gherasim Popârţac şi să se veselească de noile producţii teatrale ale lui Constantin şi Tănase. Cum sunt sigur că şi în astăseară se află strânşi şănţenii la Cămin ca să mă asculte la Radio, să nu se supere nimeni dacă le trimit pe această cale cuvântul bun din partea echipei şi îndemnul, sau mai bine zis porunca să nu-şi uite de cele pe care noi şănţenii le-am început. Să le crească din pământ cooperativa, să sfârşească văcăria pe munte, să nu lase să se astupe frumoasele noastre şanţuri care se întind străjuite de balustrade, dealungul tuturor uliţelor din sat, să vie la dispensarul pe care l-am lăsat la ei acolo, să citească din cărţile pe care le-am dăruit Căminului şi mai ales să strângă pentru la anul materialul de care vom avea nevoe când vom construi împreună un lăcaş demn de cinste pentru Căminul Cultural „Vicar Moisil", din Şanţ. Să nu uite deci de învoiala noastră că ne vom căsni cu toţii să facem din Şanţul nostru „odaia de păradie" a Graniţei, adică un sat la care să se uite întreaga Graniţă ca la o pildă.

Sunt sigur că nicăeri în altă parte a ţării nu ar fi mai cu folos dată o pildă, decât aci în Gra-

niţă, pentrucă grănițerii sunt oameni în stare să o înţeleagă. Sunt aci împrejurări deosebit de prielnice unei munci folositoare. Le ştim nu numai pentrucă, cu ajutorul Institutului Social Român, am făcut aci o minuţioasă cercetare de monografie sociologică, dar şi prin nemijlocită trăire a unui fapt plin de nădejdi.

Anume vorbesc de şcoala echipei din Leşu. Acolo am făcut cu totul altă experienţă. In Leşu echipa noastră lucra pentru a doua oară şi avea putinţa să arate oricui ar fi vrut-o, rezultatele frumoase ale muncii de anul trecut. Ne-am gândit de aceea să chemăm, din toată Granița, învăţători şi preoţi pentruca, lucrând împreună câtăva vreme, să deprindă tehnica noastră de muncă pe tărâmul culturii. Bani însă nu aveam şi am socotit bine nici să nu ne căsnim a face rost de ei; ci am cerut fiecărui ascultător dela şcoala noastră să aibă singur grije de cheltuelile lui. Şi-au strâns ei singuri bani, fie de pe la neamuri, fie de pe la Cămine, biserici, primării sau chiar din buzunarul lor. A fost de aceea cu atât mai mare bucuria noastră să-i vedem sosind în număr de 20, de prin toate părţile Graniţei. Organizaţi străjereşte, cu un program destul de strict, am discutat acolo teoretic şi apoi am făcut aplicări practice din toate capitolele programului nostru de muncă.

Am îndeajuns experienţa şcolilor de peste vară, ca să pot cumpăni partea bună şi partea rea din ele. De aceea îndrăsnesc să afirm că şcoala noastră de conducători de Cămine Cul-

turale este un fapt cultural cu totul deosebit. Râvna cu care au muncit învăţătorii şi preoţii din Graniţă, patima pe care o puneau în tot ce atingea problema culturii poporului, bucuria de fiecare zi la învăţarea oricărui lucru nou şi folositor, precum şi puterea de jertfă a fiecăruia în parte, m'au făcut să mă leg statornic de gândul unei asemenea şcoli, tovărăşie liberă a unor oameni cari, fără niciun fel de însărcinare oficială şi fără măcar gândul unei răsplate de orice fel ar fi ea, înţeleg să lucreze pentru ridicarea poporului. De aceea, la anul, fără de greş, aci în satele acestea de Graniţă, sunt sigur că ne vom afla din nou laolaltă toţi tovarăşii vechi de muncă, în rânduri sporite de alţii noui. Iar la anul nu vom mai lucra numai două săptămâni, ci cu mult mai mult, încercând să facem o echipă de lucru numai din învăţători, preoţi şi ţărani, cu scopul de a afla unii dela alţii, ce anume trebue să facem pentruca în toată Graniţa să dăm Căminelor noastre Culturale cât mai multă viaţă, muncii noastre cât mai multă rodnicie şi prin ea întreg ţinutului de Graniţă, soarta pe care o merită.

O TOAMNA TÂRZIE, POPAS DE MUNCA

Judecând după cele ce simt acuma, lucrând în Echipa din Şanţ, şi după ce văd şi aud dela alţii, mi se pare că frigurile plecării ne-a cuprins pe toţi. Mai sunt atât de puţine, de le poţi număra pe degete, zilele câte ne-au rămas! N'aşi putea spune că ne-am pierdut vara degeaba şi că toamna o să ne apuce cu sufletul sărman, al oamenilor care se ştiu zadarnici. Şi totuşi, parcă n'am făcut tot ce-am fi putut face, parcă au rămas prea multe lucruri visate doar, şi uneori ne pare rău după cele cari, nestricate prin neîndemânarea noastră, ar fi putut fi frumoase. Repede, cât mai este timpul, ne silim să îndreptăm, şi să împlinim; suntem grăbiţi la drum, ca şi drumeţii muntelui ce văd, pe înserat, luminile satului unde trebue să ajungă. Totuşi curând de tot, va trebui să ne hotărîm să părăsim munca de aici. Pe la noi, deşi Ineul e plin de zăpadă, toamna se arată târzie, şi ne îmbie să mai rămânem încă. Poate câţiva dintre noi, vom mai sta, ca să mai vedem cu ochii cum ne

(„Curierul Echipelor"; 23 Septembrie 1935).

crește din temelie, cooperativa, cum știu sătenii să-și ducă singuri mai departe șezătorile din fiecare seară, cum peste tot în satul acesta întârzie, fără să se piardă, ce-a fost mai bun din sufletul nostru.

Vom face deci popas de muncă, aci. Alții îi vor face, la ei acasă, sau din nou în orașul care ne pândește cu munca lui de peste iarnă.

Dar nici-unul dintre noi, nu trebuie și nu va putea să înțeleagă plecarea din sat, ca o părăsire a satului. Ci numai ca un scurt popas. Apoi din nou, vom pleca la drum. Nu este numai Expoziția care ne așteaptă, și prin care vom căuta să ne strângem noui tovărășii de muncă, nu sunt numai cursurile de peste iarnă pe care le vom face la Facultăți, pregătindu-ne pe acești noui tovarăși, nu e numai publicarea rezultatelor și experienței căpătate. Ci ceva cu mult mai trainic și mult mai adânc. Este drumul mai departe spre iubirea satului. Nu-l vom uita. Nu-l vom trăda. Ci satul ne va urmări mereu, cu amintirea lui, chemându-ne. La oraș vom trăi nu numai pentru noi, ci și pentru el. Munca, noastră, pregătirea noastră, fiecare în meseria lui, o vom face-o cu gândul ca să fim încă mai gata de folos satului, mai potriviți celor pe care satul ni le cere, mai înțelegători pentru toată această trudnică viață, în care învălmășite stau laolaltă cele mai mari dureri, cu cele mai mari nădejdii și bucurii. Cine nu a ajuns să le facă trup din trupul său, suflet din sufletul său, cine se întoarce la oraș cu zâmbetul de batjocură pe buze,

cu dispreţul trufaşului, în inimă, cine nu se vădeşte a fi fost cu desăvârşire prefăcut în mai bine, cu alt suflet, mai proaspăt şi mai de omenie decât înainte, acela nu merită să fi făcut parte din tovărăşia noastră şi nu merită să-l rabde bunul şi blândul sătean, care a crezut în el şi în cuvântul în numele căruia fusese trimis.

Suntem de aci înainte legaţi cu blestem, fraţi de cruce, noi cărturarii echipelor, cu sătenii alături de cari am trăit. De aceea a părăsi munca începută, înseamnă a ne trăda pe noi înşine.

Un scurt popas deci, ne putem îngădui, nu două, şi-apoi iarăşi la lucru: nu trei luni, ci tot anul; nu numai la sat, dar oriunde am fi. Nu numai ca studenţi, dar pentru totdeauna; aşa trebue să rămânem: cu întreaga noastră viaţă închinată credinţei şi iubirei active pentru sat.

Să dea Dumnezeu să ne întâlnim cu toţii, fără trădare, mereu alături, din ce în ce mai numeroşi şi din ce în ce mai în stare să ne ţinem de făgăduiala dată acum.

MUZEUL SATULUI ROMANESC

Munca pe care o face, de vreo două luni de zile încoace, Fundaţia Culturală Regală Principele Carol, nu este din cele mai uşoare. Căci, într'adevăr, ce poate părea mai îndrăsneţ decât dorinţa ei de a contribui la Luna Bucureştilor din anul acesta, cu un Muzeu permanent al Satului Românesc? Işi poate da oricine seama ce înseamnă să construeşti, într'o lună de zile, peste 40 de gospodării ţărăneşti, cu toate ale lor acareturi. Şi, să le construeşti, nu din paiantă şi din pânză văpsită, ca o nouă editare a satului lui Potemkin. Dimpotrivă, să aduci case autentice, din toate ţinuturile ţării, desfăcute de meşteri săteşti, aduse la Bucureşti şi iar la loc închegate, tot de aceeaşi meşteri. Crearea unui asemenea Muzeu în aer liber, după toate legile aspre ale ştiinţei, ar trebui să dureze, normal, ani de zile. De aceea s'au şi ridicat glasuri neîncrezătoare, care au tăgăduit dela început Fundaţiei putinţa de a face o treabă serioasă.

(Conferinţă la Radio; 8 Mai 1936).

Cu toate acestea, treaba s'a făcut şi va fi gata la timp. Şi s'a putut face, datorită armatei întregi de tineri muncitori pe ogorul satelor, crescuţi de ani de zile la şcoala monografiei sociologice a Profesorului Gusti şi la disciplina Echipelor Regale Studenţeşti. Satele de unde am adus casele ne erau de mult cunoscute, oamenii buni prieteni, o bună parte din cele de trebuinţă pentru îmbrăcarea caselor, strânse. Iar seria de Expoziţii şi de Muzee pe care aceşti tineri le alcătuesc de ani de zile, fie la Seminarul de Sociologie din Bucureşti, la Barcelona, la Dresda, ba chiar la Tokio, fie în sânul Echipelor, la Fundaţie, a fost dovada desăvârşită că tinerii monografişti echipieri ştiu face şi pot face un asemenea *muzeu al satului românesc*, ţintă de atâţia ani de zile a tuturor străduinţelor lor.

Dar ceeace nu s'a putut bănui de către nimeni a fost râvna depusă de către aceşti tineri. Totuş, şi ea este de înţeles. Imi îngădui să judec lucrurile prin simţirea mea: acest Muzeu al Satului este al zecelea pentru care muncim. Dar până acuma, toată munca pe care o făceam se risipea zadarnic. Un Muzeu făcut într'o sală neîncăpătoare, ale cărui obiecte se strâng curând în lăzi, unde putrezesc şi se sparg, aduce mai mare jale celui care îl face. Muzeele noastre cele vechi, ne-au fost deci numai de învăţătură. Dar acuma, când simţim cu toţii că munca pe care o facem este o muncă pentru totdeauna, că fiecare obiect pe care îl aducem în Muzeu îşi găseşte un loc firesc în satul nostru, făcut cu mâi-

nile noastre şi pentru nevoile noastre, desigur că e de înţeles pentru ce toţi echipierii au muncit cu atâta sete şi cu atâta bucurie.

Intr'adevăr, pentru orişice îndrăgostit al muncii cu folos, ar fi fost o adevărată desfătare să vadă chipul în care au plecat echipierii noştri în toată ţara, fiecare înverşunat să găsească lucrul cel mai de preţ, din toate câte le ştia. Sunt unele case, a căror transportare nu este lucru de glumă. Iată, de pildă, casa din Moişeni, din ciudata şi îndepărtata ţară a Oaşului. Când o vezi, te cuprinde o spaimă uimită: trebue să fi fost nebun şi cine a făcut-o, dar şi cine s'a încumetat să o aducă în Bucureşti. E o casă din bârne, toate de stejar, şi atât de mari şi de groase, încât două puse una peste alta, fac un perete întreg. Fiecare bucată trece de 500 de kg. şi unele din ele trec de mie. Câte douăzeci de oameni abia le urnesc din loc. Aceste bârne trebuiau uşor desfăcute din încheeturile lor, puse în căruţe, care plecau pe drumuri deadreptul peste câmp, iarăşi descărcate şi încărcate în vagonete mici de exploatare forestieră, iar descărcate şi încărcate în vagoane de linie îngustă, apoi în vagoane normale ş. a. m. d. De cinci ori dearândul, bârnele acestea au fost ridicate pe braţe, cu grijă şi teamă să nu se strice nici ele şi nici să strivească trupuri de oameni. Numai cu o muncă de zi şi de noapte s'a putut face această nebunească încercare de a aduce din creerul munţilor casa nemaivăzută şi nemaiauzită de nimeni alţii decât de oşăni.

Şi, de asemeni, toate celelalte case, unele fragile şi pline de crestături minunate, cum e cea a Gorjului, altele ţepene şi groase, cum sunt cele ale Banatului.

Dar, însfârşit, a dat Dumnezeu de am văzut sosite la faţa locului, acolo unde acum două luni nu erau decât dărâmăturile fostului grajd Marghiloman, toate tonele de case pe care le voiam.

A început atunci a doua muncă, pe care de data aceasta au făcut-o meşterii săteni din toată ţara. Iarăşi ar fi fost o privelişte frumoasă pentru orişice îndrăgostit de treburile muncii ţărăneşti. Oricât de mult ai fi colindat ţara şi oricât de băgător de seamă ai fi fost ca să înţelegi rostul fiecărui lucru, tot n'ai fi avut putinţa să înveţi atâtea câte s'au putut învăţa pe şantierul Muzeului. Nu a fost echipă de ţărani care să lucreze una la fel cu cealaltă. Ci, fiecare îşi avea meşteşugurile ei. Fel şi fel de chipuri deosebite de a încheia lemnul, de a bate vălătucii, de a aşeza stuful ori împleti nuelele. A fost un spectacol care a părut fermecător chiar sătenilor înşişi. Mai mare dragul ţi-era să-i vezi cum dădeau din când în când o raită pe la vecini să vadă, ei ce fac? Şi-apoi stau de se mirau, uneori cu ciudă, alteori, cu mândrie, la ce fac alţii. Ce poate fi mai ciudat de fapt, decât întâlnirea laolaltă a meşterilor stufari din Tulcea, cari îşi ridică gospodăria lor, foarte frumoasă dealtfel, doar din chirpici, din ciamur şi din stuf, cu a meşterilor cioplitori în lemn, sau a clăditorilor

în piatră? Dar până la urmă, cum e săteanul tradiţionalist, fiecare s'a împăcat cu gândul că o casă adevărată, ceeace se chiamă casă de gospodar, este aceea a lui. Celelalte sunt ciudăţenii. „Bieţii oameni; clădesc şi ei din pământ dacă n'au pădure" spuneau oamenii de munte. Şi: „ăştia îşi fac bârlog ca ursul din pădure" răspundeau cei dela baltă.

Apoi, firesc, pentrucă aşa e omul, că mai şi glumeşte câteodată, au început, în vorbele tăinite seara la odihnă, să mai se şi înţepe. Badea George Căilean din satul Şanţ, meşterul care şi peste vară ne-a dat atâta ajutor în echipe, cu toţi cei opt ortaci şănţeni, se uita de pildă la oşănii cei cu bârnele late şi cu straele atât de deosebite, cu iţari largi în cute, fiecare crac cât o fustă de femee, care se chiamă gaci. Şi spunea: „ăştia sunt tot la un fel croiţi; ori şi-au făcut gacii după chipul bârnelor, ori bârnele şi le-or cioplit după chipul gacilor".

Dar de supărat nu s'a supărat nimeni. Dimpotrivă, au făcut unii cu alţii şcoală, ajutându-se ca la clacă. Uneori lucru era şi cu primejdie, pentru ce vroiam noi să facem, pentrucă regula noastră era autenticitatea, păstrarea stilului local. Ori ei, când li se părea că e ceva frumos la vecini, odată se apucau de stricau ce făcuseră şi trânteau nişte perechi de stâlpi ca la Gorj, în plină casă tulceană. Mai ales că material lemnos li se da, la nevoe şi cărămidă aveau la îndemână. Cu tare multă jale se indurau ei să nu folosească acest material bun şi nou, de dragul

autenticităţii. După a lor socoteală, ori făceai casă bună, adică nouă, ori o lăsai încurcată. Dar până la sfârşit, mereu privegheaţi şi îndemnaţi să nu-şi facă satul de râs, tot au scos-o la bun capăt.

Şi acum, în zilele acestea din urmă, au început să ne sosească şi perechile de gospodari, cari urmează să locuiască în case. Priveliştea a început să se schimbe. Din şantier, satul nostru a ajuns să fie chiar sat. Ce înseamnă o mână de femee şi priceperea bunei gospodine, este mare lucru! Mai întâiu, femeea, puţin cicălitoare, cum îi stă ei bine uneori, a început a grăbi lucrurile şi a se arăta nemulţumită: asta lipseşte, asta nu-i bine făcut, aici n'aţi fost oameni harnici. „Că dacă eram eu dela început, spunea una, două părechi de case ridicaţi până acuma". Şi oamenii, mai de voe, mai de nevoe, s'au pus să facă pe placul gospodinelor, că a lor de fapt e casa şi ele sunt stăpâne acolo. Şi ele ştiu câte trebue la o casă, ce-i prieşte găinii şi purceilor, unde trebue să stea lada de zestre şi ceaunul, şi unde e locul fiecărui lucru: răsboi, răşchitoare, budeică, gâf, copcileţ, podişor, lăicer, fedeleş şi fedelecuţ, şi câte mai sunt în gospodăria omului.

Desigur că în grabă mare, mai lipseşte câte ceva, spre desnădejdea lor. Femeea bătrână din Ţara Moţilor, era zilele acestea amărîtă tare că-i lipseşte nuştiu ce de nu-şi poate pune răsboiul şi nu se cade să stea degeaba. Drept e că s'a mai împăcat puţin, că eri a dat mâna cu Vodă, când i-a făcut cinstea să-i intre în casă.

Şi apoi lucrul se poate desăvârşi. Ce este greu, s'a făcut. Au rămas numai puţine de adaos, pentruca Muzeul nostru să nu fie numai Muzeu, ci *sat adevărat*. Ii trebue patina pe care o aduce cu sine timpul şi viaţa omului. Căci, tot aşa după cum nu e cu putinţă să imiţi piatra veche peste care au trecut veacuri şi nici netezimea lemnului din poarta pe care au deschis-o mii de mâini, tot astfel nu poţi da viaţă unei gospodării, decât dacă trudeşte acolo viaţă de om. Şi asta ni-i gândul: să nu avem standuri şi vitrine, cu obiecte catalogate, ci o frântură de viaţă vie, aşa cum este ea, acolo unde este. Când ai intrat într'o gospodărie din satul nostru, să auzi vorba grăită în partea locului, să vezi toată viaţa de acolo, aşa ca să ţi se pară că eşti în sat.

Ce mare prilej de învăţătură pentru orişicine! Cunoaştem atât de puţin ţara! Cine se poate lăuda că a văzut tot ceeace se cade să fie văzut, tot ceeace este de preţ în nesfârşita privelişte a satelor noastre, fiecare colţ de ţară fiind dovada unei străduinţi de veacuri, plină de putere de creare, ca tehnică de muncă, orânduire socială şi de farmecul statornic al sufletului împătimat de frumos, care caută şi izbuteşte mai totdeauna să pue pe întreaga lui viaţă pecetea răscumpărătoare a creaţiei artistice.

Cine va trece să vadă acest Muzeu al Satului şi al sătenilor noştri, va avea strânse laolaltă, dovezile nobleţii sufleteşti a acestui neam de creatori adevăraţi, în toate domeniile. Săptămâni dearândul şi-ar putea cineva petrece aci,

umblând din casă în casă şi din om în om, uitându-se la fiecare lucru în parte, asemuind şi făcând deosebirile dela regiune la regiune. Fără să o vrem, în Muzeul nostru am izbutit să scoatem la iveală un lucru pe care nu îl înţeleg destul de mulţi, nici astăzi încă. Anume, am izbutit să arătăm una din cele mai mari mândrii ale neamului românesc, o mândrie pe care nu o putem avea decât noi şi nici un alt popor: anume aceea că reprezentăm cea mai mare şi mai întinsă civilizaţie ţărănească din câte se află. Toţi sătenii aceştia, de oriunde ar fi, din Basarabia sau Banat, din Maramureş sau din Dolj, se înţeleg unii cu alţii: vorbesc aceeaşi limbă, au aceleaşi obiceiuri, aceleaşi feluri de a preţui viaţa şi de a pricepe frumosul, acelaş fel de a-şi întemeia gospodăria, în ciuda faptului că n'au un şablon de imitat şi, deci, nimic nu este leit cu altceva, ci totul este viu, spontan, puternic, întocmai ca viaţa însăşi. După cum nu e frunză de stejar care să semene leit cu altă frunză de stejar, asemeni niciun colţ de ţară nu e ca alt colţ de ţară. Totuş, simţi limpede şi puternic, că este aceeaşi ţară. Şi că izvorul viu al acestei vieţi de creaţie românească ţâşneşte de orişiunde un harnic fântânar încearcă să-şi pue troiţa de fântână, pe tot întinsul ogor românesc.

Aceasta este învăţătura cea mare pe care o poate, da cui ştie să înţeleagă, *muzeul satului românesc.*

Şi fără niciun soiu de îndoială, marele public românesc va şti să înţeleagă munca Funda-

ției Culturale Regale *Principele Carol*, va ști să prețuiască munca sătenilor cari au trudit în ajutor și va ști să fie și recunoscător Aceluia din al cărui îndemn s'a alcătuit acest Muzeu. Astfel ca din această mare lecție de naționalism al faptei, să știm trage toate foloasele care se cuvin.

ETICA MUNCII IN ECHIPE

Să nu se creadă că munca în tovărăşie, făcută în scopul folosului obştesc, ar fi un lucru ce se înfăptueşte lesne şi dela sine, ci, dimpotrivă, trebueşte, pentru ea, o întreagă pregătire sufletească, intelectuală şi de tehnică de lucru. Socotesc de aceea că nu ar fi zadarnic să stăm câteva clipe, înainte de a pleca din nou în echipe, şi să ne gândim cu seriozitate la această problemă. In ce mă priveşte, după atâţia ani de când iau parte la asemenea munci făcute în tovărăşie spre folosul satelor, am ajuns la credinţa că această etică şi tehnică a muncii colective este cel mai de seamă lucru şi chezăşia rodniciei tutulor încercărilor noastre.

Dacă ne facem un proces de conştiinţă va trebui să recunoască fiecare, că întreaga noastră educaţie, toate îndemnurile adânci şi toată ispita unei vieţi de nevoi, în mijlocul semenilor noştri, ne împing spre cu totul altceva decât spre munca colectivă. Zodia vieţii noastre pare a fi aceasta: a străduinţei singuratece, pentru ca fiinţa ta e-

(„Curierul Echipelor"; 5 Iulie 1936).

goistă să o ducă câte se poate mai bine. Veşnic în concurenţă cu alţii, te înghesui şi tu la lupta vieţii, dând din coate, călcând pe alţii în picioare, ştiind că locurile sunt numărate şi poate nu vor ajunge şi pentru tine. Mai ales epoca aceasta de şomaj pentru intelectuali, a născut, în mijlocul tineretului, primejdia unei tendinţi generale spre un sălbatec egoism, născător de suflete mărunte şi neomeneşti. Ii trebuie cuiva, care nu vrea cu nici un chip să renunţe la demnitatea lui de om, o deosebit de puternică voinţă pentru ca să-şi puie în faţă un alt ideal, în aparenţă mai arid şi mai plin de jertfe, în realitate însă singurul care îţi dă bucurii statornice: idealul socotirii tale ca o părticică dintr'un întreg. E destul de greu să-ţi dai seama, astfel ca să trăieşti cu gândul acesta, că, biologic, faci parte dintr'un şir de viaţă al cărui început şi sfârşit nu-l poţi cuprinde cu gândul şi care nu a murit nicicând, viaţa speţei fiind altceva decât fărâma individualităţii tale pieritoare. Mai greu încă ajungi să înţelegi că făptura socială face parte dintr'o alcătuire foarte întinsă, neîntreruptă de veacuri multe, în care valurile generaţiilor abea dacă înseamnă ceva. Şi cu atât mai greu ajungi a-ţi da seama că sufleteşte, tu, ca om, nu eşti decât ca o sclipire într'o singură picătură de apă dintr'un curcubeu nemăsurat.

Dar şi când ai ajuns a înţelege lucrul acesta, cu totul alte zări ţi se deschid în faţă, şi altcum te simţi stăpân pe tine însuţi, când te ştii purtător de rosturi mai mari decât tine.

Dar mai ales atunci abea îţi poţi pune adevă-

rata țintă a vieții tale ca ființă: creșterea ta pe măsura unor rosturi noi pe care le capeți prin însăși faptul că de aci înainte te știi părtaș la toate, și deci te simți tot atât de vinovat de înfrângerile precum și de mândru de toate izbânzile obștiei tale.

Pentru noi, cei din Echipele Studențești care plecăm la sate, socoteala asta este foarte limpede și alegerea este mai dinainte făcută: *plecăm în echipe* adică hotărâți să trăim viața micei obștii a tovarășilor noștri de luptă. Și *plecăm la sate*, adică închinându-ne puterea de muncă obștei acesteia mari și anonime a neamului însăși, în străduința lui de a fi.

Legea noastră, etica noastră va fi de aci înainte, aceea a echipei. Echipă înseamnă frăție de cruce, prietenie până la jertfă, zdrobire a tot ce ar mai putea svâcni în tine din egoismul singuratecului luptător, un fel de călugărie, și un prilej de aspru exercițiu spiritual. Odată intrat într'o frăție, tu ca ființă izolată, nu mai ai nici-un rost sufletesc. Nu mai ai izbânzi și nici înfrângeri altele decât ale scopului căruia te-ai închinat. Nici-o altă ambiție decât aceea de a fi reazăm și îndemn pentru cei cari luptă alături de tine, izvor nesecat de jertfă gata să sară în ajutorul oricui, fie pentru a-l îndemna, când șovăie, fie pentru a-l opri când cine știe ce slăbiciune îl pornește pe căi care nu sunt cele mărturisite de echipă. Muncă anonimă și modestă, în ciuda chiar a celor care neînțelegându-te, nu te iau în seamă. Indeplinire a datoriei

tale chiar dacă singura mângâiere îţi rămâne faptul că tu cel puţin îţi stai singur mărturie.

Imi răsare în minte o pildă: povestesc oamenii de demult, din vremea Renaşterii că era obiceiul în şcolile de pictori ce se strângeau în jurul unui maestru, ca toată averea lor să se puie într'un coş legat cu o frânghie de grindă. Câştiga cineva ceva? Dădea drumul frânghiei, cobora coşul şi punea acolo banii. Avea cineva o cheltuială de făcut? Dădea jos coşul şi lua.

Aşa văd eu o echipă şi mai ales aşa văd eu pe echipier: sufletul lui să fie pus întotdeauna la îndemână oricui. Are cineva nevoie de toate puterile tale omeneşti? Să vie să ia. Ii vei da cu dragă inimă. Ba te vei face chiar, ca să-ţi fie fapta mai uşor primită, că nici nu ai băgat măcar de seamă jertfa făcută.

Dar o asemenea atitudine nu o poate avea decât acela care ştie că peste el stă viaţa obştiei şi stă ţinta de muncă, idealul pe care ni l-am fixat dela început.

De aceea cine nu iubeşte cu adevărat satul, cine nu se simte frate cu el, cine nu simte cum îl roade părerea de rău şi remuşcarea, ca viermii neadormiţi de care vorbesc Scripturile, la gândul că satul acesta tânjeşte într'o stare sub demnitatea omenească, stare pe care nu o merită, căci tânjeşte numai din vina noastră, a tutulor cărturarilor, fără de nici-un fel de deosebire ori alegere şi, cine nu tresaltă de bucurie stând alături de viaţa cea ascunsă şi frumoasă a satelor,

viață de adâncă omenie, bunăvoință și nesecată putere de creeare, acela nu-și poate face un ideal al întregii lui făpturi din lupta pentru ridicarea satelor, acela nu va putea munci până la jertfă, nu va putea fi un bun echipier și mai bine ar face să se răsgândească la vreme, plecând pe alte drumuri decât ale noastre.

PESCARI DE OAMENI

Chemarea la apostolat a Sfântului Petru s'a făcut prin aceste cuvinte. I-a spus Isus: „Vino după mine, şi am să te fac pescar de oameni". Aci este tâlcul adânc al oricărei chemări.

Cine urmăreşte propria lui scăpare, se simte împăcat uşor: munca lui, dacă e făcută în conştiinţă, îi este de ajuns. Dar cine umblă după scăparea obştiei, cine tânjeşte de dorul binelui tuturora, acela mai întâiu aleargă să prindă la el, în mreje, pe ceilalţi oameni, căci într'adevăr „pescar de oameni" este el menit a fi.

Şi noi, în Echipele noastre, lucrând în sat şi pentru sat, avem prilejul să gustăm, oarecum, bucuriile şi amărăciunea meseriei acesteia de câştigători de suflete. Desigur vom avea cu atât mai multe isbânzi cu cât credinţa noastră în idealul urmărit va fi mai mare. Dar este folositor să aflăm şi câte ceva din experienţa cea veche a altora, ca să învăţăm tot ce este de învăţat din meşteşugul acesta al vânătorului şi al pescarului de oameni.

(„Curierul Echipelor"; 12 Iulie 1936).

Mai întâiu, muncind pentru obştie, rodul muncii noastre este câştigarea obştiei. Altfel se cheamă că a fost stearpă. Munca noastră trebuie să aibe răsunet. Desigur nu un răsunet gălăgios şi gol. Ci răsunet ca acela al şcolii în sufletul şcolarilor şi al predicii în sufletul credincioşilor. Muncim nu numai de dragul muncii, ci pentru ca să dăm pildă. Zadarnic deci muncim dacă nu ştim să facem astfel ca pilda noastră să fie urmată. Să spunem că echipa întreagă iese la săpat şanţuri. Bună treabă. Dar ce rost are ca Echipa să facă toate şanţurile din sat şi ce o să rămâe din ele când peste trei luni se vor astupa? Toată cuminţenia este a şti să prinzi şi pe alţii la treabă. Să faci ca întreg satul să vie în Echipă.

Pentru aceasta este nevoie ca obştea întreagă să fie câştigată, om după om. Şi pe om îl câştigi uşor dacă ştii cum, dacă ştii să-l scoţi din massa anonimă unde se ţine el ascuns, punându-l direct în cauză, ca şi când l-ai arăta cu degetul. De pildă: faceţi şanţuri în dreptul caselor de unde vă vine un ajutor. Incepeţi şi lăsaţi nesfârşite bucăţi întregi în dreptul caselor celor îndărătnici. Fiţi siguri că nici unul din aceştia nu se va îndura să lase ca numai el să rămână mai prejos decât vecinii lui. Nu vrea cineva să vie la şezătoare? Daţi-i acolo un rol precis: să vorbească, să facă o treabă oarecare. Nu vrea să citească? Incredinţaţi-i lui propaganda cărţii.

Şi nu pregetaţi a recunoaşte, de îndată ce se poate, meritele oricui, în public. Mai ales acelora

cari nu ni s'au arătat la început prieteni. A colabora cu cineva, înseamnă a munci alături de el, (uneori mai mult tu decât el) şi a-i da apoi numai lui, toată răsplata cinstei. Aceasta este mreaja cu care îl câştigi pentru a doua oară, după ce va fi învăţat cum să facă binele şi se va fi deprins cu bucuria cinstirii lui de către oameni.

Deseori duşmanii şi cârtitorii sunt prieteni pe cari i-am pierdut din neştiinţa noastră de a-i câştiga; prieteni jigniţi, pentrucă din nebăgare de seamă, i-am lăsat mereu tot la o parte. Este deci un lucru de elementară prudenţă ca să cerem într'una participarea, măcar sufletească a tuturora, declaraţia formală a fiecărui om în parte că e alături de tine şi că îl ai prieten. Dacă cu toate acestea cineva cârteşte, nu te lupta împotriva lui, căci duşmănia ta o sporeşte şi pe a lui. Ci, dimpotrivă, măcar într'un târziu, câştigă-l. Cheamă-l şi dă-i o răspundere deosebit de mare, un rol de conducere. Poate că ceeace nu a făcut până atuncea de dragul tău, o va face din trufie pentru sine. Deseori am văzut oameni schimbându-se în purtarea lor, de îndată ce erau puşi la treabă şi nu-i greşită socoteala ca să încerci a-ţi face tocmai din duşmanii înverşunaţi, bunii prieteni.

Să nu i se pară nimănui că este un joc ipocrit, acesta, al măgulirii oamenilor, al cumpărării lor cu cinstiri şi roluri, fie efective fie de simplă „onoare". Mai întâiu pentrucă este bine să-i punem pe toţi la încercare. Şi în al doilea rând,

pentrucă este ceva care ne spală de orişice vină, chiar dacă vom fi fost în purtarea noastră cu oamenii, nu numai blânzi ca mieii, ci şi vicleni ca şerpii. Anume că treaba la care îi chemăm pe oameni, este o treabă bună şi treaba bună are acest dar că schimbă sufleteşte pe cel care o face. Chiar dacă cineva o va începe din trufie, va sfârşi prin a o face de drag. Şi vom fi izbândit astfel dintr'o lovită două pălite: să facem treaba şi pe deasupra să fi câştigat un om.

La muncă deci. Aruncaţi plasa şi noroc bun la meseria de pescari de oameni.

LEAC IMPOTRIVA CARTITORILOR

Nu se află treabă pe lume care să nu-şi afle cârtitorii. Nu-i de mirare deci că şi Echipele Studenţeşti şi-i pot afla pe ai lor. Cum n'avem însă timp de risipit, stând să drămuim şi să cântărim pe fiecare cârtitor în parte, trebuie să le ieşim pieptiş, la luptă, cu o întrebare:

Intrebarea aceasta are darul să împartă în două taberi şi să aleagă, pe cei care merg alături de noi, de cei care merg împotriva noastră. Intrebăm: cine este acela care primeşte cu inimă uşoară soarta din zilele de azi a satelor româneşti? Care este acela căruia nu-i clocoteşte în faţă sângele ruşinii, la gândul cumplitelor stări, pe care le îndură satele acestor oameni, cari dacă ar fi după dreptate, ar trebui să fie fruntea neamurilor?

Cine va răspunde că se simte bine, în oaza lui fericită de om chivernisit în treburile oraşelor, fără să-l doară hâda sărăcie a satelor, acela trebueşte socotit, dela început, ca un om mort pentru viaţa ţării acesteia. Cârtitorii de acest fel sunt

(„Curierul Echipelor"; 26 Iulie 1936).

pentru noi ca şi cum nu ar fi. Să-i ierte Dumnezeu, în marea lui bunătate, şi să-i ferească de răsplata ce s'ar putea să le vie.

Dar cei care, ca şi noi, se arată îngrijoraţi, să răspundă atunci la a doua întrebare: dacă este aşa, ce aţi făcut şi ce faceţi D-voastră pentru aceste sate? Să-i întrebăm astfel, fără de milă, pe toţi cei care se arată nărăvaşi în cârtire şi pe care nu-i mai putem câştiga, fie că ei s'ar afla, desgustaţi şi obosiţi, în mijlocul satelor, fie că s'ar afla scriind şi „gândind" la Corso, lângă un mazagran.

Ce facem noi, s'ar putea să nu fie bine. Adică să fie o sarcină prea grea, peste puterile noastre. Totuşi, cât de cât, ceva tot facem. Şi o facem cu bună credinţă, cu dragoste, poate chiar şi cu mult mai multă pricepere decât alţii, căci în spatele nostru stau ani de zile de experienţă, pe care alţii, — nu ne îndoim: foarte inteligenţi — nu-i au. Dar puţinătatea noastră, tot trage în cumpănă mai mult decât aroganţa suficientă a cârtitorului sterp.

Acesta se simte foarte mândru când face pe Casandra, profeta nenorocirilor, şi pe crainicul cumplitelor ştiri. „Se dărâmă colo; se surpă dincolo; merge rău aci şi ne paşte prăpădul peste tot!"

Ci sări omule, de pune umărul şi dă o mână de ajutor dacă-i aşa!

De ce să stea cârtitorii şi să jelească, dând din cap, ca la apa Vavilonului? Nu-i place cuiva

cum lucrăm noi? Să vină şi să ne arate el, frăţeşte, cum!

Aşadar, rotiţi ochii în jur şi alegeţi cârtitorii. Cei care totuşi nu vor veni alături de echipă, pe aceia să-i cunoaşteţi ca oameni răi şi să vă feriţi de ei, aşa cum zice basmul că trebue să te fereşti de omul spân şi roşu; căci altceva le urmăreşte sufletul lor negru, de cât spune gura lor cea aurită.

Şi ferindu-te de aceştia, poţi merge înainte pe calea datoriei, cu o *statornicie răbdătoare.*

Să nu se creadă că învingătorii sunt oamenii gesturilor melodramatice sau a îndrăznelilor nesăbuite. Mai mult trage la cântar îndărătnicia răbdătoare. Dacă o echipă ştie ce vrea, nu are nevoie să se lupte cu cârtitorii răuvoitori. Ii este deajuns să vroiască dârz şi fără şovăială: va veni un timp în care cârtitorii vor obosi. Şi atunci, la vremea oboselii răuvoitoare tu trebue să te afli tot aşa cum erai la început: stăruitor pe aceeaşi credinţă şi cu ochii la acelaş ideal.

După trei săptămâni de zile de lucru, ştiu bine că entuziasmul localnicilor se va fi domolit. Primele oboseli ale luptei cu neîncrederea oamenilor se vor fi ivit în echipă. Acum e punctul cel greu de trecut din munca noastră. Acuma e sosită vremea, când stau gata să se aleagă dreptăţile echipierilor faţă de cele ale cârtitorilor. Ei bine, ar fi ruşinos să ne dăm rămaşi. Cu orice preţ, să nu ne lăsăm clintiţi o iotă din credinţa şi fapta noastră.

Ca să ne vie mai uşor acest lucru, este o cale

de urmat. Când v'au obosit cârtitorii, lăsaţi-i în pace şi plecaţi singuri în sat, la oamenii aceia de treabă, de adânc bun simţ şi de o bună creştere care nu este numai a celor şapte ani de acasă, ci e a veacurilor care au trecut peste ei. Duceţi-vă de staţi de vorbă cu sătenii. Luaţi sfat şi odihnă dela înţelepciunea bătrânilor şi babelor, în casele lor primitoare şi în sufletul lor recunoscător pentru binele ce-l veţi fi făcut.

Căci e deajuns să vezi, din când în când, sclipirea bucuroasă a ochilor aceluia căruia ţi s'a întâmplat să-i faci cândva un bine, sau să-i alini o durere cu o vorbă bună, pentru ca să ţi se şteargă din suflet amărăciunea pe care ţi-o lasă cârtitorii.

Şi e deajuns o asemenea bucurie curată, ca să ai răsplată, până peste măsură, pentru tot ceeace, poate că şi pentru tine, a fost prinos de adevărată jertfă.

DESPRE SCOPUL FIECARUIA DIN NOI

Vorbesc acuma pentru prietenii mei de bună credinţă, din toate echipele. Pentru aceia pe care satul îi doare, în amestecată stare de părere de rău şi nădejde. Pentru aceia cari au simţit în ei, răsunând adânc chemarea, rostită în cuvinte limpezi, a Celui care ne-a adunat, laolaltă, lângă sufletul Lui, şi-apoi ne-a trimis peste tot, în larga Ţară Românească.

Şi le-aşi cere, ca unul care nu mă simt bine fără tovarăşi, şi care şovăi, în truda mea, fără de prieteni, să răspundă: ce gândesc despre munca pe care o fac, ei, fii cărturari ai şcolilor, muncind în mijlocul sătenilor. Oare, pentru ei, aceste 3 luni de echipă se adaogă fără de înţeles la viaţa lor? Sau traiul alături de sufletul sătenilor, le este prilej de răsturnare întreagă a felului lor de a fi?

Am citit toate rapoartele trimise de toate Echipele, şi mi se pare că de peste tot, izvorăşte, ca un susur de izvor, încet, o credinţă nouă, pe care până acuma, prin toate bibliotecile în care ză-

(„Curierul Echipelor"; 2 August 1936).

bovii, cetind slovă scrisă, n'am întâlnit-o. Uneori spusă cu nerăbdare, pripit, chiar cu violenţă. De pildă, cu revolta cutărui medic veterinar şef de Echipă, care vrea să muncească şi n'are cum, căci îi lipsesc uneltele! Dar o dragoste de jertfă, o dragoste de muncă, pentru sătean pe care o simt că este a noastră, a rândului nostru de oameni.

Nu ne mai iertăm să fim zadarnici. Noi toţi ne vrem strânşi laolaltă şi noi toţi cerem să ni se ceară jertfă din partea noastră. Ca şi când am fi puşi în slujba unei răscumpărări târzii. Pentru sat, de dragul lui, pentru că el înseamnă matca neamului, gata suntem să ne dăruim.

Intrebarea, este însă, cum? Lunile de muncă în Echipă, sunt liniştite. Dai tot ce ai. Cu veşnică jertfă din partea ta. Şi deci cu deplină mulţumire sufletească.

Dar eu mă întreb care este scopul fieştecăruia din noi?

Suntem la o vârstă când încă alergăm după o credinţă şi ne căutăm scopurile.

Ei bine, vă rog, îndrăznesc să vă rog, să nu treceţi nebăgători de seamă peste ceeace faceţi acuma. Ar fi de neiertat dacă în acestei trei luni, n'aţi învăţa, pentru viaţa d-voastră, tot ceeace este de învăţat.

Satul este un câmp de muncă. Dar satul este şi un loc de învăţătură. Cu urechi cari ştiu să audă, să ascultăm satul.

Lăsaţi şanţurile, gropile de nutreţ, consultaţiile, şcolile şi ascultaţi. Satul de obicei este mut. Dar

dacă ştii să-l asculţi, vorbeşte. Şi el cere, aşa cum ştie, să nu îl trădezi. Tu, cărturar, crescut la şcoli care te-au îndepărtat de el, dacă asculţi totuşi îi poţi auzi chemarea. Peste toate rătăcirile tale, venite din politică, sau din carte, este o dreaptă măsură pentru tine, măsura satului.

Neamul românesc, neam de ţărani, se cere cunoscut. Se cere legat de viaţa lumii de azi. Se cere scos la iveală şi rodit.

Cine ştie ce e cu noi, ca neam şi Stat, simte cât de departe suntem de un liman. Dar cine s'a apropiat de *neamul ţăranilor*, capătă totuşi încredere într'o Românie românească.

Scopul lui este atunci ca, în sufletul lui, să îmbine viaţa de cărturar cu viaţa satului.

Păstrând tradiţia, cea frumoasă, să putem adăoga ce-i bun din vremurile noi, să ieşim cu faţa curată, şi cu cinste, în lumea largă cu neamurile noastre sărmane ţărăneşti.

Inainte de a pleca la alte munci în echipe, te-aş întreba: Scopul tău, este oare, sincer, acela de a te pune în slujba satului? Incotro trage cumpăna? Spre tine, sau spre sat? Dacă trage spre sat, târându-te pe tine întreg de partea lui, atunci scopul tău este al nostru.

Inainte deci, cu stăruinţă, pentru neamul acesta românesc de ţărani tăcuţi şi îndărătnici, care fără vorbe multe, de mii de ani, ştiu ce vor. Şi care deci, vor, ceeace trebuie să vrei şi tu.

ŞCOALA DE CONDUCATORI DE CAMINE A ECHIPEI

Socotim că nu este lipsit de interes să arătăm, în schiţă, principiile care trebuie să stea la temelia oricărei Şcoli de Conducători de Cămine, întemeiate de o echipă aflată la sate, în plin lucru. Să folosim pentru aceasta doctrina de muncă a Fundaţiei şi experienţa căpătată anul trecut la Leşu.

Mai întâi, să nu ne încurce cuvântul „şcoală". Suntem obişnuiţi ca şcoala să însemne o catedră, de unde cineva vorbeşte, mai bine sau mai rău, şi bănci, de unde alţii ascultă, mai mult sau mai puţin. Este un greşit înţeles al cuvântului „şcoală". In Echipă nu se vorbeşte decât atunci când vorba cuprinde o indicaţie tehnică de lucru, când ea însăşi este faptă. Deci la asemenea şcoli nu ne trebuesc profesori care vin de ţin „cursuri" teoretice. Acestea se pot ţine foarte bine şi în altă parte, la oraş de pildă. Sau se pot ceti, acasă, cu răgaz. Cui îi trebue profesor teoretic, daţi-i un „Indrumător": va afla acolo

(„Curierul Echipelor"; 2 August 1936).

tot ce este de aflat din carte. La sat însă, în echipă de muncă, sunteţi datori a da altceva: pilda vie a muncii, la care „ascultătorii" obişnuiţi să fie de data aceasta „colaboratori", adică tovarăşi de muncă. Şcoala de conducători de Cămine este de fapt integrarea, ca echipieri, a oaspeţilor dornici să lucreze, în programul Echipei. Numai că la munca propriu zisă se adaogă în cazul nostru şi o permanentă străduinţă de a lămuri teoretic munca făcută, şi mai ales de a trece pe fiecare echipier prin toate muncile, ca şi când ar trebui să devie specialist în toate domeniile.

Caracterul practic al cursurilor nu înseamnă că vom refuza să primim conferenţiari. Mai ales când aceştia sunt oameni de mare valoare, cuvântul lor poate fi un îndemn sufletesc de nespus de mare preţ. Insă numai sufletesc. Technica de lucru nu se învaţă la conferinţe, ci la lucru.

Iată anume cum s'a procedat anul trecut la Leşu.

Odată organizată chestiunea gospodărească, cartiruire, hrană, etc., chestiunea de foarte mare importanţă de altfel, au fost chemaţi cursiştii. In ziua deschiderii lucrărilor, s'a făcut un Tedeum, apoi un cuvânt scurt de bun sosit şi îndemn la lucru. Au urmat apoi câteva ore de lămurire asupra principiilor noastre de lucru: cum era înţeleasă înainte cultura sătească (pur intelectual) cum o înţelegem noi astăzi; (ca o sinteză a culturii sănătăţii, muncii, minţii şi su-

fletului). Ce este un Cămin Cultural şi ce este Fundaţia. Adică de fapt cam cele cuprinse în partea I-a a „Indrumătorului".

Odată acestea lămurite, s'a trecut de-adreptul la lucru.

Organizarea Căminului. Muncă în clacă pentru punerea la punct a tutulor dosarelor, registrelor, socotelilor, etc., a Căminului. A trebuit deci ca mai înainte, Echipa să aibe grija să nu înfăţişeze un Cămin rău organizat. In tot cazul, să nu se facă o simplă vizită la Cămin, ci fiecare Echipier voluntar cursist să lucreze efectiv la ceva: alcătuire de rapoarte, socoteli, corespondenţă, astfel ca să le treacă prin mâini, toate registrele necesare Căminului.

Se va face o adunare generală a Căminului, foarte scurtă şi se vor alcătui procesele-verbale care se vor trimete la Fundaţie în deplină regulă. Unul din echipieri să-şi ia asupra lui sarcina de a studia în amănunţime regulamentul şi modul de funcţionare a Căminului. Fără îndoială că unii dintre cursişti vor pune întrebări asupra normelor de funcţionare a Căminului. Echipa trebue să fie în stare să-i lămurească.

Treceţi apoi la munca cercetării monografice. Foarte pe scurt, le arătaţi ce înseamnă cunoaşterea satului şi cum se îmbină cercetarea cu acţiunea. Alegeţi un cartier al satului, de o mărime cam de 3 case de fiecare cursist. Impărţiţi-i în echipe de câte doi şi procedaţi la recensământul pe foi familiale şi economice. Adunaţi-i într'o şedinţă comună, verificaţi foile de recen-

sământ și procedați la despuierea manuală a fișelor, tot cu ajutorul muncii în clacă a tuturor. Alcătuiți o mică monografie a satului. Desigur, nu una completă, dar măcar un text de 50 de pagini, care însă să cuprindă absolut toate capitolele unei monografii complete: descrierea împrejurărilor geografice în care trăesc sătenii, (*cadrul cosmologic*), descrierea demografică a populației și starea de sănătate și higienă (*cadrul biologic*), descrierea vieții sufletești, psihologice a sătenilor (*cadrul istoric*), descrierea stării culturale a satului, anume: știință de carte, spirit religios, moralitate, simț artistic, literatură populară, în proză, versuri, cântece (*manifestări spirituale*); descrierea vieții economice a sătenilor (*manifestări economice*), descrierea obiceiurilor și a fenomenelor juridice din sat (*manifestări juridice*), însfârșit, descrierea vieții de obște a sătenilor (*manifestări administrativ-politice*). Adăogați un scurt studiu despre familie (*unitățile sociale*), despre legăturile care există între oameni (*relații sociale*).

Chiar dacă fiecare capitol nu ar avea decât 5 pagini, încă va fi de ajuns pentruca să i se întipărească în minte, fiecărui cursist, schema generală a unei monografii și principiile muncii colective.

Treceți apoi la activitatea propriu zisă a Echipei: Sănătate, muncă, minte, suflet. Aci toată greutatea stă în alcătuirea unui bun program de activitate a Echipei. Pe toată durata cursurilor, trebuie să aveți grijă să întocmiți un program de

activitate demonstrativă, care să cuprindă toa
domeniile culturii. Aci nu mai este nevoie
conferinţe, ci principiul trebue să fie o perm
nentă muncă în clacă a întregei Echipe cu sat
şi cu echipierii cursişti. Rezultatul ei trebuie
fie organizarea unei Şcoli ţărăneşti prin şezăto
serale, organizarea unei serbări model, a unui co
a unui muzeu, unei biblioteci, organizarea di
pensarului şi muncă efectivă în dispensar. Ap
carea unui program depinde de împrejurări şi
se poate fixa dela centru. Tot ce putem spu
este că n'au valoare decât muncile efectiv făcu
şi că trebue să facem munci din toate domeni
culturii.

Este o problemă de bună cumpănire a zilelo
Să nu se întârzie prea mult cu anumite probler
în dauna altora. Să nu se omită, pe cât se poa
nimic din totalul programului.

Manualul pe care îl veţi folosi, va fi „Indrum
torul" pe care-l vom da fiecărui cursist în par
Aveţi grijă ca fiecare cursist să-şi facă un dosa
în care să-şi strângă tot materialul informativ
toate învăţăturile căpătate. Să-şi ţie fiecare
cronică zilnică, aşa după cum îşi ţine Echip
Aveţi grijă să nu îi răspândiţi pe specialităţi,
dimpotrivă toţi să lucreze la toate problemele.

Chezăşia unei Şcoli de conducători de Cămi
este seriozitatea Echipei. Dacă Echipa nu se sim
complect solidară, gata de a munci din răsput
şi în deplină camaraderie, să nu încerce a face
şcoală de conducători de Cămine. Şcoala este
armă foarte bună, însă cu două tăişuri. Ea e

fapt o chemare către oameni ca să vie să vadă cât de bine se lucrează în Echipă. Dacă într'adevăr se lucrează bine, rezultatele şcolii sunt excelente. Dacă însă se lucrează şovăelnic, rezultatul pe care-l obţinem este numai desamăgirea şi descurajarea.

Nu ne îndoim însă că Echipele care vor lua asupra lor sarcina unei şcoli de conducători, îşi dau seama de greutatea ei, cu deplină seriozitate şi bărbăţie.

CE ESTE UN ŞEF DE ECHIPĂ?

Iată o întrebare pricinuitoare de multe nelămuriri. Este oare şefia de echipă un grad ce se dă cuiva, peste calitatea de simplu echipier? Atuncea cari sunt meritele acelora cari au fost astfel ridicaţi deasupra celorlalţi? Şi ce puteri decurg din acest fapt, pentru şef, faţă de Echipa sa?

Ei bine, a pune astfel problema, este a porni pe o cale greşită. Şefia de echipă nu este un grad ce se dă cuiva, peste Echipă; ci este un serviciu social care se îndeplineşte pentru Echipă, printr'unul din echipieri. Dacă se înţelege precis ce anume este acest serviciu social, nedumeririle din jurul „şefiei" şi poate unele supărări, încetează.

Echipa însemnează o muncă colectivă, un efort sistematizat şi concentrat. Intocmai ca şi pe terenul de sport, echipierii nu trebuie să vină izolaţi şi cu gândul de a face performanţe individuale, ci dimpotrivă pentru a permite, prin disciplina lor, un joc de tehnică de ansamblu.

(„Curierul Echipelor"; 16 August 1936).

Acest ţel este desigur mai greu de obţinut într'o muncă de felul aceleia pe care o facem noi, decât pe un teren sportiv. Programul de lucru la sate, după cum ştiţi, este foarte vast şi cuprinzător de lucruri foarte felurite. De aceea primejdia cea mare, care ne pândeşte în tot momentul, este tocmai de a uita de spiritul de Echipă, de dragul unor activităţi individuale. Este şi firesc. Cu cât un echipier este mai bun şi mai îndrăgostit de meseria lui, cu atâta este mai îndemnat să creadă că cel mai important lucru, dacă nu chiar singurul important, este acela pe care-l face el. Pentru medic, sănătatea omului şi mai ales bolnavii, constituesc miezul problemei. Este o deformare profesională care-l face să vadă în dispensar şi în clinică, alfa şi omega abecedarului culturii. Pentru agronom, totul nu este decât o chestiune de economie agricolă. Pentru veterinar, de zootehnie. Ba uneori specialiştii se mai şi ceartă între ei, vrând de pildă să afle dacă o platformă de gunoi este treabă de doctor veterinar sau de inginer agronom.

Dar dincolo de aceste viziuni singulare ale fiecărui tehnician în parte, problema satului este numai una singură. Realitatea vieţii este tocmai o închegare laolaltă a tuturor înfăţişărilor ei diverse; şi o închegare atât de strânsă, încât nu poate fi spartă în bucăţi. In programul nostru, numai pentru nevoile sistematizării îl desfacem pe om în părţi analitice: sănătate, muncă, minte, suflet. De fapt el este însă de toate, dintr'odată.

Ca să nu se piardă acest lucru din vedere,

trebueşte făcută o muncă specială de coordonare a tuturor lucrărilor. Grija privegherii totalului nu poate fi însă lăsată Echipei întregi. După cum nu dai o zonă de observat în seama a două santinele dintr'odată, pentrucă atuncea niciuna din ele nu o mai păzeşte, fiecare lăsându-se în grija celuilalt, tot aşa şi în Echipă trebueşte ca cineva anume să aibă această însărcinare specială, cu răspunderea de a se întreba mereu dacă Echipa aplică întreg programul sau se pulverizează în chestiuni de amănunt.

Tehnica organizării interne a oricărei Echipe cere deci neapărat existenţa unui privighetor al totalului. Chiar dacă acesta este schimbat, astfel ca, rând pe rând, toţi să treacă la comandă, acest „toţi" nu poate însemna toţi dintr'odată, ci cel mult toţi pe rând. Fără de cineva care îndeplineşte această muncă de observare critică şi mai de departe a muncii totale, Echipa nu poate lucra decât haotic.

O altă necesitate tehnică care trebuie împlinită, este aceea că Echipa nu poate vorbi în cor. Ci trebueşte ca unul singur să fie purtător de cuvânt. Pentru aceasta e nevoie ca el să vorbească autorizat, deci investit special cu această slujbă.

O Echipă îşi are şi o gospodărie a sa, o întreagă avere de mânuit: bani, medicamente, instrumente, cărţi. Iarăş, e cu neputinţă ca aceste lucruri să fie date în seama Echipei întregi. Administrator şi casier nu poate fi decât unul singur.

Insfârşit Echipa este la rândul ei integrată

într'o organizaţie mai mare, care este Fundaţia. Legăturile administrative dintre Fundaţie şi Echipă nu pot fi purtate cu fiecare echipier în parte. De pildă, poate Fundaţia să facă corespondenţă individuală cu fiecare echipier care nu-şi trimite rapoartele la timp? Este de aceea însărcinarea şefului de echipă ca să strângă el toate rapoartele şi să le trimeată, în bloc şi la timp, Centralei. Deasemeni socotelile băneşti ale Echipei trebuesc să fie purtate printr'un delegat al ei.

Iată, alte pilde s'ar putea da, de treburi în cari este absolută nevoie de cineva răspunzător de mersul întreg al lucrurilor. Este aci o nevoie de organizare a unui serviciu de închegare a Echipei şi cel care prestează acest serviciu tehnic, este „şeful de echipă", ale cărui puteri decurg tocmai din însărcinările acestea ce i s'au dat de Fundaţie.

Acuma, drept este că cine îndeplineşte această slujbă, capătă în mod firesc un rol de „cel dintâi între egali", la care se adaogă şi o anume prestanţă oficială. Sunt unii şefi de echipă al căror temperament îi îndeamnă la exagerări în îndeplinirea misiunii lor. Şefia este interpretată de ei ca o treaptă erarhică, iar nu ca o misiune suplimentară de îndeplinit. Mai ales pentru aceşti şefi de echipă, păcătuind prin exces de zel, aş vrea să spun câteva vorbe.

Intr'adevăr, un conducător poate ajunge ascultat, folosind sistemul mânii tari. Dar ajunge urît de-ai lui, ceeace înseamnă că îşi anulează

prin aceasta însăş fiinţa lui de şef de echipă
Căci un şef de echipă nu are nici un rost decâ
dacă el reprezintă Echipa lui. Aceasta presupun
însă între şef şi Echipă desăvârşite legături su
fleteşti, astfel ca Echipa să-şi recunoască ea şe
ful. Fără de această recunoaştere a Echipei, şe
ful de echipă rămâne ceeace l-a numit Funda
ţia, adică îndeplinătorul slujbelor pe care le-am
arătat mai sus.

Dar ce frumos este ca cineva să încerce să-ş
câştige „gradul" de şef de echipă dela Echip
sa! Şi o poate face dacă ştie cum.

Un şef de echipă trebuie să fie prezent pest
tot, colaborator permanent al fiecărui echipie
în parte.

Să nu facă nimic pentru mândria sa perso
nală şi să fie în stare să facă orice pentru pre
stigiul Echipei lui.

Să reprezinte întotdeauna obiectivitatea de
plină şi să nu judece decât numai din punctu
de vedere al Echipei şi al programului ei.

Să fie de o perfectă politeţă. De o exagerat
politeţă aş spune, dacă s'ar putea exagera poli
teţa.

Să fie îngăduitor cu oamenii şi neîndurat, dup
ce dreapta judecată l-a hotărît la o măsură dis
ciplinară.

Să nu se pripească în hotărîrile sale, ca să n
trebuiască să şi le calce singur.

Să nu-şi piardă niciodată capul, astfel ca fie
care echipier să fie sigur că va găsi la dânsul

oricât de grele ar fi împrejurările, o soluție cumpănită cu sânge rece.

Să nu-și piardă niciodată nădejdea și entuziasmul, ci trează să fie la el, mereu, credința în menirea sa și vie puterea-i de muncă.

Și poate că iubindu-și echipierii ca un frate mai mare, și aceștia îl vor iubi și-l vor asculta ca pe un adevărat șef de echipă.

OBOSEALA DELA MIJLOCUL DRUMULUI

Cine a trăit într'o echipă ştie că ritmul muncii la sate nu bate într'una, cu aceeaşi putere şi iuţeală. Pornit vijelios la început, vine un timp când el încetinează, obosit. Nădejdiile cele mari pe care echipa şi le pune în sat precum şi satul în Echipă, încep a lăsa loc unui fel de lâncezeli a tuturor. S'ar părea că stă gata de oprire, inima cea nouă pe care Echipa o dase satului din prisosul inimei ei.

Lucrul acesta însă nu trebue să vă sperie şi nici să vă amărască. Pentrucă oboseala dela mijlocul drumului este ceva firesc, şi nu-i purtăm vina nici noi Echipele şi nici ei, cei mulţi din sate. Oameni suntem şi ca atare supuşi slăbiciunilor omeneşti. Se cade însă, când ne cuprinde asemenea oboseală, să stăm şi să judecăm puţin asupra pricinilor ei, ca să putem lua măsurile de cuviinţă spre îndreptarea lucrurilor.

Am avut prilejul, alăturat unei inspecţii făcute de d-l Profesor Gusti, să văd patru echipe. Am

(„Curierul Echipelor"; 6 Septembrie 1936).

căutat să mă lămuresc mai ales asupra acestei oboseli, ca să-i găsim leacul. Iată ce cred de cuviinţă să împărtăşesc din gândurile mele, ca să fie un punct de plecare pentru un proces de conştiinţă pe care ar trebui să şi-l facă fiecare echipă şi fiecare echipier în parte.

La sosirea Echipei, expunerea programului de lucru a stârnit entuziasmul satului. „Vom face şi vom drege, vom răsturna faţa pământului şi peste câtăva vreme nimic din ce-a fost vechiu şi urît nu va rămâne", spunea Echipa. Şi satul a crezut-o în măsură de a face acest lucru. Mai mult încă, a socotit că Echipa poate încă mai mult decât spune. Au început să curgă şiroaie, ca o ploaie putredă de toamnă, cereri peste cereri, ale satului şi ale sătenilor, pe capul Echipei. După socoteala oamenilor, Echipa ar fi trebuit să fie Stat, judeţ şi comună, cu buget şi puteri nemăsurate. Ni s'au cerut să coborîm cerul pe pământ: să facem legi, noui exproprieri, rezolvări bătând din palmă a unor grave probleme interesând judeţe întregi şi care se tot frământă şi pe o lature şi pe alta de zeci de ani. Cu alte cuvinte, buna impresie pe care au făcut-o echipele în sat, a adus după sine primejdia unei supra evaluări a echipei de către sat. Căreia îi urmează de îndată dacă nu o desamăgire cel puţin o oboseală.

Lucrul acesta trebuie să ne fie de învăţătură pentru viitor. Să căutăm dela început lămurirea puterilor pe care le are Echipa. Să împiedecăm ca opinia publică a satului să le supraeva-

lueze. Să ajungă a înţelege că de fapt nu Echipa, ci satul lucrează. Că nu venim cu puteri luate din alte părţi, deasupra satului, ci vrem numai să stârnim pe cele dinlăuntrul satului.

Oboseala mai vine şi în acele Echipe, unde începutul lucrărilor a fost făcut cu prea multă hărnicie. Nu vreau să spun că este bine să începem cu lene şi anevoie, ci numai că Echipa, care din primul an, sau din prima lună a atacat întreg programul său de înfăptuiri, cerând satului sforţări peste puterile sale, va vedea curând sosită clipa în care satul se va plictisi de munca ce i se cere pentru aceeaş şi aceeaş treabă. Desigur, Echipa este datoare să-şi alcătuiască un program sistematic, deci complect, de activitate. Insă, acest program trebueşte să fie eşalonat pe mai mulţi ani. Dacă începem să facem toate lucrurile dintr'odată, atuncea fără niciun soiu de îndoială că le vom părăsi la mijlocul drumului. Mai cuminte este să luăm problemele rând pe rând. De pildă, să nu începem clădirea a două imobile dintr'odată. Să-l isprăvim pe unul şi apoi să trecem la celălalt. Să nu facem zece cooperative dintr'odată. Ci dintâiu să meargă bine una — şi apoi să trecem la a doua. Pentru fiecare înfăptuire în parte, trebuieşte un răgaz de închegare. Dupăce am creeat un lucru, trebueşte încă să-l mai priveghem un timp, ca el să se închege desăvârşit.

Echipa, fără îndoială că oferă satului şi un spectacol. Oamenii aşteaptă să vadă ce face Echipa. E bine de aceea să aţintim privirea oa-

menilor asupra câte unui singur lucru. Să spunem, de pildă, că organizăm munca noastră în felul următor: luna întâia este luna Căminului. Toate puterile noastre şi ale satului le strângem mai ales în jurul acestei probleme, fără a uita bineînţeles de celelalte. Luna a doua o facem să fie o lună a unei munci edilitare oarecare. Şi aşa mai departe, după nevoi şi după împrejurări. Trebue să fim buni psihologi pentru ca să putem schimba atenţia satului dela o treabă la alta, astfel ca atunci când oboseala începe, să putem schimba programul, înfăţişând satului un lucru nou.

Cred că cine s'ar gândi cu atenţie la această problemă, ar putea să organizeze executarea întregului program de lucru într'un chip care să aibă ceva spectaculos în el. Trebueşte o anumită regie, de ordin aproape teatral, în munca Echipierilor. Opinia publică se câştigă în anumite feluri, pe care le cunosc foarte bine organizatorii de propagandă, fie ea comercială sau politică. Câştigarea opiniei publice a satului pentru problemele culturale trebueşte şi ea făcută cu abilitate.

Dacă este deci firească oboseala dela mijlocul drumului, tot atât de firesc este şi ca Echipa să folosească meşteşugul aducerii unui nou program, unei noui probleme, care să trezească din nou interesul adormit al satului. O bună pildă, care ne este de învăţătură pentru toată munca noastră, sunt şezătorile. Oricât de frumoase ar fi, dacă repetăm mereu acelaş fel de şezătoare,

oamenii sfârşesc prin a se sătura. Trebueşte să schimbăm şi să primenim mereu oamenii cari iau parte la şezătoare şi programul ei, astfel ca lumea să ştie mai dinainte că i se va oferi un spectacol nou şi prin aceasta însăş atrăgător.

In al treilea rând, şi poate cel mai de seamă, — oboseala cuprinde acel sat în care de pe urma muncii Echipei nu se văd înfăptuiri materiale. Educarea satului, din punct de vedere al higienei, al sănătăţii, al moralităţii, al culturii, sunt lucruri de înfăptuire împrăştiată, simţite prin schimbări în sufletul sau în buna sănătate a oamenilor. Ele sunt vizibile doară când sunt arătate în cifre statistice. Acestea însă nu impresionează pe săteni. Trebueşte să avem grijă să lăsăm în sat înfăptuiri materiale. Am convingerea că în satul în care Echipa nu a construit un Cămin Cultural, s'a muncit aproape zadarnic. In schimb, acolo unde s'au ridicat ziduri cuprinzând încăperi cu rosturi anumite, sală de adunări, dispensar, muzeu, bibliotecă, remiză de unelte, acolo am reuşit să legăm satul pentru totdeauna. Incăperile se cer întrebuinţate. Numai de dragul unui local de Cămin, satul se va simţi îndemnat să aibe şi Cămin. Şi, mai ales, atuncea când oboseala începe — şi când ni se pare că n'am făcut nimic şi că nici nu se poate face nimic, este deajuns să privim clădirile pe care le-am ridicat, pentru ca să căpătăm din nou încrederea.

In concluzie, feriţi-vă de a transforma munca Echipei într'o muncă biurocratică, aceeaş dintr'o

zi pe alta. Căutaţi ca în jurul unor înfăptuiri materiale, vizibile pentru toată lumea, să menţineţi o atmosferă de creaţie permanentă, de iniţiative neîntrerupte, astfel ca într'adevăr să ne ajungem scopul, care este în primul rând de a creea un nou ritm de viaţă în sat. Primejdia noastră cea mare este ca, stând în sat, să ne lăsăm duşi de ritmul lui, mai încetinel — şi fără de svâcniri. Datoria noastră este însă dimpotrivă, să fim un neistovit isvor de puteri de viaţă nouă.

SA NU NE UITAM PRIETENII...

Anul trecut, pe vremea asta, desfăcând lăzile sosite pentru Expoziţia Echipelor, am găsit în ele ale Şanţului, un lucru pe care nu-l pot uita: o scrisoare.

Plecasem din Şanţ în grabă, lăsând în grija câtorva săteni sarcina de a împacheta şi trimite obiectele de muzeu. Scrisoarea scria:

„Domnule Inspector, pachetând aceste lăzi, ni au cuprins doru de Echipa Regală şi vă scrim..." ba în versuri, ba în proză, fiecărui echipier în parte, pe rând, cuvinte duioase de caldă şi naivă prietenie, dela mulţii adunaţi acolo în clacă.

Aşa ne sosesc nouă mereu, tuturor echipierilor, scrisori dela prieteni dragi pe cari ni i-am ştiut face.

E firesc! Noi plecăm, ne ducem mai departe viaţa noastră frământată. Dar oricât de neînsemnaţi am fi fost noi pentru sat, plecarea Echipei lasă un gol în sufletul sătenilor şi de aceea prilejul lor de a-şi aduce aminte de noi e mai des decât al nostru. Ei rămân acolo „să pacheteze

(„Curierul Echipelor"; 15 Decembrie 1936).

lăzile noastre", adică să ducă la bun sfârşit treaba ce le-am lăsat, şi, vorba lor, „pachetând", îşi aduc aminte de noi, şi ne scriu, de dor.

Să căutăm a înţelege cum se cuvine acest fapt. Poate că plecarea noastră le lasă şi o îndoială? Ne mai întoarcem oare? Ne mai gândim la ei? Să nu uităm că psihologia săteanului este simplă: ea îşi are rădăcina într'o lipsă de încredere, greu de vindecat, care poate chiar lua înfăţişarea unei adevărate crize de îndoială şi de gelozie după-ce săteanul începe a prinde încredere în tine, orăşanul. Tot nu crede că nu îl uiţi, de cum ai plecat.

Ei bine, avem datoria să nu-i lăsăm să creadă aşa ceva. Să nu-i lăsăm să se simtă singuri. Nu uitaţi, camarazi de luptă pentru aceiaşi dreaptă şi sfântă iubire de ţara săteanului nostru, că noi suntem aceia care ne-am dus întâi către ei. Noi i-am chemat şi le-am cerut să ne iubească, de dragul Celui care ne-a trimes. Am stârnit oameni de bună credinţă. Aceştia judecă, simplu, întreaga lor soartă şi pe de-asupra rostul Chemării întregi, prin felul cum noi, (soli, poate întâmplători; totuşi soli împărăteşti), ştim să ne purtăm cu ei. De aceea să nu le înşelăm aşteptările: este în joc, fie şi pe cazuri individuale, un lucru prea mare. Să răspundem dragostei lor, aşa cum vor ei.

E atât de simplu! Atât de uşor!

Dacă trimiţi la sat o fotografie, ea nu se pierde. Peste 10 ani, încă o vei mai găsi, pusă în geamul icoanei. Dacă trimeţi un cuvânt, nici acela nu se pierde: din gură în gură va merge,

porindu-şi tăria. Şi dacă ai în sufletul tău, un lucru neasemuit de scump, o jertfă de o vieaţă întreagă de dat cuiva, trimite-o tot acolo, la sat; acolo va prinde sămânţa cea mai rodnică, până peste veacuri şi veacuri, tainic.

Avem la sate o treabă abea începută. Tot ce ai spus peste vară, în şezători, la Şcoală, pe drum, a avut darul să trezească doar. Gospodari de treabă ne-au crezut pe cuvânt şi au început să facă ceva, ori măcar să făgăduiască a face ceva. Dar poate că plecarea noastră i-a lăsat nedumeriţi. Să facă sau să nu mai facă? Este timpul să le dăm un semn de viaţă. O scrisoare a noastră poate răsturna lucrurile. O scrisoare a noastră poate avea tăria unei vrăji. Poate fi, pentru câştigarea sufletelor mai mult decât trei luni de muncă.

Pentru că scrisoarea este semnul unei legături directe dintre tine şi sătean, legătură ca de rudenie. Săteanul nu scrie scrisori comerciale. Un răvaş pentru el, este întotdeauna semnul venit dela o rudă a lui plecată departe. Ii scrie feciorul din armată, îi scrie fata răzleţită prin străini. Alţii nu. Deci dacă îi scrii tu o scrisoare, te-aşezi prin aceasta însăş, în rândul rudelor şi a celor lui aproape. Cu totul altă putere are o scrisoare, decât o vorbă aruncată în drum. In şezătoare ascultându-te, săteanul poate crede că nu vorbeşti de el, ci doar de vecinul lui. Numai voi doi vorbind, iar i se poate părea că întâmplătoare vă este vorba şi că o ai la fel cu toată lumea. Dar scrisoarea pe care i-o

aduce factorul, poartă pe faţă slova numelui lui şi înăuntru cuvinte numai pentru el. Şi asta e mare lucru.

Şi apoi în psihologia satului, slova scrisă pe hârtie are prinsă în ea însăşi altă tărie decât vorba spusă în vânt. E ceva ca o ştearsă amintire din credinţa în Epistolii. N'aţi auzit şi dvs. vorba: Când vrea vre-unul să-ţi spuie că e chiar adevărat, îţi spune: „e epistolie măi!" Epistolie! Semn negru pe alb, care deci nu mai poate fi tăgăduit.

Iată de ce socotesc că este o datorie a noastră să nu lăsăm nici-o scrisoare fără răspuns: ar însemna să jignim şi să batjocorim dragostea ce ni se poartă. Şi mai mult decât atâta, trebueşte să scrim noi regulat sătenilor din sat. Fiecăruia în parte, trebuie să-i amintim ce vorbă am avut cu el. Unuia, să nu uite de merţele de piatră pe care le-a făgăduit Căminului, altuia să nu lase să se astupe gropile săpate pentru pomii cei buni, altuia că a sosit în biblioteca Căminului o carte pe care bine ar fi de ar ceti-o, mereu întrebându-i de sănătatea, şi a lui şi a glotaşilor din jurul lui.

Dacă ne-am putea da seama ce mulţumire sufletească le putem da prin aceste răvaşe, sigur că le-am scri mai des. Şi dacă nu ar fi sfânta lene, în câteva ceasuri pe lună am face mai multă treabă decât în lungi săptămâni de zile.

Să ne rupem deci din ceasurile noastre măsurate, timpul cel scurt pe care îl putem rodi aşa de lesne, de dragul prieteniei noastre cu oamenii buni de acolo şi de dragul trebii începute.

O ŞCOALA DE ORGANIZATORI DE MUNCA

Am mai avut prilejul să spun că unul din rosturile cele mari ale Echipelor cu experienţă este şi aceea de a alcătui cadrele conducătoare ale imensei munci de ridicare socială pe care ţara întreagă este gata de a o porni.

Aceasta aduce însă după sine îndatoriri noui. Cât timp lucram în echipe experimentale, fiecare dintre echipieri făcea o experienţă individuală, întemeiată pe o serie de încercări, de izbânzi şi de amărăciuni. Odată puşi însă la conducerea unui grup de muncă socială, Echipierii trebue să fie desăvârşit lămuriţi asupra unui program minimal de întocmiri şi asupra unei metode sigure. Vremea experienţelor, a luărei dela început a unor munci făcute, a căutării unor noui drumuri, este depăşită. Ni se impune deci un examen de conştiinţă, trebueşte să căutăm chipul în care adunându-ne cu toţii laolaltă, cei cari am lucrat în Echipe, să ne confruntăm experienţele şi să ajungem la cristalizarea progra-

(„Curierul Echipelor"; 31 Ianuarie 1937).

mului de acțiune minimal. Acesta trebuie să fie îndeajuns de lămurit, încât să poată fi pus apoi la îndemână oricărui începător, cu siguranța că va fi înțeles corect și aplicat rodnic.

Este deci vorba să ajungem însfârșit la scopul pe care l-am urmărit mereu, în cursul acestor trei ani de muncă cu Echipele noastre experimentale, și să tragem experiența propriu zisă din încercările noastre.

Calea care a fost aleasă ca cea mai bună, a fost aceea a unei adunări a Echipierilor mai vechi, laolaltă cu alții noui, cari deabia se pregătesc pentru campaniile viitoare, într'o echipă sintetică, de o alcătuire cu totul nouă, echipă pe care am numit-o „școala de echipieri". Cei cari vor lua parte la această școală de echipieri, se vor aduna pe lângă un Cămin Cultural. Am ales Căminul din Stănești (jud. Muscel), care pe lângă ușurințele pe care ni le dă relativa lui apropiere de București, este și un Cămin foarte bun în care Echipa a muncit harnic trei ani de zile și în care intelectualii, împreună cu satul, au știut să ducă la bun sfârșit clădirea unui Cămin Cultural măreț. Ținta practică pe care ne-o propunem este să transformăm acest Cămin bun într'un Cămin cu adevărat model. Cea mai mare parte de lucrări, în vederea acestui scop, sunt făcute. Nu mai ne trebuește decât o sforțare, pentru a trage roadele. Școala de echipieri va începe deci să organizeze tot ceeace este de nevoe într'un Cămin-Model. Va organiza biblioteca, dispensarul, muzeul, baia, dis-

pensarul veterinar, ş. a. m. d. Dar, spre deosebire de munca făcută în Echipele obişnuite, fiecare din aceste lucrări va fi însoţită de o încercare de lămurire teoretică a problemei respective, pe temeiul doctrinei Fundaţiei Culturale Regale Principele Carol şi a experienţei tuturor Echipelor și Echipierilor. Rezultatul va fi ajungerea la o formulă standard, minimală, care să se poată aplica în absolut toate Echipele.

In Echipele obişnuite de peste vară, nu s'au putut realiza programe absolut complete. Fiecare Echipă a avut câte o izbândă. Unii au făcut o monografie bună, alții o cooperativă, alţii o şcoală, alţii un dispensar, care ar putea servi drept model. Experienţa Echipierilor este deci fragmentară. Aci, la Stăneşti, vom încerca să facem o sumă a tuturor acestor înfăptuiri. Echipierii din şcoala dela Stăneşti vor învăţa astfel chipul, foarte simplu de fapt, în care se poate face repede și bine, o monografie modestă a unei comune; chipul cum se face şi se organizează o bibliotecă; cum se strâng obiecte de muzeu şi cum se înfăţişează pe pereţi; cum se organizează o expoziţie; cum se instalează un dispensar, etc. Fiecare echipier, în parte, va fi obligat să se documenteze și să înveţe tehnica specială a întreg programului de ridicare culturală a satului. Cei cari vor urma această şcoală vor avea astfel prilejul să vadă că toată această muncă culturală este de fapt o treabă de bun simţ şi că nicăeri nu ţi se cere o erudiţie sau daruri din cale afară de mari. Fiecare om cu

gânduri bune, cu putere de muncă şi cu oarecare spirit de organizare a muncii, ajunge să fie în foarte scurtă vreme folositor. Mai ales metodele de organizare a muncii sunt cele mai de temei. Acestea trebuesc în primul rând învăţate. Am făcut experienţa, de pildă, cu şcoala de conducători de Cămine dela Leşu. Acolo am reuşit să organizăm un muzeu, într'o după masă, cu ajutorul unui grup de vreo 20 de cursişti. Dacă am fi lucrat desorganizat, fără să ştim precis ce vrem sau lăsând toată grija pe capul unuia singur, muzeul acesta nu s'ar mai fi făcut niciodată. Noroc însă că există această muncă în clacă, înzecitoare de puteri.

Un echipier pus la un post de conducere a unui grup, mai mare sau mai mic, de muncitori pe tărâmul culturii săteşti, este de fapt un organizator de muncă în clacă. Şi Căminul el însuş este o muncă în clacă.

Pregătirea noastră din şcoală a tins toată să facă din noi buni profesionişti izolaţi. Nu ni s'a arătat încă niciodată tehnica de organizare a muncii colective. Acest lucru ne rămâne să-l învăţăm. Astfel vom reuşi să facem într'adevăr rodnic întreg programul nostru minimal pe care-l vom fi cristalizat mai înainte. Abia atuncea când vom fi creeat în toată ţara o mentalitate de muncă obştească şi vom fi noi în stare să organizăm sistematic această muncă, vom putea spune că suntem pe calea cea bună şi că străduinţa noastră va deveni, nu numai contagioasă,

dela om la om, ci se va şi închega, se va organiza şi se va face simţită în mod viu şi real.

Am credinţa că echipierii, pe cari îi cunosc atât de harnici şi de îndrăgostiţi fiecare de meseria lor, vor prinde drag în Echipa-şcoală dela Stăneşti, de noua lor meserie şi noua lor menire, aceea de organizatori sistematici de Echipe, Cămine Culturale şi tabere de muncă spre folos obştesc.

ŞCOALA DIN PIETRIŞ

In gândul nostru, al celor care am avut răspunderea conducerii Şcoalei de Echipieri din Pietriş, cele două săptămâni petrecute laolaltă, cu 1000 de tineri studenţi, n'au fost decât un prilej pentru a găsi tovarăşi de lucru.

Vechii echipieri, care au experienţa campaniilor trecute, alcătuesc un număr destul de impresionant de oameni. Suntem, toţi laolaltă, ca o mare frăţie a celor care, cu aceeaşi flacără a credinţei în noi, am muncit într'un acelaş scop şi ne-am lăsat frământaţi de sat într'un acelaş chip. Ne asemănăm între noi, ne recunoaştem unii într'alţii, ne socotim laolaltă izbânzile şi înfrângerile, ne mândrim unii cu alţii şi am vrea ca această frăţie a noastră de astăzi, să fie un reazăm puternic pentru o prietenie activă, care, fără contenire să ne facă a ne întâlni mereu pe drumuri de ţară, în sate.

Dar aceşti echipieri vechi sunt puţini. Nu că ne-am putea număra pe degete. Dinpotrivă: suntem cu sutele. Totuşi suntem încă puţini faţă

(„Curierul Echipelor"; 15 Mai 1938).

de ceeace avem de înfăptuit şi ne vom socoti întotdeauna puţini până ce nu vom izbândi să tragem în rândurile noastre pe toţi aceia care având suflet, nu înţeleg să şi-l precupeţească, atunci când este vorba de jertfă pentru rosturile mari ale muncii cărturăreşti, în vremile de azi.

Cu cât e lupta mai grea, cu atât te uiţi în jurul tău mai dornic să vezi sporindu-ţi rândurile. O nevoie de proselitism, te frământă. Noi echipierii, ştim, de pildă, ce avem de făcut: satul românesc ni-i drag, dar ne e şi ruşine de el, cum ţi-e ruşine de un frate pe care din vina ta îl găseşti a fi aşa cum nu ai dori, fiindu-ţi mai mult ruşine de tine şi de neputinţele tale, decât de ale lui. Ca un cărturar ce te afli, trecut prin multe şcoli, chiar dacă nici-o lege a statului nu ţi-ar cere cu sila acest lucru, ci numai obrazul tău îndemnându-te, simţi că cea mai mare datorie a ta, este să te răscumperi faţă de această povară, să jertfeşti din mintea şi din munca ta, pentru ca, laolaltă amestecându-se cărturăria ta cu truda satului, să nu se piarză comoara din adâncuri peste care s'a aşezat faţa cea hâdă a mizeriei. Că nu greşim în această credinţă a noastră, avem chezăşia Inaltei Chemări ce ni s'a făcut.

Dar de acest îndemn al inimei şi de această poruncă, am vrea să asculte tot ce se află cărturar în această ţară, de la cei mai mici până la cei mai mari. Ţara întreagă am dori-o echipieră, adică însufleţită de dorinţa de a munci fără de răgaz, ca să facem din ţărănimea noastră teme-

lia nesdruncinată a neamului întreg, pentru vremile care vor să vie, în care soarta noastră atârnă tot atât de mult de arme, cât şi de treapta de civilizaţie pe care o vom fi cucerit-o, civilizaţia înaltă singură justificând rostul nostru pe o anume bucată de pământ din lume.

De aceea în fiece om care trece prin faţa ta, te uiţi să vezi: oare acesta n'ar putea fi şi el un echipier?

E pentru mine o nespusă bucurie să-mi pot spune: la Pietriş nu m'am uitat zadarnic în ochii camarazilor mei de două săptămâni. Desigur au fost mulţi pe care i-am văzut codindu-se, sau cu zeflemeaua acea omorâtoare de suflet, care nu ştiu cum s'ar putea mai repede alunga de pe meleagurile noastre. Dar am văzut şi sufletele cinstite, voinţele dârze, emoţia gândului curat, care caracterizează pe adevăratul echipier. Şi mă mângâi cu credinţa că poate mi-a fost dat mie, ca prin cuvântul şi purtarea mea, să trezesc câte un suflet şi mai ales să întăresc pe cei care poate nu îndrăzneau să se avânte din plin pe drumul spinos al Echipei.

O recunoaştem acuma la sfârşit, foarte cinstit: am fost la această şcoală foarte aspri. Dar aşa a trebuit. Şcoala a fost şi o probă de foc pentru viitorii echipieri. Noi nu puteam uita că fiecărui echipier i se dă o misiune extrem de grea. O misiune atât de grea, încât pe măsură ce trece vremea, echipierii vechi abea o pătrund până în rădăcini.

Ţi se dă ţie, om singuratec, sarcina de a sim-

boliza, pentru sătenii din partea de ţară unde lucrezi, un gând regesc de dragoste. Ţi se cere să fii dovada folosului pe care cărturăria o aduce cu sine. Ţi se cere astfel să fii un om deosebit, cu sufletul sfânt, cu nesfârşită blândeţe şi iubire, aducător de pace şi de ordine, muncitor fără răgaz, conducător de oameni fără prihană.

Dar cum tu nu eşti decât un om, un biet om, nu poţi avea preţ decât în puterea dragostei şi în desăvârşirea putinţelor tale de înfrânare, căci mai întâi de toate, aceasta ţi se cere: să fii stăpân pe tine însuţi, să dai dovada unei voinţe care nu şovăe, şi care nu glumeşte cu sine însuşi.

Creatorul de disciplină, trebuie să aibe în sângele lui nevoia disciplinei. Omul care vrea, fără primejdie, să fie numai blândeţe şi iubire pentru alţii, faţă de sine trebue să fie neîndurător.

De aceea am fost aspri şi am căutat chiar să gonim prin asprimea noastră, pe câţiva care ni s'au părut îndoelnici.

Dar cei care erau într'adevăr echipieri, care judecau drept şi simţeau care ne e gândul, ne-au întins mâna frăţeşte, tot timpul, au stat de vorbă, cu sufletele deschise, s'au legat de frăţia noastră echipieră şi s'au făcut şi ei una cu noi.

Dragi camarazi dela Pietriş, echipieri pe care fără şovăială vă vom putea trimite la sate cu credinţa că nu veţi trăda echipa, ci veţi fi la înălţimea menirei ei, strângeţi-vă rândurile şi pregătiţi-vă: peste puţină vreme vom pleca din nou, cu toţii de astă dată, în echipe, la sate, la şcoala cea mare şi nesfârşită a noastră, a tutulor: satul românesc!

ZARI NOUI IN MUNCA NOASTRA

Trebue să ne dăm seama, toţi acei cari lucrăm în Echipele studenţeşti la sate, că reprezentăm în cultura românească, o experienţă de viaţă cu totul originală, ceeace înseamnă o laudă pentru noi, dar în acelaş timp şi împovărarea cu o datorie.

Intr'adevăr, chemarea Maestăţii Sale Regelui, a avut acest dar de a ne strânge şi a ne trimite, ca pe nişte iscoade prevăzătoare, pe un drum cu totul nou — drum pe care urmează, acum, să calce, greoaie şi puternice, armatele cele multe ale naţiei întregi.

Ne-a strâns de pe unde ne aflam, de prin săli de cursuri, din biblioteci şi laboratorii, din clinici şi seminarii; ne-a abătut dela preocuparea noastră obişnuită, care era aceea a desăvârşirii noastre ca oameni de ştiinţă sau profesionişti; şi ne-a pornit pe drumul cel nou al muncii spre folos obştesc, în satele ţării noastre.

Deşi călătoria ne-a fost grea, aşa cum este pentru orişice deschizători de pârtie, totuşi obo-

(„Curierul Echipelor": 15 Ianuarie 1937).

viţi nu suntem. Ci ne întrebăm cu mândrie, care a mai fost generaţia făptuitoare de o asemenea ispravă a noastră? Când s'a mai întâmplat ca, în masse mari, tinerimea învăţată să ia toiagul pribegiei spre sate, cu dorinţa să-şi înfrăţească munca ei cu nevoile satului? Când s'a mai văzut ca „domnii", „surtucarii" şi „nădrăgarii", să muncească cot la cot cu sătenii, cu sapa, cazmaua şi barda; cu gândul, cuvântul şi cu sufletul?

Desigur că avem răsplata noastră, din belşug, nu numai în credinţa că ne-am făcut datoria, răspunzând unei asemenea chemări, ci şi în prietenia pe care am legat-o cu satul şi care, fie şi ea singură, ar fi deajuns ca să aducă deplina noastră mulţumire sufletească.

Iată însă că drumul nostru ne duce spre zări cu totul noui, pe cari până acum nu le întrezărisem. Muncind acolo, tăcuţi, la sate, am făcut şi o altă ispravă, neaşteptată; am chemat la rândul nostru pe alţii în rândurile armatei culturale a ţării.

După al treilea an de muncă, vedem cum străjerii şi premilitarii, primesc întreg programul nostru de ridicare culturală a satelor; vedem apoi venind în rândurile noastre, pe tinerii cari abea acum îşi fac armata, doctori umani şi veterinari, ca să-şi închine opt luni de studiu aceluiaş ţel; vedem taberile de sute de cercetaşi lucrând împreună cu noi, şi ne aşteptăm pe curând şi la sosirea taberilor de muncă, pe cari le organizează legea muncii pentru folos obştesc.

Aceasta înseamnă că de aci înainte, noi nu vom mai fi singuri; munca noastră se va oficializa şi va deveni acţiune de stat. Prin aceasta însăşi, întreaga noastră activitate, va suferi o schimbare de înfăţişare. Dacă până acum ne îndeplineam pe deantregul datoria, punându-ne toată puterea de *muncă* în slujba acţiunii directe, de astăzi înainte, avem datoria să punem la îndemâna tuturor tovarăşilor noştri de lucru, şi *experienţa* pe care am căpătat-o. Fiecare student echipier trebuie să se facă un educator şi un conducător. Avem datoria să ajutăm la crearea unei opinii publice culte şi a unui curent de masse, cari să transforme radical atitudinea noastră sufletească de până acum, din una de nepăsare într'una de conştientă nevoe de a munci. Deasemenea avem datoria de a alcătui cadrele conducătoare ale nouei campanii de lucru.

Cu nici un preţ, noi nu trebuieşte să lăsăm ca întreaga noastră experienţă să nu fie folosită. Am ajuns, după atâta amar de vreme, să ştim ce vrem, să cunoaştem problemele satului şi mijloacele ridicării lui culturale. Avem un program pe care, cu bună dreptate, îl credem rodnic.

Acest program este următorul: un sat se ridică prin el însuşi; o echipă, o tabără, un technician izolat, nu pot să facă nimic, dar absolut nimic, dacă nu reuşesc să scoată din amorţire satul el însuşi. Noi nu suntem altceva decât o *echipă de şoc*, noi dăm numai o pornire, un prim pas, o trezire. Satul, el însuşi, trebue apoi, să urmeze la muncă permanentă. Pentru

aceasta e nevoe ca el să fie organizat anume Această organizare a satului, pentru ridicarea sa culturală, se face prin Căminul Cultural, loc de adunare a tuturor puterilor lui vii.

In al doilea rând o cultură nu se poate naşte numai pe o anumită lature a vieţii satului; ci dintr'o dată, pe toate cele patru laturi ale ei. Urnirea trebuie să fie făcută dintr'o dată şi cu aceeaşi putere, pe tărâmul sănătăţii, muncii, minţii şi a sufletului.

In al treilea rând, puterile noastre nu trebuesc să fie împrăştiate, ci trebueşte să ne îndărătnicim asupra aceluiaşi punct de plecare. Numai munca intensivă, făcută an de an într'un loc, aduce după sine roade; activitatea extensivă, înseamnă numai risipire de forţe.

In al patrulea rând, locurile unde lucrăm, trebuie să ajungă adevărate centre de ridicare culturală. Munca socială, bine orânduită, ajunge a fi „contagioasă". Căminul Cultural unde lucrăm, trebuie să ajungă un centru de adunare al regiunii, în congrese, şcoli de conducători de Cămine Culturale, tovărăşii şi federale de Cămine ş. a. m. d.

Deci, nădejdea noastră, nu este în taberele de muncă, şi nici în specialiştii trimişi pe câteva luni la sate, ci în primul rând, nădejdea noastră este chiar în sate. In mâna aceea de intelectuali din toată ţara, cari ne înţeleg şi în marea mulţime a gospodarilor noştri, atât de cuminţi şi atât de dornici de un trai mai omenesc.

Noi, Echipele Regale Studenţeşti, în fruntea

tovarăşilor noştri, străjeri, cercetaşi, premilitari nu avem decât rostul de îndrumători, de conducători şi de technicieni propriu zişi. Prin aceasta afirmăm că munca culturală, aşa cum o vrem noi, este mai grea decât cum se vede [illegible] de obicei. Căci este mai uşor unui medic, să dea pur şi simplu consultaţii, decât să câştige întreg satul pentru o nouă viaţă higienică. E mai uşor să practici medicina veterinară, decât să determini o adevărată ridicare zooeconomică, într'un sat. Mai uşor să sapi tu singur un şanţ, decât să convingi pe săteni să o facă.

Dar odată ce ştim toate aceste lucruri, datoria noastră este limpede. Dacă asta ni se cere, asta vom face. Dacă ţara are nevoie de conducători technicieni pentru gospodărirea ei, conducători technicieni vom fi.

Nişte conducători cari îşi fac din meseria lor, o adevărată misiune.

Şi că aşa va fi, putem da dovadă, sutele de echipieri, cari modeşti şi neştiuţi, şi-au jertfit tot sufletul lor, toată ştiinţa lor, şi uneori sănătatea lor, pentru acest nou eroism, pe care îl pretind vremile în cari trăim: eroismul muncii sociale.

ATELIERELE
LUCEAFĂRUL S. A.
BUCUREȘTI II

PREȚUL 30 LEI